T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE BİLİM DALI

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBE SİSTEMİNİN AVRUPA MERKEZ BANKASI MUHASEBE SİSTEMİNE KATILIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Haydar DEMİRHAN

Tez Danışmanı
Doç.Dr. Yıldız AYANOĞLU

Ankara-2010

ONAY

Haydar Demirhan tarafından hazırlanan “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Muhasebe Sistemi’nin Avrupa Merkez Bankası Muhasebe Sistemi’ne Katılımı” başlıklı bu çalışma 23.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Halim ERGEN (Başkan)

Prof.Dr. Yıldız ÖZERHAN

Doç.Dr. Yıldız AYANOĞLU (Danışman)

ÖNSÖZ

Türkiye'nin yarım asırdır süregelen Avrupa Birliği üyelik sürecinde tam üyeliğin gerçekleşmesi için çok sayıda yapısal ve yasal reforma ihtiyaç duyulmaktadır. 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik adaylığının kabulü ile reform süreci hızlanmıştır. Bu süreçte üzerine görev düşen kurumlardan biriside Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'dır.

Bu çalışmada Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın muhasebe uygulamaları açısından yerine getirmesi gereken yapısal ve yasal uyum çalışmaları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne katılımı ve her iki bankanın muhasebe uygulamaları ile finansal tabloları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Uygulama örneği olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 31.12.2008 tarihli bilançosu ve 2008 yılı gelir tablosu Avrupa Merkez Bankası bilançosu ve gelir tablosuna uyarlanmıştır. Tez konusunun kapsamının geniş olması nedeniyle Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına pek değinilememiştir. Merkez bankalarının diğer ticari bankalardan ayrı bir yapıya sahip olması nedeniyle merkez bankası muhasebesinin ayrı olarak ele alınması gerekmektedir. Merkez bankaları finansal tabloları incelenirken muhasebe biliminin yanında iktisat biliminden de faydalanılması gerekmektedir. Bu çalışmanın diğer öncü çalışmalar yanında merkez bankası muhasebesinin anlaşılmasına ve daha çok ele alınmasına katkıda bulunmasını temenni ederim.

Bu tezin hazırlanmasında katkısı olan tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Yıldız Ayanoğlu'na, değerli meslektaşlarıma ve sabırlarından dolayı eşim Nazife Demirhan'a ve oğlum H.Bora Demirhan'a teşekkür ederim.

Haydar DEMİRHAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**
İÇİNDEKİLER ..... **ii**
KISALTMALAR ..... **ix**
TABLOLAR ..... **x**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNDE TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI'NIN AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİNE KATILIMI

1.1. TARİHÇE 3
1.1.1. Avrupa Birliği Tarihçesi 3
1.1.2. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Tarihçesi 4
1.2.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI'NIN AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİNE KATILIMI İÇİN GEREKLİ OLAN YASAL UYUM 8
1.3. TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI'NIN AVRUPA BİRLİĞİ MERKEZ BANKALARI SİSTEMİNE KATILIMI İÇİN GEREKLİ OLAN YAPISAL UYUM 10
1.4.ERM II 11
1.5.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBE ORGANİZASYONU 12
1.6.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBE BELGELERİ 13
1.6.1. Muhasebe Fişleri 13
1.6.2. Yevmiye Defteri 14
1.6.3. Defteri Kebir 14
1.6.4. Envanter Defteri 14
1.6.5. Damga Vergisi Defteri 15
1.6.6. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Bordroları 15
1.6.7. Karar Defteri 15
1.6.8. Pay Sahipleri Defteri 15
1.6.9. Toplantı ve Müzakere defteri 16

1.6.10. İdare Meclisi Karar Defteri 16
1.6.11. Diğer Defter ve Belgeler 16
1.7. AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİ 16
1.8. AVRUPA MERKEZ BANKASI MUHASEBE ORGANİZASYONU 18

2. BÖLÜM
MUHASEBELEŞTİRME ve DEĞERLEME İLKELERİ

2.1.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBELEŞTİRME ve DEĞERLEME İLKELERİ 19
2.1.1. Muhasebe Uygulamalarında Temel İlkeler 19
2.1.2. Mevzuatın Getirdiği Esaslar 20
2.1.3. Finansal Tablolara İlişkin Esaslar 20
2.1.4. Değerleme ve Muhasebeleştirme Esasları 21
2.1.4.1. Altın ve Yabancı Para İşlemleri 22
2.1.4.2. Menkul Kıymetler 23
2.1.4.3. Likidite Senetleri 24
2.1.4.4. Gelirlerin Muhasebeleştirilmesi 24
2.1.4.5. Menkul Kıymetlerin Geri Alım (Satım) Vaadiyle Satım (Alım) İşlemleri 25
2.1.4.6. Sabit Kıymetler 26
2.1.4.7. Karşılıklar 26
2.1.4.8. Kıdem Tazminatı 26
2.1.4.9. Vergilendirme 26
2.1.4.10. İştirakler 27
2.1.5. Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar 27
2.2. AVRUPA MERKEZ BANKASI MUHASEBELEŞTİRME ve DEĞERLEME İLKELERİ 28
2.2.1. Muhasebe Uygulamalarında Temel İlkeler 28
2.2.1.1.Ekonomik Gerçeklik ve Şeffaflık (Economic Reality and Transparency) 28
2.2.1.2.İhtiyatlılık (Prudence): 29
2.2.1.3.Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar (Post Balance Sheet Events) 29
2.2.1.4.Önemlilik (Materiality) 29

2.2.1.5.Süreklilik (Going Concern Basis)..... 30
2.2.1.6.Tahakkuk İlkesi (the Accruals Principle)..... 30
2.2.1.7.Tutarlılık (Consistency) ve Karşılaştırılabilirlik (Comparability) 30
2.2.2. Finansal Tablolara İlişkin Esaslar..... 30
2.2.3. Değerleme Esasları 32
2.2.3.1. İşlemlerin Maliyeti 32
2.2.4.Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar 34

3. BÖLÜM
FİNANSAL TABLOLARIN İNCELENMESİ

3.1.MERKEZ BANKALARI FİNANSAL TABLOLARININ ÖNEMİ ve DİĞER TİCARİ İŞLETME FİNANSAL TABLOLARDAN FARKI..... 36
3.2. HESAP PLANLARI ve BİLANÇOLAR 38
3.2.1. TCMB Hesap Planı..... 38
3.2.2. TCMB Bilançosu ve Bilançoyu Oluşturan Kalemler 43
3.2.2.1.Varlıklar..... 43
3.2.2.2.Yükümlülükler..... 49
3.2.3. AMB Hesap Planı 55
3.2.4. AMB Bilançosu ve Bilançoyu Oluşturan Kalemler..... 59
3.2.4.1. Varlıklar..... 59
3.2.4.2.Yükümlülükler..... 63
3.3.GELİR TABLOLARI 68
3.3.1. TCMB Gelir Tablosu..... 68
3.3.2. TCMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler..... 69
3.3.2.1.Net Faiz Geliri (Gideri)..... 69
3.3.2.2.Net Komisyon ve Hizmet Geliri (Gideri)..... 69
3.3.2.3.Net Faiz Dışı Geliri (Gideri)..... 70
3.3.2.4.Net Kar (Zarar)..... 70
3.3.3. AMB Gelir Tablosu..... 71
3.3.4. AMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler 72
3.3.4.1.Net Faiz Geliri..... 72
3.3.4.2.Net Finansal İşlemler, İndirimler ve Risk Karşılıkları..... 72

3.3.4.3.Net Ücret ve Komisyon Gelirleri 72
3.3.4.4.Toplam Net Gelir 72
3.3.4.5.Kar veya Zarar 73
3.4.DİĞER FİNANSAL TABLOLAR 73
3.4.1. TCMB Günlük ve Haftalık Vaziyeti 73
3.4.2. TCMB Üç Aylık Vaziyeti 73
3.4.3. TCMB Analitik Bilançosu 74
3.4.3.1.Analitik Bilanço Kalemlerinin Oluşumu 77
3.4.4. AMB Haftalık Vaziyeti 79
3.4.5. AMB Üç Aylık Vaziyeti 79

4. BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBE UYGULAMALARININ AVRUPA MERKEZ BANKASI MUHASEBE UYGULAMALARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. TCMB ve AMB MUHASEBE UYGULAMALARI KARŞILAŞTIRMASI 80
4.1.1. Genel Olarak 80
4.1.2.Muhasebe İlkeleri Açısından Karşılaştırma 81
4.1.3.Değerleme Yöntemleri Açısından Karşılaştırma 81
4.1.3.1.Döviz Varlıkları 81
4.1.3.2. Menkul Kıymetler 82
4.1.3.4.Enflasyonun Etkileri 82
4.1.3.5.Repo, Ters Repo Sözleşmeleri 83
4.1.3.6.Duran Varlıklar ve Amortismanlar 83
4.1.3.7.Emeklilik Fonları 84
4.1.3.8.Karşılıklar ve Yedekler 84
4.1.4.İşlemlerin Finansal Tablolarda Gösterimi Açısından Karşılaştırma 85
4.1.4.1. Türk Lirası Menkul Kıymetler Değerleme Farklarının Gösterimi 85
4.1.4.2.Yabancı Para Menkul Kıymetler Değerleme Farklarının Gösterimi 86
4.1.4.3.Repo, Ters Repo Sözleşmelerinin Gösterimi 86
4.1.4.4.Amortismanların Gösterimi 86

4.1.4.5.Para Politikası Operasyonlarının Gösterimi 87
4.1.4.6.Önceki Döneme Göre Değişimlerin Gösterimi 88
4.1.4.7.Dipnotların Gösterimi.....88

5. BÖLÜM
ÖRNEK UYGULAMA

31.12.2008 TARİHLİ TCMB BİLANÇOSUNUN ve 2008 YILI TCMB GELİR TABLOSUNUN AVRUPA MERKEZ BANKASI BİLANÇO ve GELİR TABLOSUNA UYARLANMASI

5.1. VARSAYIMLAR 89
5.2. 31.12.2008 TARİHLİ TCMB BİLANÇOSUNUN AKTİFİNİN 31.12.2008 TARİHLİ AMB BİLANÇOSUNA UYARLANMASI 89
5.2.1.Altın ve Altın Alacakları 89
5.2.2.Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları 90
5.2.2.1.IMF'den Alacaklar 90
5.2.2.2. Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri 90
5.2.3.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar 91
5.2.4.Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar..... 91
5.2.5.Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler..... 92
5.2.6.Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar 92
5.2.7. Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri..... 93
5.2.8. Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu 93
5.2.9.Diğer Varlıklar..... 93
5.2.9.1.Madeni Paralar..... 93
5.2.9.2.Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar..... 94
5.2.9.3. Tahakkuklar ve Peşin Ödenmiş Giderler..... 94
5.2.9.4.İştirakler 94
5.2.9.5.Diğer Aktifler..... 94
5.3. 31.12.2008 TARİHLİ TCMB BİLANÇOSUNUN PASİFİNİN 31.12.2008 TARİHLİ AMB BİLANÇOSUNA UYARLANMASI..... 97
5.3.1.Tedavüldeki Banknotlar..... 97

5.3.2.Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler 97

5.3.3.Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler 98

5.3.4.Çıkarılmış Borç Sertifikaları 98

5.3.5.Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler 98

5.3.5.1. Hazine Mevduatları 99

5.3.5.2. Diğer Yükümlülükler 99

5.3.6. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler 100

Mevduat ve dış krediler kalemlerinin Euro alanı dışındaki yerleşiklere euro cinsinden yükümlülükler toplamı 5.050.731.366 Euro'dur. 100

5.3.7. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler 101

5.3.8.Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler 102

5.3.8.1.Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler 102

5.3.8.2.ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler 102

5.3.9.IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları 103

5.3.10. Euro Sistem İçi Yükümlülükler 103

5.3.11.Diğer Yükümlülükler 103

5.3.12.Karşılıklar 103

5.3.13.Değerleme Hesapları 104

5.3.12.Sermaye ve İhtiyatlar 104

5.3.13.Dönem Karı 104

5.4.2008 YILI TCMB GELİR TABLOSUNUN AMB GELİR TABLOSUNA UYARLANMASI 110

5.4.1.Faiz Geliri 110

5.4.2.Faiz Gideri 110

5.4.3.Net Faiz Geliri 110

5.4.4.Finansal İşlemlerden Gerçekleşen Kar-Zarar 110

5.4.5.Finansal Varlık ve Pozisyondaki Değer Düşüklüğü 111

5.4.6.Risk Fiyatı ve Döviz İşlemleri İçin Ayrılan Karşılıklara / Karşılıklardan Transferler 111

5.4.7.Finansal İşlemlerin Net Sonucu, Değer Düşüklüğü ve Risk Karşılığı 111
5.4.8.Ücret ve Komisyon Geliri....111
5.4.9.Ücret ve Komisyon Gideri 111
5.4.10.Net Ücret ve Komisyon Geliri 111
5.4.11.Ortaklıklardan ve İştiraklerden Gelirler 112
5.4.12.Net Parasal Gelir 112
5.4.13.Diğer Gelirler 112
5.4.14.Toplam Net Gelir....112
5.4.15.Personel Giderleri....112
5.4.16.Genel Yönetim Giderleri....112
5.4.17.Maddi ve Maddi Olmayan Sabit Varlıklar Amortismanı....113
5.4.18.Banknot Giderleri....113
5.4.19.Diğer Harcamalar....113
5.4.20.Kurumlar Vergisi 113
5.4.21.Yıllık Kar / Zarar 114
SONUÇ 118
KAYNAKÇA 121
EKLER.... 127
ÖZET 142
ABSTRACT 144

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu

AMB : Avrupa Merkez Bankası

AMBS : Avrupa Merkez Bankaları Sistemi

APİ : Açık Piyasa İşlemleri

AT : Avrupa Topluluğu

BIS :Bank Of International Settlements (Uluslararası Hesaplaşmalar Bankası)

BSMV : Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

DİBS : Devlet İç Borçlanma Senedi

EFT : Elektronik Fon Transferi

EPB : Ekonomik Parasal Birlik

EVDS : Elektronik Veri Dağıtım Sistemi

HAK : Hükümetler Arası Konferans

IMF : International Moneytary Fund (Uluslararası Para Fonu)

İMKB : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

KMDTH : Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı

MBP : Merkez Bankası Parası

SDR : Special Drawing Rights (Özel Çekme Hakkı)

SWIFT : Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (Dünya Bankalararası Finansal İletişim Kuruluşu)

TARGET :Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System

TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TL : Türk Lirası

TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

UFRS : Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

UMB : Ulusal Merkez Bankası

YP : Yabancı Para

TABLOLAR

Tablo 1:Avrupa Merkez Bankaları Sistemi 17
Tablo 2: TCMB Bilanço Formatı (Varlıklar)..... 41
Tablo 3: TCMB Bilanço Formatı (Yükümlülükler)..... 42
Tablo 4:AMB Bilanço Formatı-Konsolide Euro Sistem (Varlıklar) 57
Tablo 5:AMB Bilanço Formatı-Konsolide Euro Sistem (Yükümlülükler)..... 58
Tablo 6:TCMB Gelir Tablosu Formatı 68
Tablo 7:AMB Gelir Tablosu Formatı..... 71
Tablo 8:TCMB Analitik Bilanço Formatı (Aktif)..... 74
Tablo 9:TCMB Analitik Bilanço Formatı (Pasif)..... 75
Tablo 10:Analitik Bilanço Kalemlerinin Oluşumu (Aktif) 77
Tablo 11:Analitik Bilanço Kalemlerinin Oluşumu (Pasif) 78
Tablo 12: 31.12.2008 Tarihli T.C.M.B. Dönüştürülmüş Bilanço (Aktif) 95
Tablo 13: 31.12.2008 Tarihli T.C.M.B. Dönüştürülmüş Bilançosu (Pasif) 105
Tablo 14:31.12.2008 Tarihli AMB Bilançosuna Uyarlanmış TCMB Bilançosu (Aktif) 108
Tablo 15: :31.12.2008 Tarihli AMB Bilançosuna Uyarlanmış TCMB Bilançosu (Pasif) 109
Tablo 16: 01.01.2008-31.12.2008 TCMB Dönüştürülmüş Gelir Tablosu 115
Tablo 17:AMB Gelir Tablosuna Uyarlanmış 2008 Yılı TCMB Gelir Tablosu 117

GİRİŞ

Avrupa Birliği üyelik sürecinde yasal ve yapısal uyum çalışmalarında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın üzerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Ülkemiz Avrupa Birliği üyesi olduğunda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) doğrudan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS)'nin üyesi olacaktır. Ancak Türkiye'nin Euro'yu kullanan ülkelerin oluşturduğu Euro Sistem'e dahil olabilimesi için bir takım ön koşulları sağlaması gerekecektir. Bu koşullar sağlanıp Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ekonomik ve Parasal Birliğe dahil olana kadar para politikasını yine kendisi belirleyecektir. Ön koşul olan ERM II standartları sağlandığında ulusal para birimimiz olan Türk Lirası yerine Euro kullanılmaya başlanacak ve para politikası ile ilgili tüm yetkiler Avrupa Merkez Bankası (AMB)'na devredilecektir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ulusal merkez bankası olarak varlığını Avrupa Merkez Bankası çatısı altında sürdürmeye devam edecektir.

Merkez Bankaları finansal tablolarının kendine has özellikleri nedeniyle ekonomiler üzerinde büyük etkileri vardır. Özellikle merkez bankaları bilançolarının büyüklüğü ve bileşimi ekonomiyi şekillendirirken bu büyüklük ve bileşimin kendisi de ekonomideki gelişmelerden etkilenmektedir. Bu yüzden sosyal sorumluluk kavramı gereği bütün toplumu ilgilendiren bilgilerin merkez bankaları bilançolarında açık ve anlaşılır şekilde duyurulması gerekmektedir. Ancak merkez bankalarında kullanılan finansal tabloların özü aynı olmakla birlikte diğer ticari finansal tablolardan farklı biçimsel yapıda olması ve kullanıcılarının az sayıda olması nedeniyle pek inceleme konusu olmadığı görülmektedir.

Bu çalışmada temel olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Bundan sonra yeri geldiğinde Banka olarak anılacaktır.) ve Avrupa Merkez Bankası'nın muhasebe uygulamaları ile temel finansal tabloları (bilanço ve

gelir tablosu) karşılaştırılacak ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın yerine getirmesi gereken yapısal ve yasal değişikliklerden bahsedilecektir.

Birinci bölümde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği tarihçesi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne katılımı için gerekli olan yasal ve yapısal uyum çalışmaları, Avrupa Merkez Bankası ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası muhasebe organizasyonundan bahsedilecek.

İkinci bölümde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankası muhasebe uygulamalarında esas alınan muhasebenin temel kavramları, finansal tablolara ilişkin esaslar, muhasebeleştirme ve değerleme ilkeleri ele alınacak.

Üçüncü bölümde temel olarak finansal tablolar incelenecek. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankası bilançoları ve gelir tabloları üzerinde ayrıntılı olarak durulacak, diğer finansal tablolardan olan günlük, haftalık ve üç aylık vaziyetler kısaca incelenecektir. Son olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası analitik bilançosunun oluşturulması hakkında kısa bilgiler verilecektir.

Dördüncü bölümde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankası muhasebe uygulamaları karşılaştırılacak, muhasebeleştirme ve değerleme ilkeleri yönünden farklı ve benzer uygulamalar incelenecektir.

Son bölümde örnek uygulama olarak 31.12.2008 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bilançosunun ve 2008 yılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası gelir tablosunun Avrupa Merkez Bankası bilanço ve gelir tablosuna dönüştürülmesi ve uyarlanması işlemi yapılacaktır.

1. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNDE TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI'NIN AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİNE KATILIMI

1.1. TARİHÇE

1.1.1. Avrupa Birliği Tarihçesi

Avrupa Birliği, 1957 yılında Belçika, Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya tarafından imzalanan Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu adıyla kurulmuştur. 1951 yılında II. Dünya Savaşı sonrasında sanayi açısından önem kazanan iki temel hammadde olan kömür ve çelik sektörünü güçlendirmek amacıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu birliğin temelini oluşturmaktadır[1]. 1973 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın katılımıyla AET'de genişleme başlamış, 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz'in üyeliğe katılmasıyla üye sayısı 12'ye çıkmıştır[2]. 1995 tarihinde ise Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılımıyla üye sayısı 15'i olmuştur. Avrupa Birliği'nin son ve en kapsamlı genişlemesi 2004 yılında 10 yeni aday ülkenin (Çek Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs, Estonya, Litvanya, Letonya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya, Slovakya) üyelik antlaşmalarını imzalamalarıyla yaşanmıştır. AB üyesi ülke sayısı Mayıs 2004'te 25'e ulaşmıştır. 2007 yılında tam üyeliğe kabul edilen Bulgaristan ve Romanya ile birlikte üye sayısı 27'dir. Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya'nın adaylık statüsü devam etmektedir.

Roma Antlaşması'yla, birliğe üye devletlerin üzerinde bir karar alma mekanizmasının oluşmasının temeli oluşturulmuştur. Avrupa Birliği'ni

---

[1] Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Birliği ve Türkiye,** 2007, s. 9-12.
[2] Haydar Çakmak, **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri**, Platin Yayınları, Ankara, 2005., s.20.

yönetmek üzere oluşturulan kurumlar üye uluslardan bağımsızdır ve pek çok konuda üye devletleri de bağlayıcı durumdadır. 1986'da Avrupa Tek Senedi, 1992'de Avrupa Birliği'nin oluşturulmasına ilişkin Maastricht Antlaşması, 1997 yılında Amsterdam Antlaşması ve 2000 yılında Nice Antlaşmasıyla Avrupa Birliği'ni oluşturan kurumlar üzerinde reformlar yapılmış, üye sayıları ve karar verme mekanizması üzerindeki etkileri yeniden düzenlenmiştir[3].

26 Şubat 2001'de, Avrupa Toplulukları ve Avrupa Birliği antlaşmalarını revize eden Nice Antlaşması imzalanmış, ancak Nice Antlaşması 2002 sonuna kadar onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiş ve 1 Şubat 2003'e kadar beklenmesi gerekmiştir. Bununla birlikte, Euro'nun 12 Avrupa Birliği üyesinde (İngiltere, Danimarka ve İsveç hariç) 1 Ocak 2002'de yürürlüğe girmesi ve ulusal paraların tarihe karışması, Avrupa Birliğinin en önemli başarılarından birisi olmuştur. Euro Sistem'e son katılımlar ile üye sayısı 16 olmuştur. Bağımsız ve özerk yapıdaki Avrupa Merkez Bankası ile birlikte Euro, Avrupa Birliği'nin ekonomik simgesi olmuştur. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin tamamının kabul etmesi durumunda Lizbon Antlaşması ile Birliğin siyasi temelleri daha da sağlam bir hal alacaktır.

1.1.2. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Tarihçesi

Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve sosyal yapıları "Batılılaşmaya" daha 19. yüzyılda başlamıştır. Birinci dünya savaşı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından, yeni laik yapı için model olarak Batı Avrupa benimsenmiştir. Türkiye o tarihten bugüne Batı ile yakın ilişkiler kurmuş, Birleşmiş Milletler'in kurucu üyesi olmuş, NATO, Avrupa Konseyi ve OECD'ye üye olmuş ve Batı Avrupa Birliği ile ortaklık ilişkisi tesis etmiştir. Soğuk Savaş boyunca Türkiye Batı dünyasının bir parçası olarak özgürlük, demokrasi ve insan haklarını savunmuştur. Türkiye Avrupa kıtasının savunması için hayati bir rol oynamış ve oynamaktadır. Bu çerçevede, dış politikasının ana unsurları Avrupalı ortaklarıyla örtüşmektedir.

---

[3] Beril Dedeoğlu, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Boyut Kitapları, İstanbul, 1993., s.58-60.

Türkiye'nin ekonomik alanda Avrupa ile yakın bir işbirliğine girmesi Batı Avrupa ile siyasi alandaki işbirliğinin doğal bir uzantısıdır. Bundan dolayı Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na kuruluşundan hemen sonra tam üye olmak isteği ile Temmuz 1959'da başvuruda bulunmuştur. AET tarafından tam üyelik talebimiz, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı gerekçesiyle geri çevrilmiş ancak, tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin Topluluğa tam üye sıfatıyla katılabilmesinin yolunu açan "Ankara Anlaşması" 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmış ve 1 Aralık 1964"te yürürlüğe girmiştir[4].

Nihai hedefi Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliği olan Ankara Anlaşması, Türkiye-AB ilişkilerini malların serbest dolaşımı ile sınırlamamakta bunun yanı sıra işgücü, hizmetler ve sermayenin serbest dolaşımını sağlamayı, dolayısıyla Türkiye'nin Avrupa Tek Pazarına entegrasyonunu hedeflemektedir. Anlaşmada, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olmak üzere üç devre öngörülmüştür. Geçiş döneminin sonunda ise Gümrük Birliği'nin tamamlanması planlanmıştır[5].

Anlaşmada öngörülen "hazırlık dönemi"nin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren "Katma Protokol" ile geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. "Katma Protokol"ün yürürlüğe girmesi ile başlayan ve karşılıklı ve dengeli yükümlülükler esasına dayanan "geçiş dönemi", Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'ni kademeli olarak yerleştirmeyi hedeflemiştir.

Gümrük Birliği'nin gerçekleşmesi için Avrupa Topluluğu, 1 Eylül 1971 tarihinden itibaren Gümrük Birliği'nin kapsadığı sanayi mallarında gümrük vergilerini Türkiye lehine sıfırlamıştır. Türkiye ise aynı indirimleri 22 yıllık bir

[4] Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, **a.g.e**., s. 312.
[5] İsmail Köse, **Tarihsel Süreçte Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri ve Türkiyenin Avrupa Birliği Stratejisinin Dinamikleri,** Karadeniz Teknik Üniv.Sos.Bil.Enst., Y.lisans Tezi, 2001, s.195-198.

süre boyunca, 1973 yılından başlayarak aşamalı olarak gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir. Türkiye, üzerine düşen indirimleri 1978 yılına kadar gerçekleştirmiş, ancak bu yıldan sonra indirimlerin dondurulmasını talep etmiştir. Topluluk da kendi yükümlülüklerini aksatmaya ve ortaklık ilişkisinin geliştirilmesi istikametinde çaba harcamaktan kaçınmaya başlamıştır[6].

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ni gerçekleştirme yolunda AB'nin mali işbirliğinden ve Türk işgücünün AB içinde serbest dolaşımdan yararlanması Ankara Anlaşması ve Katma Protokol çerçevesinde saptanmıştır. Ancak, işgücünün serbest dolaşımının 1986'da tamamlanmış olması gerekmesine rağmen henüz gerçekleşmemiş ve telafi edici formüller de geliştirilmemiştir. Mali protokoller ise 1980 yılına dek uygulamaya konmuş ancak, o dönemden bu yana işletilememiş ve gecikmeleri telafi etme yönünde AT açısından bir çözüm oluşturulmamıştır. Başlangıçta sadece ekonomik olan sorunlar, Yunanistan'ın 1981'de Topluluğa tam üye olmasıyla siyasi boyut da kazanmaya başlamıştır.

1980'li yıllarda ülkemizin ithal ikameci politikalarını hızla terk ederek dışa açılma sürecini başlatması ilişkilerimizi yeniden canlandırmıştır. Türkiye bir taraftan 14 Nisan 1987'de AT'ye tam üyelik müracaatında bulunmuş, diğer taraftan ertelenmiş bulunan gümrük vergileri indirim ve uyum takvimini 1988 yılından itibaren hızlandırılmış bir şekilde yeniden yürürlüğe koymuştur.

AT Komisyonu 1989 yılında tam üyelik müracaatımıza verdiği cevapta, Türkiye'nin AT'ye üyelik konusundaki çabalarını kabul etmiş ancak, Topluluğun kendi içindeki derinleşme sürecinin tamamlanmasına ve gelecek genişlemesine kadar beklenmesini ve bu arada Türkiye ile Gümrük Birliği sürecinin tamamlanmasını önermiştir. Bu çerçevede, "Katma Protokol"de öngörüldüğü şekilde Gümrük Birliği'nin 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır.

---

[6] Murat Kılıç, **Türkiye- Avrupa Birliği Siyasi İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi (1951- 2005),** Ankara ÜniversitesiTürk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.26-30.

Türkiye ile AB arasında iki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, Türkiye-AB Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir[7].

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde tam üyeliğe adaylığımızın tesciliyle birlikte Avrupa Birliği ile uzun bir geçmişi bulunan ilişkilerimizde yeni bir dönem başlamıştır. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin diğer aday ülkeler ile eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. Zirve Sonuç Bildirisi ayrıca, Türkiye'nin diğer aday ülkeler gibi katılım öncesi stratejisinden yararlanmasını ve Türkiye için de bir Katılım Ortaklığı Belgesinin hazırlanmasını öngörmüştür.

Ülkemiz için ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmıştır. 2002 Kopenhag Zirvesi'nde, AB Komisyonu'nun rapor ve tavsiyesine dayanarak Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini yerine getirdiğine karar verildiği takdirde, katılım müzakerelerinin gecikmeksizin başlatılacağı kararlaştırılmıştır.

17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde, 1999 Helsinki ve 2002 Kopenhag Zirvelerinde alınan kararlar teyit edilmiş, Türkiye'nin reform sürecinde atmış olduğu kararlı adımların memnuniyetle karşılandığı belirtilerek, ülkemizle üyelik müzakerelerinin Zirve Sonuç Metninin 23. maddesinde öngörülen çerçeve dahilinde 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararlaştırılmıştır. Daha sonraki süreçte ülkemizin uyum çalışmalarına rağmen üyelik süreci yavaşlamış olup AB tarafından açıklanan gözden geçirme ve tavsiye niteliğindeki kararlar takip edilmektedir.

[7](Erişim)http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detay&yayinid=208&icerikid=310

1.2.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI'NIN AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİNE KATILIMI İÇİN GEREKLİ OLAN YASAL UYUM

Türkiye ve AB arasında "katılım müzakereleri", 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Avrupa Konseyi toplantısında alınan karar doğrultusunda, 3 Ekim 2005 tarihinde resmen başlamıştır. Katılım müzakereleri sürecinin ilk aşaması olan "tarama süreci", yine 3 Ekim 2005 tarihinde gerçekleştirilen Hükümetler Arası Konferans (HAK) ile başlamış ve 13 Ekim 2006 tarihinde tamamlanmıştır. Tarama çalışmaları 33 fasıl altında gerçekleştirilmiştir.[8] Bunlardan 12 fasılda, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarama toplantılarına katılmıştır. Merkez Bankasını doğrudan ilgilendiren ve tarama toplantılarında sunumlara katkıda bulunulan 6 fasıl; "4. Sermayenin Serbest Dolaşımı", "9. Mali Hizmetler", "17. Ekonomik ve Parasal Politika", "18. İstatistik", "32. Mali Kontrol" ve "33. Mali ve Bütçesel Hükümler"dir. Merkez Bankası'nın doğrudan ilgili olmadığı diğer 6 fasılın ise yalnızca tarama toplantılarına katılım sağlanmıştır. Söz konusu fasıllar; "2. İşçilerin Serbest Dolaşımı", "6. Şirketler Hukuku", "16. Vergilendirme", "19. Sosyal Politika ve İstihdam", "28. Tüketici ve Sağlığın Korunması" ile "30. Dış İlişkiler"dir.[9]

Ayrıca, 31.12.2008 tarihli Resmi Gazete'de AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı ile AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair 2008/14481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmış olup, AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında, Sermayenin Serbest Dolaşımı ve Mali Hizmetler Faslı kapsamında ödeme sistemleri ve hizmetleri ile elektronik para kuruluşları alanında 2009-2011 döneminde çıkarılmak üzere "Ödeme Sistemleri Kanunu" hazırlanması sorumluluğu Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na verilmiştir.

---

[8] Arzu Yagan,**Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne Uyumu**, TCMB Uzmanlık Tezi, 2003.

[9] (erişim) www.tcmb.gov.tr/sıkça sorulanlar

Tarama çalışmalarının ardından, aday ülke tarafından her bir fasıl için mevzuatın müktesebata uyum durumu, uyum takvimi, uygulama için ihtiyaç duyulan geçiş dönemi/istisna talepleri ve gerekçeleri ile kurumsal yapıya ilişkin bilgileri içeren "Pozisyon Belgesi" hazırlanmaktadır. Bu çerçevede, Merkez Bankası özellikle doğrudan ilgili olduğu fasıllarda belirtilen çalışmaya katkı sağlamaktadır. Pozisyon Belgeleri temelinde, ulusal hukuk sisteminin AB'nin hukuk sistemine uyum sağlamasına yönelik çalışmaların gerçekleştirildiği "fiili müzakere" sürecinde de Merkez Bankası görev alacaktır. Bu kapsamda, genel olarak, AB üyeliği ile birlikte Merkez Bankası'nın bir parçası haline geleceği Avrupa Merkez Bankaları Sistemine (AMBS) uyumuna ilişkin düzenlemeler ve bu kapsamda özellikle Merkez Bankası bağımsızlığını daha da pekiştirmeye yönelik Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nda yapılacak ek değişiklikler AB'ye üyelik öncesinde gerçekleştirecektir.

Maastricht Anlaşmasının 109. maddesi ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS) ve Avrupa Merkez Bankası (AMB) Statüsünün 14. maddesinin 1. bendinde, "Her üye ülke, en geç AMB'nin kuruluşuna kadar, ulusal merkez bankaları kanunları da dahil olmak üzere ulusal kanunlarını bu Antlaşma ve bu Statü ile uyumlu hale getirilmesini sağlar" hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla, AB'ye girmeden önce Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun da AMBS Statüsüne tam uyumlu hale getirilmesi gerekecektir.

Özellikle Merkez Bankası'nın sorumlu olduğu fasıllarla ilgili olmak üzere, Banka'nın AB'ye üyelik öncesinde yerine getirmesi gereken çeşitli yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri; "Fasıl 17: Ekonomik ve Parasal Politika" altında Merkez Bankası bağımsızlığının (kişisel, kurumsal, operasyonel ve mali açıdan) güçlendirilmesi ve "Fasıl 18: İstatistiksel" altında Banka tarafından yayımlanan bir takım istatistiksel verilerin (mali hesaplar, ödemeler dengesi, para ve maliye) AB ve AMB kriterlerine uygun olarak yayımlanmasıdır.

1.3. TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI'NIN AVRUPA BİRLİĞİ MERKEZ BANKALARI SİSTEMİNE KATILIMI İÇİN GEREKLİ OLAN YAPISAL UYUM

Bir aday ülke AB üyesi olduğunda, ülkenin merkez bankası da Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS) olarak adlandırılan, AB üyesi ülkeler arasında ortak para politikasının uygulanmasından sorumlu kurumsal yapının bir parçası haline gelmektedir. AMBS, Avrupa Merkez Bankası (AMB) ile AB'ye üye ülkelerin merkez bankalarından oluşmaktadır. AMBS'nin başlıca görevleri "Euro Bölgesi" olarak adlandırılan Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) üyesi ülkelerde uygulanacak tek para politikasını belirlemek ve uygulamak, döviz işlemlerini gerçekleştirmek, döviz rezervlerini tutmak ve yönetmek, ayrıca ödeme sistemlerinin kesintisiz işleyişini sağlamaktır.

AB üyesi olmak otomatik olarak EPB üyesi olmak anlamına gelmemektedir. Kopenhag kriterlerini yerine getirerek AB üyesi olan bir ülke, ancak tek parayı kullanmak için gerekli Maastricht Kriterlerini sağladığı taktirde EPB üyesi olabilmektedir. Ancak bu gerçekleşinceye kadar AB üyesi ülke EPB'ye üyelik açısından "derogasyonlu"[10] (istisnalı) üye devlet statüsünde bulunmaktadır. Öte yandan, Maastricht Antlaşması tüm AB üyesi ülkelerin EPB'ye dahil olmalarını öngörmektedir. Bu nedenle, EPB'ye dahil olmayan AB ülkeleri EPB'ye dahil ülkelerin merkez bankaları ile AMB'den oluşan "Euro Sistem" dışında kalsalar dahi, AMBS'nin birer parçasıdırlar. Bununla birlikte, EPB dışında kalan ülkeler, Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmanın 122. maddesine göre, AMBS'nin getirdiği hak ve yükümlülüklere tabi olmamakta ve dolayısıyla, ortak para politikasına ilişkin kararların alınmasında söz sahibi olamazlarken, AMBS'nin diğer görevlerinin yerine getirilmesinden sorumlu tutulmaktadırlar. Bu çerçevede, Türkiye AB üyesi olduğunda ilk etapta, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Euro Sistem'e dahil olmamakla birlikte AMBS'nin bir parçası olacak, ancak EPB üyeliği

[10] (erişim) www.tcmb.gov.tr/sıkça sorulanlar

henüz gerçekleşmediğinden, para politikasını yine kendisi belirleyecektir[11]. EPB üyeliği gerçekleştiğinde ise Merkez Bankası, diğer EPB üyesi ülkelerin merkez bankaları gibi para politikasını belirleme yetkisini AMB'ye devredecek ve hedefi EPB içinde fiyat istikrarını sağlamak olan AMB'nin operasyonlarını yürüten bir birim olarak görev yapacaktır.

Merkez Bankası, AMB'nin direktif ve tavsiyelerine göre hareket edecek olmakla beraber işlerliğini yitirmeyecek, kaynak tahsilatı, kredi dağıtımı, ödeme sistemleri yönetimi, finansal istikrarın sağlanması vb. gibi kendi alanında yetkilerini koruyarak etkinliğini sürdürecektir. AMB'de bugünkü yapı korunduğu takdirde, Merkez Bankası Başkanı aynı zamanda AMB'nin para politikasını belirleyen üst karar organı olan Yönetim Konseyi'nin bir üyesi olarak yerini alacaktır.

Merkez Bankası para basma yetkisi ile beraber, döviz rezervlerinin ve altınlarının bir kısmını da AMB'ye devredecek ve karşılığında AMB'nin hissedarı olacaktır. Bu süreçte, AMB standardına uyum konusunda, Merkez Bankası'nın muhasebe sistemlerinden, istatistiki raporlama yöntemlerine kadar birçok değişiklikler yapması gerekecektir. Bu konulardaki çalışmalar hali hazırda uyum çalışmaları çerçevesinde sürdürülmektedir.

1.4.ERM II

ERM-II (Exchange Rate Mechanism), ulusal paranın Euro'ya karşı, belirlenen bir merkezi parite etrafında (+/-) yüzde 15 aralığında dalgalanmasını öngören, sabit fakat ayarlanabilir bir döviz kuru rejimidir[12]. ERM II, Ekonomik ve Parasal Birliğe (EPB) katılmak isteyen ülkenin kur istikrarını test etmeye yönelik bir bekleme odası niteliğindedir. AB'ye üye olmamız durumunda para birimimiz yine Türk Lirası olacaktır. Euro, AB'ye

[11] (erişim) www.tcmb.gov.tr/sıkça sorulanlar

[12] **Policy Position of the Governing Council of the European Central Bank on Exchange Rate Issues Relating to the Acceding Countries**,
(erişim) www.ecb.int/pub/pdf/other/policyaccexchangerateen.pdf

değil Ekonomik ve Parasal Birliğe (EPB) katılan ülkelerin ortak parasıdır. Bir ülke AB'ye girdikten sonra Maastricht Kriterleri'ni yerine getirinceye kadar kendi ulusal parasını kullanmaktadır. Bu kriterleri yerine getiren ülke ise EPB'ye katılmakta ve kendi ulusal parasını bırakıp Euroya geçmektedir.

EBP'ye giriş kriterleri olan Maastricht Kriterlerine göre, bir ülkenin EPB üyesi olabilmesi için döviz kurunun en az iki yıl devalüasyona uğramadan Euro'ya karşı belirlenen merkezi parite etrafında (+/-) yüzde 15 aralığında dalgalanması gerekmektedir. Standart dalgalanma bandı (+/-) yüzde 15 olmakla birlikte uygun görüldüğü takdirde daha dar bir bant da belirlenebilmektedir (Örnek: Danimarka - yüzde ±2.25).[13] Merkezi parite ve dalgalanma bantları, üye ülkelerin maliye bakanları, AMB'nin ve ulusal merkez bankalarının başkanları ve Avrupa Komisyonu ile birlikte belirlenmektedir.

Türkiye, ancak AB üyeliği ile birlikte veya AB üyeliği sonrasında ERM-II'ye dahil olabilecektir. ERM-II'de en az iki yıl kalınması gerekmekte ve döviz kurunda bir devalüasyon olması durumunda iki yıllık süre yeniden başlatılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin ERM-II'ye giriş öncesinde, makroekonomik istikrarı kalıcı şekilde sağlamış ve yapısal reformları gerçekleştirmiş olması, ERM-II'de geçecek iki yılın sorunsuz şekilde atlatılmasına katkıda bulunacaktır.

1.5.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBE ORGANİZASYONU

1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 31. maddesine istinaden 22.06.1998 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Teşkilat ve Görevleri Esas Yönetmeliği'ne göre Banka'nın muhasebe organizasyonu Muhasebe Genel Müdürlüğü altında beş

[13] Tolga Hakan Kava, **ERM II'de Gelecek Var Mı? Türkiye Açısından Olası Senaryolar ve Politika Önerileri Nelerdir?,** TCMB Uzmalık Tezi, 2005,s.22

müdürlükten ve şubelerde muhasebe servislerinden oluşmaktadır. Söz konusu birimler aşağıda sıralanmıştır.[14]

- Muhasebe Genel Müdürlüğü
    1. Muhasebe Müdürlüğü
    2. Kambiyo Muhasebesi Müdürlüğü
    3. Elektronik Ödemeler Müdürlüğü
    4. Bütçe ve Plan Müdürlüğü
    5. Bilanço ve Hesapları İzleme Müdürlüğü

- Şubeler
    1. Muhasebe Servisleri

1.6.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBE BELGELERİ

1.6.1. Muhasebe Fişleri

Bankanın ilgili birimlerinde yapılan muhasebe işlemleri A ve B imza yetkisine sahip yetkili görevliler tarafından bilgisayar programları aracığı ile kayıt altına alınır. Yapılan her muhasebe kaydının muhasebe fişleri ile dökümü alınır. Muhasebe fişleri kasa fişleri ve mahsup fişleri olmak üzere ikiye ayrılır[15]. Kasa fişleri veznelerde yapılan ödeme ve tahsilat işlemlerinde kullanılmakta olup kasa ödeme fişi ve kasa tahsil fişi olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Veznelerde tahsilat işlemi yapıldığı zaman kasa tahsil fişi düzenlenerek 10-Kasa Hesabı borçlandırılır. Veznelerden ödeme işlemi yapıldığı zaman kasa ödeme fişi düzenlenerek 10-Kasa Hesabı alacaklandırılır. Mahsup fişleri kasa hareketine neden olmayan işlemlerde kullanılır. Mahsup fişlerinin dahili mahsup pikürü, dekontlu kasa/mahsup

[14] 1211 sayılı TCMB Kanunu
[15] Mine Utku, M. Okan Ergin; **Açıklamalı Merkez Bankası Muhasebe Uygulalamarı**, TCMB Yayınları, 1999, s.26

pikürü, çift dekontlu mahsup fişi, döviz ve efektif alış ve satış pikürü, arbitraj pikürü ve mektuplu dekont pikürü olmak üzere çeşitleri vardır[16].

1.6.2. Yevmiye Defteri

Türk Ticaret Kanunu'nun 70. maddesi ile Vergi Usul Kanunu'nun 183. maddesinde düzenlenmiştir. Genel olarak kayda geçirilmesi gereken işlemlerin tarih sırasıyla ve maddeler halinde kaydedilmesinde kullanılmakta olup; yapılan kayıtlarda işlem tarihinin, borçlu ve alacaklı hesapların, tutarın ve kaydın dayandığı evrakın türünün, varsa tarihinin ve numarasının yer alması zorunludur.

1.6.3. Defteri Kebir

Büyük defter olarak da adlandırılan defteri kebir, Türk Ticaret Kanunu'nun 71. maddesi ile Vergi Usul Kanunu'nun 184. maddesinde "yevmiye defterine geçirilmiş olan muameleleri buradan alarak sistemli bir surette hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir" şeklinde tanımlanmıştır. Defteri kebire yapılacak kayıtlarda işlem tarihinin, tutarın ve toplu hesaplarda yardımcı hesap isimlerinin yer alması gerekmektedir.

1.6.4. Envanter Defteri

Türk Ticaret Kanunu'nun 72. ile 75. maddeleri arasında ve Vergi Usul Kanunu'nun 185. maddesinde düzenlenmiştir. Envanter defterine işletmenin açılış tarihinde ve izleyen her iş yılı sonunda çıkarılan envanterler ve bilançolar kaydedilmektedir.

---

[16] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık, **Örneklerle Merkez Bankası Muhasebe Uygulamaları**, TCMB Yayınları, 2009, s.8

1.6.5. Damga Vergisi Defteri

Damga Vergisi Defteri 20 ve 43 seri no.lu Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliğleri uyarınca, düzenledikleri kağıtlara ait damga vergisini makbuz karşılığı veya istihkaktan kesinti şeklinde ödeyen, mükelleflerin söz konusu ödemeleri Damga Vergisi Defterine kaydedilmektedir.

1.6.6. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Bordroları

Vergi Usul Kanunu'nun 204. maddesi uyarınca; banka, banker ve sigorta şirketlerinin BSMV mevzuuna giren işlemlerinin tutulacak özel kayıt ya da defterlerde diğer işlemlerden ayrılarak kayıt altına alınması gerekmektedir. BSMV kayıtlarının defterlerde veya ayrıntılı bordrolar üzerinde tutulması yönünde mükelleflere seçimlik hak tanınmış olup; Bankada BSMV kayıtları için "BSMV Bordroları" olarak adlandırılan günlük ve aylık dökümler alınmakta, yılsonları itibarıyla söz konusu bordrolar ciltletilerek muhafaza edilmektedir[17].

1.6.7. Karar Defteri

Ayrıca bir anonim şirket olan Banka'da, yukarıda sayılan defterlere ek olarak Türk Ticaret Kanunu'nun 66. maddesi uyarınca Karar Defteri tutulmaktadır.

1.6.8. Pay Sahipleri Defteri

Ticaret Kanunu'nun 326. maddesi uyarınca pay sahiplerinin ad ve soyadları veya unvanlarıyla ikametgahlarının ve şirketin kurulması anında konan yahut sonradan tedricen çoğaltılan sermayeye tekabül eden paylar için yapılan ödemelerin yazılmasına mahsus Pay Sahipleri Defteri tutulmaktadır.

---

[17] Mine Utku, M. Okan Ergin**, a.g.e**. s.24

1.6.9. Toplantı ve Müzakere defteri

Ticaret Kanunu'nun 326. (TTK md.326/2) maddesine göre genel kurul zabıtlarının yazılmasına mahsus Toplantı ve Müzakere Defteri tutulur.

1.6.10. İdare Meclisi Karar Defteri

Ticaret Kanunu'nun 326. (TTK md.326/3) meclisinin toplantı ve müzakerelerinin yazılmasına mahsus Banka Meclisi Karar Defteri tutulması gerekmektedir.

1.6.11. Diğer Defter ve Belgeler

Ticaret Kanunu'nun 69. maddesi gereği Ticaret Odası'na beyan edilen diğer belge ve defterlerden oluşmaktadır.

1.7. AVRUPA MERKEZ BANKALARI SİSTEMİ[18]

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS) Avrupa Merkez Bankası (AMB), Eurosystem'e üye ulusal merkez bankaları (Belçika,Almanya, Lüksemburg, İspanya,Fransa,Avusturya, İrlanda, Yunanistan, İtalya, Hollada, Portekiz, Finlandya, Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi, Slovakya, Malta Merkez Bankaları) ve Ekonomik Parasal Birlik (EPB) dışında kalan Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ulusal merkez Bankalarından (İngiltere, İsveç, Danimarka, Estonya, Litvanya, Letonya, Polonya, Macaristan,Bulgaristan, Romanya Merkez Bankaları) oluşmaktadır ve halen üye sayısı 27'dir.

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi Maastricht Anlaşması'na istinaden kurulmuştur. AMBS'nin başlıca görevleri "Euro Bölgesi" olarak adlandırılan Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) üyesi ülkelerde uygulanacak tek para

[18] The European Central Bank, **The Eurosystem, The European System of Central Banks, European Central Bank**,2009, sayfa 12

politikasını belirlemek ve uygulamak, döviz işlemlerini gerçekleştirmek, döviz rezervlerini tutmak ve yönetmek, ayrıca ödeme sistemlerinin kesintisiz işleyişini sağlamaktır.[19] Eurosystem Avrupa Merkez Bankası ve halen sayısı 16 olan Euro kullanan Avrupa Birliği üyesi ülkelerin merkez bankalarınından oluşmaktadır. Avrupa Merkez Bankası 1998'de Frankfurt'ta kurulmuştur ve temeli 1994'te kurulan Avrupa Para Enstitisü'ne dayanmaktadır. Avrupa Merkez Bankası kendine has uluslarüstü hukuki tüzel kişiliğe sahip bir kuruluştur.

Tablo 1:Avrupa Merkez Bankaları Sistemi[20]

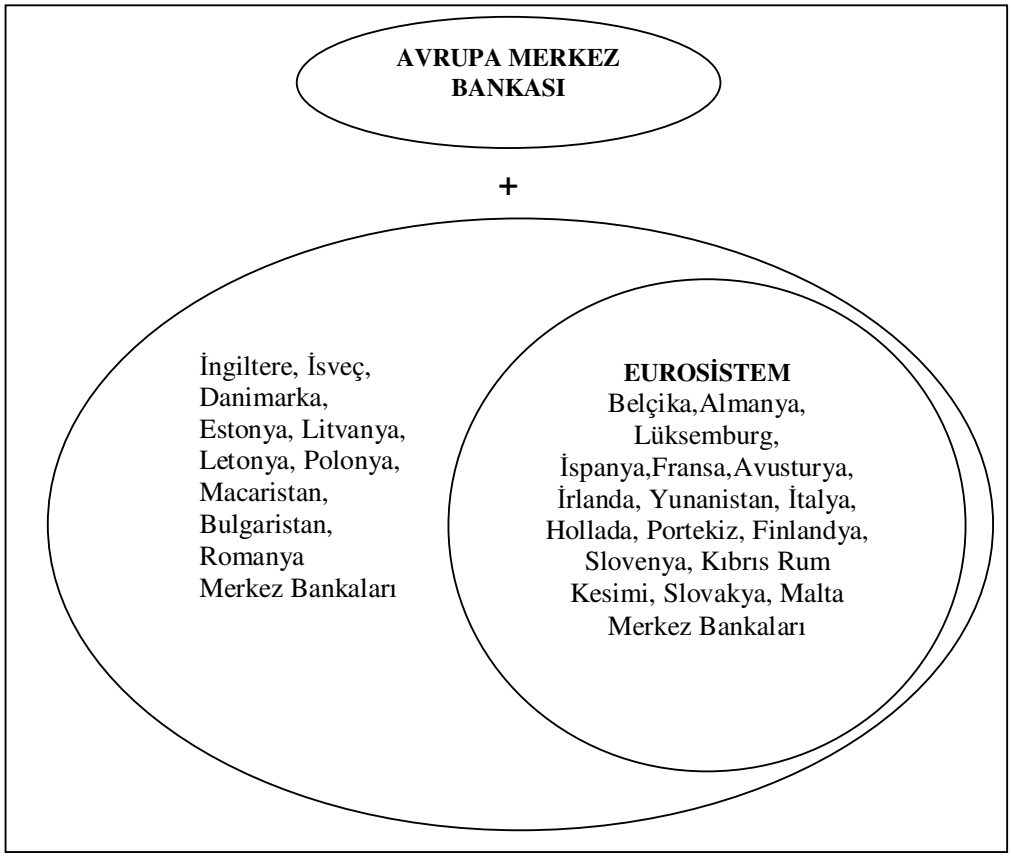

[19] Hanspeter K. Scheller, **The European Cenral Bank History, Roles and Functions**, ECB 2006, s.46.
[20] Arzu Yazgan, **age**, s.38.

1.8. AVRUPA MERKEZ BANKASI MUHASEBE ORGANİZASYONU

Avrupa Merkez Bankası muhasebe organizasyonu aşağıda görüldüğü gibi genel direktörlük altında Muhasebe ve Satın Alma ile Finansal Raporlama ve Politika bölümlerinden (division) oluşan sade bir yapıya sahiptir. Euro Sistem'e dahil ulusal merkez bankalarında da benzer yapıda muhasebe organizasyonu görülmektedir.

- Genel Direktörlük (Directorate General)[21]
    - Muhasebe ve Satın Alma Bölümü(Accounting & Procurement)
    - Finansal Raporlama ve Politika Bölümü (Financial Reporting & Policy)

[21] (erişim) www.ecb.int/organisation

2. BÖLÜM

MUHASEBELEŞTİRME ve DEĞERLEME İLKELERİ

2.1.TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBELEŞTİRME ve DEĞERLEME İLKELERİ

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası muhasebe uygulamalarına etki eden çeşitli ilke ve esaslar aşağıda açıklanmıştır.

2.1.1. Muhasebe Uygulamalarında Temel İlkeler

Muhasebe uygulamalarında genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri TCMB muhasebe uygulamalarının da temel dayanağını oluşturmaktadır[22]. Söz konusu ilkeleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

1. Sosyal Sorumluluk
2. Kişilik Kavramı
3. İşletmenin Sürekliği Kavramı
4. Dönemsellik Kavramı
5. Parayla Ölçülme Kavramı
6. Maliyet Esası Kavramı
7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı
8. Tutarlılık Kavramı
9. Tam Açıklama Kavramı
10. İhtiyatlılık Kavramı
11. Önemlilik Kavramı
12. Özün Önceliği Kavramı

[22] TCMB Yıllık Rapor 2007, s.63

2.1.2. Mevzuatın Getirdiği Esaslar

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası işlemlerini yerine getirirken çeşitli kanunlarda yer alan düzenlemelere uymak zorundadır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, muhasebe kayıtları oluşturulurken ve belge düzenlenirken kendi kanunundan kaynaklanan düzenlemeler hariç olmak üzere genel mevzuata tabidir. Aşağıda yer alan bazı kanun ve düzenlemeler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın muhasebe uygulamalarına doğrudan etki etmektedir. Sonraki bölümlerde yeri geldiğinde ilgili kanunlara değinilecektir.

- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
- 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
- 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu
- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
- Türkiye Finansal Raporlama Standartları
- Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
- Avrupa Birliği Uyum Yasaları

2.1.3. Finansal Tablolara İlişkin Esaslar

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, finansal tabloları yürürlükteki 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun ve 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümleri ile 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'na uygun düzenlemektedir. Banka Kanunu'nun 57. maddesi gereği hesap dönemi takvim yılıdır.

Finansal tablolar sosyal sorumluluk kavramı gereği tüm toplumun ihtiyaçlarını gözetecek şekilde günlük, haftalık, üç aylık ve yıllık olarak oluşturulmaktadır. Söz konusu finansal tablolara bankanın internet sitesinde yer alan Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS) üzerinden anlık olarak ulaşılabilmektedir.

TCMB günlük finansal raporlarının temeli para ve benzeri nakit değerler, diğer kişi veya kurumlardan bir finansal varlığa dayalı alacak ve haklardan oluşan varlıkları ile diğer kişi ve kurumlara bir finansal varlık teslim edilmesine ait yükümlülükleri ile öz kaynaklarını içeren Günlük Finansal Vaziyeti oluşturmaktadır.[23]

Bu temel finansal tablo yardımıyla TCMB yönetiminin ihtiyaçları doğrultusunda günlük finansal vaziyetteki bilgilerin tamamının farklı başlıklar altında yeniden tanımlanması veya vaziyetteki bilgilerin kısmen kullanılması yoluyla vaziyet dışında Analitik Bilanço, Merkez Bankası Parasının Kullanımı, Döviz Varlık ve Yükümlülükleri, Tedavüldeki Banknotlar gibi günlük olarak çok sayıda türev finansal rapor hazırlanmaktadır.

Haftalık Vaziyet 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 63. maddesi gereği her hafta Resmi Gazete'de yayınlanmaktadır.

Banka üçer aylık dönemler sonunda ve yıllık olmak üzere bilanço ve gelir tablosu düzenlemektedir. Yine 1211 Sayılı Banka Kanunu'nun 58. maddesine göre TCMB her takvim yılı sonu itibariyle düzenleyeceği bilanço ve gelir tablosu ile beraber yıllık faaliyet raporunu genel kuruldan önce Başbakanlığa gönderir ve bilançoyu resmi gazetede yayımlar.

2.1.4. Değerleme ve Muhasebeleştirme Esasları[24]

Banka mali tabloları, yürürlükteki Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümleri ile 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'na uygun olarak düzenlenmektedir. Banka Kanunu'nun 57. maddesi gereğince, hesap dönemi takvim yılıdır. Muhasebe kayıtlarında alış

[23] Mustafa Aycan, **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Finansal Raporlarının Avrupa Merkez Bankası Finansal Raporlarıyla Uyumlaştırılması,** TCMB Uzmanlık Tezi, 2001, s.9.
[24] TCMB Yıllık Rapor 2008, s.63.

bedeli esas alınmakta ve işlemler valör tarihlerine göre hesaplara yansıtılmaktadır. Menkul kıymetler, altın mevcudu ve yabancı para cinsinden tutulan varlık ve yükümlülükler rayiç değerleri ile gösterilmektedir.

2004 yılı itibarıyla enflasyon düzeltmesi şartlarının oluşması nedeniyle, Bankanın mali tablolarında yer alan parasal olmayan kalemlere ilişkin düzeltme işlemleri gerçekleştirilmiş, daha sonraki dönemlerde ise düzeltme şartlarının oluşmaması nedeniyle enflasyon düzeltmesi yapılmamıştır.

2.1.4.1. Altın ve Yabancı Para İşlemleri

Altın mevcudu üçer aylık dönemler itibarıyla ve dönemin son iş gününde Londra Borsası'nda saat 10:30 ve saat 15:00'te kote edilen altın fiyatlarının ortalaması ve bir ons altın = 31,1035 gram esas alınarak değerlemeye tabi tutulmaktadır[25]. Yabancı para cinsinden kayıtlara geçirilmiş olan aktif ve pasif hesaplar ise yıl sonunda döviz ve efektif cari alış kurları esas alınarak değerlemeye tabi tutulmaktadır.

Yabancı para hesapların kur değişiminden; altının ise hem fiyat hem kur değişiminden kaynaklanan değerleme farkları gerçekleşmemiş gelir ya da gider olarak Banka Kanunu'nun 61. maddesi gereğince "Değerleme Hesabı"nda takip edilmektedir.

Avrupa Birliği müktesebatına uyum süreci kapsamında, Avrupa Merkez Bankası tarafından yayımlanan "Avrupa Merkez Bankaları Sisteminde Muhasebe ve Finansal Raporlamaya İlişkin Avrupa Merkez Bankası Kılavuzu" çerçevesinde, gerçekleştirilen döviz ve efektif alım-satım işlemlerinden doğan kambiyo alım-satım kar ve zararları, "ağırlıklı ortalama maliyet" esasına göre hesaplanarak finansal tablolara yansıtılmaktadır[26].

---

[25] (erişim) www.tcmb.gov.tr
[26] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık, **a.g.e**.,s.5.

2.1.4.2. Menkul Kıymetler

"Menkul Kıymetler" kalemi, Banka Kanunu'nun açık piyasa işlemleri ile ilgili 52. maddesine dayanılarak, para arzı ve ekonominin likiditesini düzenlemek amacıyla, Banka'nın kendi nam ve hesabına satın aldığı menkul kıymetler ile bankalardan geri satım vaadi ile edindiği menkul kıymetlerden oluşmaktadır.

Banka, kesin alım ve geri satım vaadi ile alım (repo) yoluyla edindiği Türk Lirası menkul kıymetleri alış bedeli ile muhasebeleştirmekte, ay sonları itibarıyla rayiç değerleri ile değerlenmiş tutarları üzerinden göstermektedir. Rayiç değer, yabancı para menkul kıymetler için menkul kıymetlerin borsada ya da teşkilatlanmış diğer piyasalarda ay sonlarında oluşmuş fiyatları, TL menkul kıymetler için ise, ilgili menkul kıymetlerin Bankanın Resmi Gazete'de günlük olarak açıkladığı fiyatları üzerinden hesaplanmaktadır.

Banka repo yoluyla alışını yaptığı menkul kıymetlerin alış fiyatları ile repo vadesindeki satış fiyatları arasındaki farkın ilgili döneme isabet eden kısmını gelir tablosuna yansıtmaktadır. Kesin alımı yapılan ve ters repo ile satılan menkul kıymetlerin alış bedeli ile rayiç değeri arasındaki olumlu ya da olumsuz farklar ay sonları itibarıyla gelir tablosuna yansıtılmaktadır.

Yabancı para menkul kıymetler, bilançoda "Döviz Alacakları" kalemi altında yer alan "Muhabir Hesapları" içinde olup, bunlar ay sonları itibarıyla ilgili uluslararası piyasalarda oluşan kapanış fiyatları üzerinden hesaplanan rayiç değerleri ile gösterilmektedir. Söz konusu menkul kıymetlerin alış bedeli ile rayiç değeri arasındaki olumlu ya da olumsuz farklar, gelir tablosuna yansıtılmaktadır.

2.1.4.3. Likidite Senetleri

"Likidite Senetleri" kalemi, Banka Kanunu'nun 52. maddesi gereğince, para politikası hedeflerine uygun olarak para arzının ve ekonominin likiditesinin etkin bir şekilde düzenlenmesi amacıyla, açık piyasa işlemleri çerçevesinde Banka'nın kendi nam ve hesabına, ikincil piyasada alınıp satılabilen ve vadesi 91 günü aşmayan likidite senetleri ihraçlarından oluşmaktadır.

Banka, likidite senetlerini ihraç tutarı üzerinden muhasebeleştirmekte, ay sonları itibarıyla Banka'nın Resmi Gazete'de günlük olarak açıkladığı fiyatlar üzerinden rayiç değeri ile göstermektedir. İhraç tutarı ile rayiç değeri arasındaki farklar ay sonları itibarıyla gelir tablosuna yansıtılmaktadır.

2.1.4.4. Gelirlerin Muhasebeleştirilmesi

Tüm gelir ve gider kalemleri tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmektedir. Dönemsellik ilkesinin gereği olarak henüz vadesi gelmemiş alacaklar ve borçlara ait faizler için ay sonlarında gelir ve gider reeskontları, vadesi gelen ancak tahsilatı veya ödemesi bir sonraki dönemde yapılacaklar için ise gelir ve gider tahakkukları yapılmaktadır.

Banka Kanunu'nun 61. maddesi uyarınca, Türk parası değerinin değişmesi nedeniyle bilançonun aktif ve pasifindeki altın, efektif ve dövizlerin yeniden değerlemesi sonucu oluşan gerçekleşmemiş gelir veya giderler, geçici bir hesap olan "Değerleme Hesabı" içerisinde takip edilmektedir. Gerçekleşen kur farkları ise, oluştukları tarih itibarıyla gelir tablosuna yansıtılmaktadır.

2.1.4.5. Menkul Kıymetlerin Geri Alım (Satım) Vaadiyle Satım (Alım) İşlemleri

Geri alım vaadiyle satım işlemlerinde (ters repo) menkul kıymetler, işlem tarihinde yapılan sözleşme sonucu işlem valöründe belirlenen fiyat üzerinden, ilerideki bir tarihte geri almak taahhüdüyle satılır[27]. Bu işlem sonucu satılan menkul kıymetler, Banka portföyünden çıkarılarak aktifte "VII- Açık Piyasa İşlemleri / A. Vadeli İşlemlerden Alacaklar / b) Menkul" kaleminde izlenir, vadesinde ödenecek nakit borçlar ise pasifte "VI- Açık Piyasa İşlemleri / A. Vadeli İşlemlerden Borçlar / a) Nakit / ii. Menkul Değer" başlığı altında takip edilir. Satılan menkul kıymetlerin maliyet ve satış fiyatı arasındaki fark, valör tarihinde gelir tablosuna yansıtılır. Vadede ters repo işlemine konu menkul kıymetler dönüş tutarı üzerinden Banka portföyüne dahil edilir.

Geri satım vaadiyle alım (repo) işlemlerinde ise menkul kıymetler, işlem tarihinde yapılan sözleşme sonucu işlem valöründe belirlenen fiyat üzerinden ilerideki bir tarihte geri satılmak taahhüdüyle satın alınarak Bankanın portföyüne dahil edilir. Söz konusu işlemden doğan nakit alacaklar aktifte "VII- Açık Piyasa İşlemleri / A. Vadeli İşlemlerden Alacaklar / a) Nakit / ii. Menkul Değer" kaleminde, menkul kıymet borçları ise pasifte "VI- Açık Piyasa İşlemleri / A. Vadeli İşlemlerden Borçlar / b) Menkul" başlığı altında takip edilir. Repo vadesindeki satış fiyatı ile menkul kıymetin alış fiyatı arasındaki fark, gelir tablosuna yansıtılır.

Repo işlemlerinden dolayı bankalardan alınacak ve ters repo işlemlerinden dolayı bankalara ödenecek faiz tutarları ise işlem sözleşmelerinde yer alan faiz oranı üzerinden ay sonlarında tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmektedir.

---

[27] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık**, a.g.e**., s.111.

2.1.4.6. Sabit Kıymetler

Banka bilançosundaki arsalar, gayrimenkuller ve demirbaşlardan oluşan sabit kıymetler, elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilmekte; arsalar maliyet, gayrimenkuller ile demirbaşlar ise amortismanları ile netleşmiş değerleri üzerinden bilançoda gösterilmektedir.

2.1.4.7. Karşılıklar

Gelecek yıllarda doğabilecek riskleri ve yükümlülükleri karşılamak üzere, Banka Meclisi'nce uygun görülen tutarlarda karşılık ayrılmasını öngören Banka Kanunu'nun 59. maddesi kapsamında yıl sonu itibarıyla ayrılan dahili sigorta fonları ile emekli ikramiyesi, kıdem tazminatı ve vergi karşılıklarını içermektedir.

2.1.4.8. Kıdem Tazminatı

Banka, gelecekte mensupları için ödemekle yükümlü olduğu emekli ikramiyeleri ile kıdem tazminatlarının, ait olduğu cari dönem yükümlülük tutarları için mensupların emekli ikramiyesine ve kıdem tazminatına esas hizmet süresi üzerinden karşılık ayırmaktadır. Emekli ikramiyeleri ve kıdem tazminatları emeklilik veya işten çıkarma durumunda ödenmektedir. Ödenecek tutar, mensubun unvanı ve hizmet yılına göre ilgili kanunlarda belirtilen esaslara göre hesaplanmaktadır.

2.1.4.9. Vergilendirme

Banka Kanunu'nun 1. maddesi gereğince "anonim şirket" olarak kurulan Banka, Kurumlar Vergisi mükellefidir. Elde ettiği kurum kazancı üzerinden kurumlar vergisi ödemektedir. Ayrıca Banka, Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesine göre ücretler, serbest meslek işleri dolayısıyla yapılan ödemeler, mevduat faizleri vs. üzerinden, Kurumlar Vergisi

Kanunu'nun 30. maddesine göre dar mükellefiyete tabi kurumlara yapılan gayrimenkul sermaye iratları, serbest meslek kazançları ve anılan maddede belirtilen diğer kazançlar dolayısıyla yapılan ödemeler üzerinden tevkifat yapmakla sorumludur.

Banka, banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefidir. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince, katma değer vergisi mükellefiyeti bulunmamakla birlikte, sorumlu sıfatıyla mal ve hizmet ödemeleri üzerinden tevkifat yapmaktadır. Banka Kanunu'nun 64. maddesinde yer alan muafiyet kapsamı dışındaki işlemlere ilişkin olarak düzenlenen kağıtlar için damga vergisi mükellefiyeti bulunmaktadır.

2.1.4.10. İştirakler

Bankanın, Banka Kanunu'nun 3. maddesi uyarınca, Bank For International Settlements (BIS) ve Society For Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT)'de iştirakleri bulunmaktadır. İştirak değerleri, yıl sonu itibarıyla geçerli olan döviz alış kurları üzerinden TL'ye çevrilerek mali tablolarda gösterilmektedir. İştiraklerden alınan temettüler ve hisselerde meydana gelen değer artış veya azalışları gelir tablosuna yansıtılmakta, Banka Kanunu'nun 61. maddesi gereğince, kur farklarından oluşan olumlu veya olumsuz farklar, gerçekleşmemiş gelir ya da gider olarak bilançoda gösterilmektedir.

2.1.5. Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar

Tüm gerçekleşen ve tahakkuk eden gelir ve giderler kar ve zarar hesabına alınmaktadır. Kur değişimlerine dayalı gerçekleşmeyen gelir ve giderler gelir olarak nitelendirilmeyip, "Değerleme Hesabı[28]"nda

[28] Evşen Özyörük;**Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda Altın ve Yabancı Para Değerlemesi ve Oluşan Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi**; TCMB Uzmanlık Tezi, 2005, s.146

izlenmektedir. Diğer gerçekleşmemiş gelir ve giderler geçici hesaplarda izlenmektedir. Gerçekleşmemiş gelirler ile gerçekleşmemiş giderlerin birbirlerine mahsubu yapılmamaktadır.

Tüm varlık ve yükümlülüklerin maliyeti satın alma, üretim, imal veya inşaa süresince katlanılan maliyetleri kapsayacak şekilde düzenlenir. Menkul kıymetlerin saklanması, yurtdışı muhabirler nezdinde bulunan nakit döviz mevcutların ve döviz üzerinden düzenlenmiş menkul kıymetlerin muhafazası ve döviz portföy yönetimi amaçlı yapılan işlem giderleri işlem maliyeti olarak kabul edilmeyerek ödenen komisyon ve masraf olarak doğrudan kar ve zarar hesabına aktarılmaktadır. Satın alınan Ayrıştırılmış Kuponlu Devlet İç Borçlanma Senetlerinin kupon gelirleri ayrı bir kalem olarak izlenmektedir.

2.2. AVRUPA MERKEZ BANKASI MUHASEBELEŞTİRME ve DEĞERLEME İLKELERİ[29]

2.2.1. Muhasebe Uygulamalarında Temel İlkeler

Avrupa Merkez Bankası muhasebe ve finansal raporlama sürecinde izlediği temel ilkeleri yayınlamış olduğu Avrupa Merkez Bankaları Sistemi İçindeki Merkez Bankaları'nın Muhasebe ve Raporlama Yapısının Yasal Çerçevesine İlişkin Avrupa Merkez Bankası Kılavuzu'nda belirtmiştir.

2.2.1.1.Ekonomik Gerçeklik ve Şeffaflık (Economic Reality and Transparency)

Muhasebe yöntemleri ve finansal raporlama, iktisadi gerçekliği yansıtmalı, şeffaf olmalı, anlaşılabilirlik (understandability), geçerlilik, güvenilirlik ve karşılaştırılabilirlik ilkelerinin niteliksel karakteristiklerini

[29] Guideline of the ECB of 10 November 2006 on the Legal Framework for Accounting and Financial Reporting in the European System of Central Banks (ECB/2006/16)

içermelidir[30]. İşlemler özün önceliği ve ekonomik gerçeklik ilkelerine uygun şekilde muhasebeleştirilmeli ve finansal tablolarda gösterilmelidir.

2.2.1.2.İhtiyatlılık (Prudence):

Varlık ve yükümlülüklerin değerlemesi ile gelirlerin kaydedilmesi ihtiyatlılık prensibi çerçevesinde yapılmalıdır. Gerçekleşmemiş gelirler kar/zarar hesabında gelir olarak kaydedilmez ve doğrudan bir değerleme hesabına transfer edilir[31].

2.2.1.3.Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar (Post Balance Sheet Events)

Yıllık bilanço dönemi ile finansal tabloların ilgili organ tarafından onaylandığı tarih arasındaki dönemde meydana gelen olaylar, varlık ve yükümlülüklerin bilançodaki durumunu etkileyecek düzeyde ise varlık ve yükümlülükler bu olayların etkisini dikkate alacak şekilde düzeltilmelidir[32].

Bilanço dönemi sonrasında meydana gelen ancak varlık ve yükümlülüklerin bilançodaki durumunu etkilemeyecek düzeyde olaylar için varlık ve yükümlülüklerin düzeltilmesi gerekmemektedir. Ancak, bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan, varlık ve yükümlülüklerin bilançodaki durumunu etkilemeyen, gösterilmemesi halinde finansal tablo kullanıcılarının uygun değerlendirme yapma ve karar alma durumlarını etkileyecek önemde olan bu olayların açıklanması gerekmektedir.

2.2.1.4.Önemlilik (Materiality)

Ulusal merkez bankaları ve AMB kar/zarar tablosunun hesaplanmasını etkileyecek önemde olanlar da dahil olmak üzere, raporlayıcı kuruluşun

[30] ECB/2006/16 a.g.e. s.L348/2 (madde 3-a)
[31] ECB/2006/16 a.g.e. s.L348/2 (madde 3-b)
[32] ECB/2006/16 a.g.e. s.L348/2 (madde 3-c)

finansal hesaplarının sunumunda ve genel içerik içerisinde önemsiz olduğuna karar verilmedikçe, muhasebe kurallarından sapmalara izin verilmemektedir[33].

2.2.1.5.Süreklilik (Going Concern Basis)

Hesaplar, süreklilik ilkesi çerçevesinde hazırlanmalıdır. Kayıtların işletmenin faaliyetinin sürekli olduğu varsayımına dayandırılarak oluşturulmasını öngörmektedir[34].

2.2.1.6.Tahakkuk İlkesi (the Accruals Principle)

Gelir ve giderler, alındıkları ya da ödendikleri dönemde değil, kazanıldıkları ve ortaya çıktıkları muhasebe döneminde muhasebeleştirilmelidir[35].

2.2.1.7.Tutarlılık (Consistency) ve Karşılaştırılabilirlik (Comparability)

Bilanço değerlemesi ve gelirlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin kriterler, AMBS içinde finansal tablo verilerinin karşılaştırılabilirliğini sağlamak için benzerlik ve süreklilik ilkelerine bağlı olarak uygulanmalıdır[36].

2.2.2. Finansal Tablolara İlişkin Esaslar

AMB hazırladığı finansal tabloların türlerini, amaçlarını ve yayımlama dönemlerini Ek:6'da sunulan Kılavuzun 1 no'lu ekinde belirtmiştir. Buna göre AMB finansal raporları;

---

[33] ECB/2006/16 a.g.e. s.L348/2 (madde 3-d)
[34] ECB/2006/16 a.g.e. s.L348/2 (madde 3-e)
[35] ECB/2006/16 a.g.e. s.L348/2 (madde 3-f)
[36] ECB/2006/16 a.g.e. s.L348/2 (madde 3-g)

- Günlük Finansal Vaziyet
- Haftalık Finansal Vaziyet
- Üç Aylık Finansal Vaziyet
- Yıl Sonu Bilançosu
- Günlük TARGET* işlemleri ve TARGET pozisyonlarından oluşmaktadır.

Bunlardan Günlük Finansal Vaziyet sadece AMB içinde kullanılmak üzere Banka yönetiminin likidite yönetimine yardımcı olmak üzere hazırlanmaktadır. Avrupa Merkez Bankası Kanunu'nun 15.2 no'lu maddesi raporlama günündeki Günlük Finansal Vaziyet kullanılarak parasal ve ekonomik amaçlı analizlerde kullanılmak üzere kamuya açıklanan Haftalık Finansal Vaziyet oluşturulmasını öngörmektedir.

Kılavuzun 1 no'lu ekine göre istatistiksel amaçlı olarak kamuya da açıklanan Aylık ve Üç Aylık Finansal Bilgi Seti hazırlanmaktadır. AMB Kanunu'nun 26.3 no'lu maddesi gereği analitik ve operasyonel amaçlı olarak Yıl Sonu Bilançosu oluşturularak kamuya sunulmaktadır.

Son olarak AMB kendi içinde kullanmak üzere Euro Sistem içerisindeki işlemlerin ve hesap bakiyelerinin karşılaştırılması ve sistem içi faiz hesaplamasını teminen Günlük İş Hacmi ve Günlük Bakiye Raporlaması yapmaktadır.

Kılavuzun 4. maddesi bir finansal varlık veya yükümlülüğün bilançoda gösterilirken ileride getireceği veya götüreceği ekonomik fayda gözetilerek, taşıdığı tüm risk ve fırsatları doğru şekilde, maliyetlerin ve değerlerin güvenilir biçimde yansıtılmasını öngörmektedir.

---

* **TARGET** (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer System) TCMB'nın işlettiği EFT(elektronik fon transferi) benzeri AMBS ödeme sistemidir.

2.2.3. Değerleme Esasları

2.2.3.1. İşlemlerin Maliyeti

Bir finansal varlık veya yükümlülük işletme bilançosunda varlık veya yükümlülükle ilgili gelecekteki ekonomik bir faydanın işletmeye gelmesi veya işletmeden çıkması muhtemelse, varlık veya yükümlülükle ilgili tüm risk ve getiriler işletmeye transfer edilebiliyorsa, işletme varlıklarının maliyeti veya değeri veya borçlarının miktarı tam olarak ölçülebiliyorsa muhasebeleştirilir.

İşlemlerin maliyeti için aşağıdaki genel kurallar uygulanır:

- Altın, yabancı para araçlar ve menkul kıymetlerden satılan kalemlerin döviz kuru ve/veya fiyat değişim etkilerine bağlı iktisap maliyetlerini hesaplamak için günlük olarak ortalama maliyet yöntemi kullanılır[37].

- Varlıkların (yükümlülüklerin) ortalama fiyat ve oranları, yıl sonunda kar zarar hesabına alınan gerçekleşmemiş zarar kadar azaltılır (artırılır).

- Kuponlu menkul kıymet alımı yapıldığı durumlarda, tutara dahil kupon getirisi ayrıştırılarak işlem görür. Yabancı para cinsinden kuponlu menkul kıymet alımı yapıldığı durumlarda, tutara dahil kupon getirisi söz konusu döviz stokuna eklenirken, ortalama maliyetin belirlenebilmesi için varlığın maliyet ya da fiyatına eklenmez.

Menkul kıymetler için aşağıdaki özel kurallar uygulanır.

- İşlemler işlem fiyatları ile kaydedilirken temiz fiyatları ile muhasebeleştirilmektedir.

[37] Başar Tözüm, **Avrupa Merkez Bankaları Sistemi Muhasebe Uygulamaları**, Seminer Notu, TCMB Muhasebe Genel Müdürlüğü, Bilanço ve Hesapları İzleme Müdürlüğü, 2007, s.14

- Teminat ve yönetim komisyonları ile cari hesap komisyonları ve diğer dolaylı maliyetler, işlem maliyeti olarak kabul edilmemekte olup, kar / zarar hesabına dahil edilmelidir. Söz konusu giderler ilgili varlığın ortalama maliyetinin bir parçası olarak işlem görmeyecektir.

- İade edilebilir stopaj ve diğer vergiler ayrıca muhasebeleştirilmek üzere gelir brüt olarak kaydedilir.

- Menkul kıymetin ortalama satın alma maliyetini hesaplamak için aşağıdaki yöntemlerden biri tercih edilebilir;
    - Gün içersinde yapılan satışlarda kullanılacak yeni ortalama fiyatın tespiti için yine aynı gün içerisinde yapılan tüm satın alımlar, bir gün öncesinin stoklarına eklenir.

    - Yapılan her bir alım ve satım, gün içerisindeki gerçekleşme sırasına göre dikkate alınarak güncellenmiş ortalama fiyat oluşturulur.

  Altın ve dövizler için aşağıdaki özel kurallar uygulanır:

- Döviz stokunda herhangi bir değişikliğe sebep olmayan döviz işlemleri, anlaşma veya ödeme günündeki Euro kurundan çevrilir ve ilgili stokun maliyetini değiştirmez.

- Döviz stokunda değişikliğe sebep olan döviz işlemleri, anlaşma veya ödeme günündeki Euro kurundan çevrilir.

- Fiili nakit tahsilat ve ödemeleri, ödemenin gerçekleştiği güne ait ortalama piyasa kurundan çevrilir. Yeni ağırlıklı ortalama kur / altın fiyatı belirlemek amacıyla, altın ve döviz cinsinden gün içerisinde yapılan net alımlar, her bir altın ve döviz için ortalama satın alma maliyeti üzerinden, bir gün öncenin stoklarına eklenir. Gün içerisinde

net satış olması durumunda, gerçekleşmiş kar / zararın hesaplanması bir gün öncenin ortalama döviz kurları ve altın stok maliyeti üzerinden olacağından yeni ortalama maliyet değişmez. Gün içerisindeki giriş çıkışlar arasındaki ortalama kur / fiyat farklılıkları da gerçekleşmiş kar ya da zarar doğurur.

- Döviz ve altın cinsinden yükümlülük pozisyonunda olunması durumunda ise yukarıda bahsedilen durumun tam tersi söz konusu olacaktır. Diğer bir ifadeyle, yükümlülük pozisyonunun ortalama maliyeti net satışlar tarafından etkilenirken, net alımlar pozisyonu halihazırda varolan ağırlıklı ortalama kur / altın fiyatı üzerinden azaltacaktır.

- Döviz işlemlerine ilişkin maliyetler ve diğer genel maliyetler, doğrudan kar / zarar hesabına kaydedilecektir[38].

2.2.4.Gelir Tablosuna İlişkin Esaslar[39]

Gerçekleşmiş karlar ve zararlar, kar/zarar hesabına atılır. Gerçekleşmemiş kazançlar kar olarak muhasebeleştirilmeden, doğrudan bir değerleme hesabına aktarılır. Gerçekleşmemiş zararların ilgili değerleme hesabına daha önce kaydedilmiş kazançları aşan kısmı, kar zarar hesabına atılacaktır. Kar zarar hesabına atılan gerçekleşmemiş zararlar, izleyen yıllarda gerçekleşmemiş karlardan mahsup edilmez.

Herhangi bir menkul kıymet, yabancı para veya altın mevcudundaki gerçekleşmemiş zararlar, ilgili menkul kıymet veya yabancı para veya altın mevcudundaki gerçekleşmemiş karlarla netleştirilmez.

---

[38] Evşen Özyörük, **a.g.e**. s.79
[39] ECB/2006/16 **a.g.e.,** madde 11, sayfa L 348/5

İhraç edilen ve satın alınan menkul kıymetlerden doğan prim ve iskontolar faiz gelirinin bir parçası olarak hesap edilecek ve raporlanacaktır. Söz konusu prim ve iskontolar menkul kıymetlerin kalan ömürleri boyunca doğrusal ya da iç getiri oranı yöntemlerinden biri kullanılarak itfa edilecektir. Ancak, iktisap tarihinde vadesine 1 yıldan fazla kalan iskontolu menkul kıymetler için iç getiri oranı yönteminin kullanılması zorunludur.

Finansal varlık ve yükümlülükler için yapılan tahakkuklar (ödenecek faizler ve itfa edilen primler/iskontolar vs.) en az üç ayda bir hesaplanacak ve muhasebeleştirilecektir. Diğer kalemler için yapılan tahakkuklar en az yılda bir hesaplanacak ve muhasebeleştirilecektir.

Üç ay boyunca sadece işlem değeri üzerinden veri raporlamak koşuluyla, AMB / UMB'ler daha sık aralıklarla ve daha ayrıntılı tahakkuk hesaplayabilirler.

Yabancı para cinsinden yapılan tahakkuklar üç aylık dönem sonundaki ortalama piyasa kuru üzerinden dönüştürülecek ve aynı kur kullanılarak ters çevrilecektir.

Genellikle, yıl boyunca yapılan tahakkuklarda yerel teamüller uygulanabilir (yani üç aylığın son iş gününe ya da son takvim gününe kadar tahakkuk yapılabilir). Ancak, yıl sonunda üç aylığın son takvim gününün (31 Aralık) kullanılması zorunludur.

Bir işlemin gerçekleşmiş kur farkı karı ya da zararı yaratabilmesi, ancak o işlemin ilgili yabancı para mevcudunda bir değişikliğe yol açması durumunda mümkün olur.[40]

[40] Evşen Özyörük, **a.g.e**, s.79

3. BÖLÜM

FİNANSAL TABLOLARIN İNCELENMESİ

3.1.MERKEZ BANKALARI FİNANSAL TABLOLARININ ÖNEMİ ve DİĞER TİCARİ İŞLETME FİNANSAL TABLOLARDAN FARKI

Merkez bankalarının finansal tabloları para politikaları ile mali sistemin karşılıklı etkileşimi sonucunda biçimlenen ve dolayısıyla ekonomideki karar alıcı birimlerinin davranışlarının oluşumunda etkili olan önemli bilgi kaynaklarıdır. Merkez bankaları bilançolarının önemi, ekonomi politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında merkez bankalarının önemli birer otorite olmalarından kaynaklanmaktadır.

Merkez bankaları bilançolarındaki değişmelerin döviz kurları, faizler, enflasyon, mevduat hacmi, kredi hacmi, piyasa beklentileri gibi birçok değişkeni etkilemesi, merkez bankalarına ait bilançoları standart bir bilanço olmaktan çıkararak, mali sistemdeki ilişkilerin odak noktası haline getirmektedir. Merkez bankalarının bilançoları incelenerek ekonominin gidişatı hakkında ve gelecek dönem ekonomi politikaları hakkında öngörüde bulunulabilir. Ekonomik krizlerin sıkça görülmeye başlandığı günümüzde merkez bankaları bilançoları incelenerek ekonomik krizler önceden tahmin edilebilir.

Merkez bankaları bilançolarının diğer ticari bilançolardan farklarını TCMB bilançosundan örnekler vererek aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 4. maddesine göre Banka'nın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Bu nedenle TCMB temel amacına ulaşmak için para politikası belirlerken ve uygularken kar amacı gözetmez. Banka uyguladığı para politikası sonucu uzun yıllar arka

arkaya zarar edebilir. (2001-2006 yılları arasında olduğu gibi.) Ancak ticari işletmeler kar amacı gözetirler.

- 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 4. maddesi ile banknot ihracı (para basma yetkisi) Türkiye'de sadece TCMB'na verilmiş olup, tedavüle çıkarılan banknotlar sadece TCMB bilançosunun pasifinde yer alan Tedavüldeki Banknotlar hesabında takip edilmektedir[41].

- 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 41. maddesi ile TCMB'ye hükümetin haznedarlığı görevi verilmiş olup bu görevle ilgili olarak IMF'ye üyelikten doğan mali ilişkiler TCMB bilançosunun aktif ve pasifinde muhasebeleştirilmektedir.

- 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 61. maddesi gereği Türk parası değerinin yabancı paralar karşısında değişmesi nedeniyle bankanın aktif ve pasifindeki altın ve dövizlerin yeniden değerlenmesi sonucu oluşan gerçekleşmemiş gelir ve giderler aktif ve pasifte değerleme hesabında izlenmektedir. Gerçekleşmemiş giderler aktifte, gerçekleşmemiş gelirler pasifte gösterilmektedir. Bu gelir ve giderlerin gerçekleşmesi durumunda gerçekleşen tutarlar kar veya zarar hesabına aktarılmaktadır. Ticari bankalarda gerçekleşmemiş gelir ve giderler doğrudan kar veya zarar hesabına aktarılmaktadır.

- Hesap planında 10-Kasa Hesabı bulunmasına rağmen bilançoda kasa hesabı gösterilmez. Kasa hesabı gün sonunda sıfırlanarak kapanır. Kasa hesabının gün içindeki hareketine bağlı olarak bilançonun pasifinde yer alan Tedavüldeki Banknotlar hesabı etkilenir. Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü'nce basılan banknotlar yine Banka İdare Merkezi Emisyon Genel Müdürlüğü kanalıyla ihtiyacı olan TCMB şubelerine gruplar halinde gönderilir ve Şube Şambrfortlarında "Yedek

[41]Ali Vefa Çelik ,**Türkiye Cumhuriyet Bankası Bilançosu Açıklamalar, Rasyolar ve Para Politikası Yansımaları**, TCMB Yayınları, 2006, s.24

Depo" hesabına kaydedilerek tutulur. Şubeler gün başında ihtiyacı olan parayı kasalarına çıkarırlar ve gün içinde nakit giriş çıkışları kasalardan "Kasa Hesabı" kanalıyla gerçekleşir. Gün sonunda kasadaki mevcutlar şambrfortlara indirilir ve kasa hesabı kapatılır. Şambforttaki banknot miktardaki azalış "Tedavüldeki Banknotlar" hesabına artış olarak, şambrfottaki banknot miktarındaki artış ise "Tedavüldeki Banknotlar" hesabına azalış olarak kaydedilir[42]. Bunun dışında kasada bulunan madeni paralar aktifte Madeni Paralar hesabında gösterilir.

- Zorunlu karşılıklar sadece TCMB bilançosunda pasifte yükümlülük olarak kaydedilir.

- TCMB hesap planı ve bilançosunda yer alan hesaplar Tek Düzen Hesap Planı'ndaki gibi likititesi en yüksekten düşüğe doğru sıralanmamaktadır.

- TCMB bilançosunun büyüklüğü ve bileşimi uygulanan para politikası hakkında bilgi verir.

3.2. HESAP PLANLARI ve BİLANÇOLAR

3.2.1. TCMB Hesap Planı*

Banka Hesap Planı Türk Lirası Defteri Kebir Hesapları ve Kambiyo Defteri Kebir Hesapları olmak üzere iki ana bölümden meydana gelmektedir. Türk Lirası hesaplarında, tali hesapların çok çeşitli oluşu ve döviz olarak ayırımlarının yapılmasını gerektirmemesi, Kambiyo hesaplarının ise tali hesaplarının az oluşuna rağmen hesapların döviz cinsleri ve dövizlerin konvertibl ve konvertibl olmayan dövizler olarak ayrıca gösterilmesi

[42] Mustafa Aycan, **age**, s. 22.

* TCMB hesap planı ile ilgili detay bilgiler Ek-1 ve Ek-2'de sunulmuştur.

gerektiğinden, Türk Lirası ve Kambiyo Hesaplarının ayrı ayrı gruplandırılması ve dolayısıyla kodlanması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Türk Lirası Defteri Kebir Hesapları 00 - 50, Kambiyo Defteri Kebir Hesapları ise 60 - 98 arası iki haneli numaralarla gösterilmiştir.

Türk Lirası Hesapları, Hesap Planında 9 hane ve 4 kademe üzerinden ifade edilmiştir. Ancak muvazene cetvellerinde hesaplar asli (ana), tali grup ve tali hesapları olmak üzere 6 hane üzerinden gösterilmektedir. İlk iki hane (birinci kademe) Defteri Kebir (Asli Hesap) numarasını, sonraki iki hane (ikinci kademe) tali hesap grup numarasını, beş ve altıncı haneler (üçüncü kademe) tali hesap numarasını ve son üç hane (dördüncü kademe) ise detaylı olarak tutulması gereken fer'i hesapları göstermektedir[43].

Örnek: Özel sermayeli milli bir bankanın TL. mevduat hesabı aşağıdaki şekilde kodlanmaktadır.

35- MEVDUAT (Asli veya Ana Hesap)
02- Bankalar (Tali Hesap Grubu)
04- Milli Bankalar (Tali Hesap)
001- X Bankası (Fer'i Hesap)

Söz konusu hesabın rakamsal ifadesi 35 02 04 001 şeklinde olmaktadır.

Kambiyo Hesapları da Türk Lirası Hesapları gibi 9 hane ve 4 kademe üzerinden ifade edilmiştir. Ancak bazı Defteri Kebir Hesaplarının hem Türk Lirası hem de Kambiyosu mevcut olduğundan aynı isimli Türk Lirası Defteri Kebir Hesap numarasına 50 rakamı ilave edilmek suretiyle Kambiyo Defteri Kebir hesap numarası verilmiştir. Bütün kambiyo hesaplarının 3.kademesi (5 ve 6. haneler) döviz kodunu göstermektedir. Bu duruma göre; ilk iki hane (1.kademe) Defteri Kebir (Asli) hesap numarasını, 3 ve 4. haneler (2.kademe) tali hesap numarasını, 5 ve 6. haneler (3. kademe) döviz kod numarasını, son üç hane (4. kademe) fer'i hesapların kod numarasını ifade etmektedir.

[43] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık**, a.g.e.,** s.12

Örnek: Bir bankanın TCMB nezdinde yer alan serbest döviz mevduat hesabı aşağıdaki şekilde kodlanmaktadır.

85- KAMBİYO MEVDUATI (Asli veya Ana Hesap)

01- Döviz ve Efektif Piyasaları Mevduatı (Tali Hesap)

01- Amerikan Doları (Döviz Cinsi)

001- X Bankası (Fer'i Hesap)

Söz konusu hesabın rakamsal ifadesi de 85 01 01 001 şeklinde olmaktadır.

Bankanın aktif veya pasifini ilgilendirmeyen işlemlerin muhasebeleştirilmesi, Banka hesap planında yer alan "50-NAZIM HESAPLAR" kullanılarak yapılmaktadır. Nazım hesaplar kendi içinde karşılıklı çalışmakta olup, bu hesapların borç-alacak toplamları ve bakiyeleri kendi aralarında sürekli olarak eşitlik arz etmektedir. Nazım hesaplarda ilk iki hane (birinci kademe) defteri kebir (asli hesap) numarasını, sonraki iki hane (ikinci kademe) tali hesap grup numarasını (işlemin türünü), beşinci ve altıncı haneler (üçüncü kademe) tali hesap numarasını ve son üç hane (dördüncü kademe) ise detaylı olarak tutulması gereken feri hesapları göstermektedir[44].

Örnek: Yedek Banknotlar TL hesabı aşağıdaki şekilde kodlanmaktadır.

50 NAZIM HESAPLAR (Defteri Kebir, Asli veya Ana Hesap)

03 Emisyon İşlemleri

01 Yedek Banknotlar Deposu

001 Yedek Banknotlar Deposu TL

Söz konusu hesabın rakamsal ifadesi de 50 03 01 001 şeklinde olmaktadır.

Nazım hesap kayıtlarında; anahtar, çıkın vb. parasal değeri olmayan varlıkların "adet"; para, menkul kıymet vb. parasal değeri olan kıymetlerin ise "nominal değerleri" üzerinden muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

[44] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık, **age**, s.13.

Tablo 2: TCMB Bilanço Formatı (Varlıklar)

AKTİF	ÖNCEKİ DÖNEM	CARİ DÖNEM
I-Altın Mevcudu A-Uluslarası St. Olan (Safi Gr.) B- Uluslarası St. Olmayan (Safi Gr.) II-Döviz Alacakları A-Konvertibl a-Efektif Deposu b-Muhabir Hesapları c-Rezerv Dilim Pozisyonu B-Konvertibl Olmayan a-Efektif Deposu b-Muhabir Hesapları III-Madeni Para IV-Dahildeki Muhabirler V-Menkul Kıymetler A-Devlet İç Borçlanma Senetleri a-Kuponlu b-Kuponsuz B-Diğer VI-İç Krediler A-Bankacılık Sektörüne Kullandırılan Krediler a-Reeskont Kredileri b-1211 S.K. 40/1-C Kapsamındaki Krediler c-Diğer B-TMSF'na Kullandırılan Krediler VII-Açık Piyasa İşlemleri A-Vadeli İşlemlerden Alacaklar a-Nakit i-Döviz ii-Menkul Değer b-Menkul B-Diğer VIII-Dış Krediler IX-İştirakler X-Gayrimenkul ve Demirbaşlar A-Gayrimenkuller Amortismanlar (-) B-Demirbaşlar Amortismanlar (-) XI-Takipteki Alacaklar A-Takipteki Alacaklar B-Takipteki Alacaklar Karşılığı XII-SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü XIII-Değerleme Hesabı XIV-Faiz ve Gelir Reeskontları ve Tahakkukları XV-Muvakkat Alacaklar XVI-Diğer Aktifler XVII-Dönem Zararı XVIII-Geçmiş Yıl Zararları		
TOPLAM		
Nazım Hesaplar		

Tablo 3: TCMB Bilanço Formatı (Yükümlülükler)

PASİF	ÖNCEKİ DÖNEM	CARİ DÖNEM
I-Tedavüldeki Banknotlar		
II-Hazineye Borçlar		
A-Altın		
B-Rezerv Dilim İmkanı		
C-Diğer		
III-Döviz Borçları		
A-Konvertibl		
B-Konvertibl Olmayan		
IV-Mevduat		
A-Kamu Sektörü		
a-Hazine, Genel ve Özel Bütçeli İdareler		
b-Kamu İktisadi Kuruluşları		
c-İktisadi Devlet Teşekküleri		
d-Diğer		
B-Bankacılık Sektörü		
a-Yurtiçindeki Bankalar		
b-Yurtdışındaki Bankalar		
c-Zorunlu Karşılık (1211 S.K. M.40)		
i-Nakit		
ii-Altın (Safi Gr.)		
d-Diğer (Valörlü İşlemler)		
C-Muhtelif		
a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı		
b-Diğer		
D-Uluslararası Kuruluşlar		
E-Fonlar		
a-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu		
b-Diğer		
V-Likidite Senetleri		
VI-Açık Piyasa İşlemleri		
A-Vadeli İşlemlerden Borçlar		
a-Nakit		
i-Döviz		
ii-Menkul Değer		
b-Menkul		
B-Diğer		
VII-Dış Krediler		
A-Kısa Vadeli		
B-Orta ve Uzun Vadeli		
VIII-İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar		
A-Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri		
B-Mal Bedeli ve Teminatlar		
IX-Ödenecek Senet ve Havaleler		
X-SDR Tahsisatı		
XI-Sermaye		
A-Ödenmiş Sermaye		
B-Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı		
XII-İhtiyat Akçesi		
A-Adi ve Fevkalade		
B-Hususi (Bank.Kanun Md.59		
C-İhtiyat Akçeleri Enflasyon Düzeltme Farkları		
XIII-Karşılıklar		
A-Emekli İkr. Ve Kıdem Tazminatı Karşılıkları		
B-Vergi Karşılıkları		
C-Diğer Karşılıklar		
XIV-Değerleme Hesabı		
XV-Faiz ve Gider Reeskontları ve Tahakkukları		
XVI-Muvakkat Borçlar		
XVII-Diğer Pasifler		
XVIII-Dönem Karı		
TOPLAM		

3.2.2. TCMB Bilançosu ve Bilançoyu Oluşturan Kalemler*

3.2.2.1.Varlıklar

3.2.2.1.1.Altın Mevcudu

Bankanın altın mevcutlarının kaydedildiği, aktif karakterli bir hesaptır. Altınlar, uluslararası standartta olan ve olmayan şeklinde bilançoda iki grupta sınıflandırılmış olup; Uluslararası standartta olanların: tamamı TCMB'na ait olup, bir kısmı Banka kasalarında, bir kısmı yurtdışındaki muhabirleri nezdinde muhafaza edilmektedir. Uluslararası standartta olmayanların bir kısmı Hazine'ye ait olup, tamamı yurtiçinde muhafaza edilmektedir. Hazine'ye ait olan kısım vaziyetin pasifinde Hazine'nin Alacakları içinde gösterilmektedir.

Bir safi gram altının fiyatı aşağıdaki formülle belirlenmektedir:[45]

$$\text{1 safi gram altının TL fiyatı} = \frac{\text{USD alış kuru} \times \text{Londra borsasında kote edilen açılış ve kapanış fiyatlarının ortalaması}}{\text{31,1035 (bir ons altının gram karşılığı)}}$$

3.2.2.1.2.Döviz Alacakları

Konvertibl ve konvertibl olmayan dövizler karşılığında hariçteki muhabirler nezdinde açılan yabancı para hesapları ile TCMB Şubeleri kasalarında bulunan efektifleri içermektedir. Bunlardan yurtdışı bankalar hesabı, Banka'nın yurtdışı muhabirleri nezdindeki cari hesapları ile rezerv

---

* Bu başlık altında TCMB Muhasebe Genel Müdürlüğü Bilanço ve Hesapları İzleme Müdürlüğü'nce hazırlanmış kurum içi dökümanlardan faydalanılmıştır.

[45] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık, **age**, s.16.

amaçlı tutulan yatırım hesaplarından oluşmaktadır. Yatırım hesapları, yurtdışı finansal kuruluşlar tarafından çıkarılan yabancı para devlet tahvili ve hazine bonolarını içermekte olup, yurtdışı bankalarda muhafaza edilmektedir.

Konvertibl başlığı altında yer alan Efektif Deposu, TCMB şubelerinin kasalarındaki konvertibl yabancı para efektif mevcutlarını göstermektedir.

Muhabir Hesaplar; faize tabi cari hesaplar, ihbar müddetlerine veya vadelerine göre çözülebilen faize tabi depo hesapları, yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının TCMB nezdinde açtırdıkları Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ile sigorta prim hesaplarının takip edildiği "İşçi Hesapları", portföy yönetimi biçiminde yapılan yatırımların takibi amacıyla açılan portföy hesapları, bazı ülkeler ile yapılan ikili bankacılık anlaşmaları gereğince açılan "Anlaşma Hesapları"ndan oluşur

Rezerv Dilimi Pozisyonu kalemi Ülkemizin IMF üyeliğinden doğan mali ilişkileri açısından, IMF nezdindeki kotamızın altın ve yabancı para olarak ödenen kısmından oluşur. Pasif tarafta, Hazine Alacakları kalemindeki Rezerv Dilim İmkanı ile karşılıklı gösterilir.

Konvertibl Olmayan başlığı altında yer alan efektif deposu TCMB şubelerinin kasalarındaki konvertibl olmayan yabancı para efektif mevcutlarını içermektedir.

Muhabir Hesaplar ise özel ikili anlaşmalar gereğince konvertibl olmayan dövizler üzerinden açılan hesaplardır.

3.2.2.1.3.Madeni Para

TCMB şubelerinin kasalarındaki madeni para mevcudunu gösterir.

3.2.2.1.4.Dahildeki Muhabirler

Dahili muhabirlik anlaşması gereğince TL olarak Ziraat Bankası nezdinde açılan muhabirlik hesabı ile yurtiçindeki bankalar nezdinde yabancı para cinsinden açılan depo hesaplarını içermektedir

3.2.2.1.5.Menkul Kıymetler

1211 sayılı yasanın 52. maddesi uyarınca, Banka, para politikasının hedefleri çerçevesinde, para arzının ve ekonominin likiditesinin etkin bir şekilde düzenlenmesi amacıyla, Türk Lirası karşılığında menkul kıymet kesin alım-satımı, geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri, menkul kıymetlerin ödünç alınıp verilmesi gibi açık piyasa işlemlerini yapabilmekte ve bu işlemlere aracılık edebilmektedir.

"Devlet iç borçlanma senetleri (DİBS)" Banka Kanunu'nun Açık Piyasa İşlemlerini düzenleyen 52. maddesi gereğince bulundurulan DİBS'leri göstermektedir. Bankanın geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemlerinin anlaşma süresi 91 günü aşamaz[46], sürenin başlangıcı işlemlerin valör tarihidir.

3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 33. maddesi gereğince ayrılan kanuni yedek akçeler karşılığı olarak Devlet Tahvilleri Hesabına yatırılan paraların izlendiği "Diğer" başlığı altındaki kalem 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi nedeniyle bakiye göstermemektedir.

3.2.2.1.6.İç Krediler

Bankacılık sektörüne kullandırılan krediler TCMB tarafından reeskonta veya avansa kabul edilen senetler karşılığında bankacılık sektörüne açılan

[46] 1211 Sayılı TCMB Kanunu m.52

kredileri içermektedir. İskonto kredisi olarak kullandırılmaktadır. Dövizi natık (dövize endeksli) senetler bu kalem içerisinde izlenmektedir.

"TMSF'na Kullandırılan Krediler" TCMB tarafından, Hazine Müsteşarlığı'nca döviz cinsinden ihraç edilen yılda bir faiz ödemeli özel tertip devlet tahvilinin teminata alınması karşılığında TMSF'ye kullandırılan krediyi içermektedir.

3.2.2.1.7.Açık Piyasa İşlemleri

Açık piyasa işlemleri, "Vadeli İşlemlerden Alacaklar" ve "Diğer" ana kalemlerinden oluşmaktadır.

Vadeli işlemlerden alacaklar başlığı altında yer alan "Nakit" kaleminde TCMB'nin geri satım vaadiyle yaptığı alım işlemleri (swap, repo işlemleri) nedeniyle ortaya çıkan alacaklarını göstermektedir.

Nakit kalemi altında yer alan "Döviz" kaleminde, TCMB'nin yabancı para üzerinden yaptığı swap anlaşmalarından kaynaklanan yabancı para veya TL alacakları gösterilmektedir.

Yine nakit başlığı altında yer alan "Menkul Değer" kalemi, TCMB'nin menkul değer üzerinden yaptığı repo anlaşmalarından kaynaklanan TL alacaklarını göstermektedir.

Vadeli işlemlerden alacaklar başlığı altında yer alan bir diğer kalem olan "Menkul" başlığı ise TCMB'nin menkul değer üzerinden yaptığı ters repo işlemi karşısında oluşan menkul kıymet alacağını göstermektedir.

Açık piyasa işlemlerinin ikinci alt başlığında yer alan "Diğer" başlığı TCMB'nin Bankalararası Para Piyasası işlemleri sonucu bankalara açtığı kredileri göstermektedir.

3.2.2.1.8.Dış Krediler

Dış krediler, diğer ülke merkez bankaları ile yapılan ikili anlaşmalar gereği, ticari işlemlerin takibi için Banka nezdinde açılan hesapların krediye dönüşmesi sonucu oluşan alacaklardır. Sudan Merkez Bankası ile TCMB arasında imzalanan bankacılık anlaşması uyarınca, Bankaca kullandırılan kredilerden tahsil edilemeyen alacaklar ile Arnavutluk Merkez Bankası ile TCMB arasında imzalanan bankacılık sözleşmesi kapsamında tahsil edilemeyen alacaklar, anapara geri ödemeleri bu hesapta takip edilmektedir[47].

3.2.2.1.9.İştirakler

1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 3. maddesi gereğince TCMB'nin Bank For International Settlements (BIS), Basle ile SWIFT'deki iştirakini göstermektedir.

3.2.2.1.10.Gayrimenkul ve Demirbaşlar

TCMB'nin bina, arsa, yazılım ve demirbaşlarının maliyet bedelleri ile enflasyon düzeltme farklarının takip edildiği kalemdir. Amortismanlar eksi bakiye olarak yer alır ve bina, arsa, yazılım ve demirbaşlar net değeri ile görünür.

3.2.2.1.11.Takipteki Alacaklar

Irak Merkez Bankası'ndan olan alacaklar ile Körfez Krizi nedeniyle Irak'tan tahsil edilemeyen alacaklardan kaynaklanmaktadır. Bakiyenin tamamı için ayrılan karşılık pasifte karşılıklar hesabında izlenmektedir.

[47] TCMB Hizmet İçi Eğitim Notları

3.2.2.1.12.SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü

IMF tarafından ülkemize tahsis edilmiş ve Hazine Müsteşarlığı'nca kullanılmış krediler ile kullanım imkanı olan bakiye Hazine yükümlülüğünü göstermektedir. Pasifte "IX.SDR Tahsisatı" kalemi ile karşılıklı gösterilmektedir[48].

3.2.2.1.13.Değerleme Hesabı

TL'nin yabancı paralar karşısındaki değerinin değişmesine paralel olarak bilançonun aktif ve pasifinde bulunan altın, döviz ve efektiflerin yeniden değerlendirilmesi[49] sonucu ortaya çıkan aleyhte kur farklarının izlendiği bilanço kalemidir.

3.2.2.1.14.Faiz ve Gelir Reeskontları ve Tahakkukları

Dönemsellik ilkesi gereğince değerleme günü itibarıyla henüz vadesi gelmemiş faiz alacakları ile henüz tahsil edilmemiş gelirlerin değerleme gününe isabet eden tutarlarını göstermektedir.

3.2.2.1.15.Muvakkat Alacaklar

TCMB'nin çeşitli işlemler ve ilişkilerinden doğan kişi ve kuruluşların borçlarının izlendiği bilanço kalemidir. TL ve yabancı para cinsinden tutulur.

3.2.2.1.16.Diğer Aktifler

Aktifte başka bir hesaba geçmesi gerektiği halde, herhangi bir nedenle ait olduğu hesaba alınamayan hesapları içerir. Genellikle TCMB'nin iç

---

[48] Orcan Çörtük; **IMF-Türkiye İlişkileri ve Hesap Bazında İşleyişi**, TCMB Uzmanlık Tezi, 2006, s.82

[49] Evşen Özyörük**; a.g.e.** s.3-4

işlemleri ile ilgili geçici nitelikteki işlemler takip edilir. TL ve yabancı para cinsinden tutulur.

3.2.2.1.17.Dönem Zararı

Cari dönemde gelir tablosundan aktarılan zararı göstermektedir.

3.2.2.2.Yükümlülükler

3.2.2.2.1.Tedavüldeki Banknotlar

TCMB Kanunu'nun 36. maddesi gereğince tedavüle çıkarılan banknot miktarını gösterir.

3.2.2.2.2.Hazineye Borçlar

Hazine'ye Borçlar kalemi Altın, Rezerv Dilim İmkanı ve Diğer olmak üzere üç temel başlıktan oluşur.

"Altın" kalemi, TCMB kasalarında Hazine adına muhafaza edilen uluslararası standartta olmayan altınlardan oluşur.

"Rezerv Dilim İmkanı", IMF nezdinde tutulan ülke kotamızın altın ve yabancı para olarak ödenen kısmı dolayısıyla Rezerv Dilimi Pozisyonundan oluşmaktadır. Bilançoda aktifte "II. Döviz Alacakları" kaleminde "A.Konvertibl / c.Rezerv Dilimi Pozisyonu" ile karşılıklı gösterilmektedir.

"Diğer" başlığı altında ise Hazine adına tahvil satış hasılatı, DİBS itfaları için Hazine'ce tesis edilen provizyon, TCMB'nin Hazineye ödeyeceği vergiler ve diğer Hazine alacakları bulunmaktadır.

3.2.2.2.3.Döviz Borçları

TCMB'nin borcunu gösteren bu kalem, hariçteki muhabir hesapları ile yurtdışı bankaların Banka nezdindeki hesaplarından oluşmaktadır.

3.2.2.2.4.Mevduat

Kamu Sektörü, Bankacılık Sektörü ve diğer kuruluşlar adına TCMB nezdinde açılan serbest tevdiat hesapları, çeşitli kanun ve kararnameler gereğince yatırılması zorunlu olan paralar için açılan hesapları, TL ve yabancı para cinsinden göstermektedir.

"Kamu Sektörü" kalemi kamu kurum ve kuruluşlarının TCMB nezdinde tutulan hesaplarından oluşur.

"Bankacılık Sektörü" yurtiçi ve yurtdışı bankaların TCMB nezdindeki hesapları ile 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 40. maddesine göre TCMB nezdinde, bankaların TL ve döviz mevduatlarının belli bir oranını tuttukları hesaplardan oluşan Zorunlu Karşılıklar ve diğer valörlü işlemlerden oluşur.

"Muhtelif" kalemi yurt dışında işçi olarak çalışan işçilerin tasarruflarını Türkiye'de değerlendirmeleri için açılan Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesapları, Banka personeli, elçilik, vakıf, dernek, aracı kurumlar, finans kurumlarına ait mevduat hesaplarından oluşur.

"Uluslararası Kuruluşlar" ise IMF 1 ve 2 no'lu hesaplardan oluşur.

"Fonlar" kalemi TMSF'na ait hesaplar ile çeşitli kararnamelerle açılan fon hesaplarından oluşur.

3.2.2.2.5.Likidite Senetleri*

TCMB Kanunu'nun 52. maddesi uyarınca çıkartılan likidite senetlerini göstermektedir. 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 52'nci maddesi, Merkez Bankası'na, para politikası hedefleri çerçevesinde para arzının ve ekonominin likiditesinin etkin bir şekilde düzenlenmesi amacıyla, açık piyasa işlemleri çerçevesinde kendi nam ve hesabına, vadesi 91 günü aşmayan, ikincil piyasada alınıp satılabilen likidite senetleri ihraç etme yetkisi vermiştir.

3.2.2.2.6.Açık Piyasa İşlemleri

TCMB'nin açık piyasa ve bankalararası para piyasası işlemlerinde doğan borçlarını göstermektedir. Vadeli İşlemlerden Borçlar ve Diğer ana başlıklarından oluşur.

"Vadeli İşlemlerden Borçlar" swap, repo ve ters repo işlemleri nedeniyle ortaya çıkan borçları göstermektedir

"Nakit" kaleminin altında yer alan "Döviz" kalemi swap anlaşmalarından kaynaklanan TCMB'nin bankalara yabancı para ve TL borçlarını göstermekte iken "Menkul Değer" kalemi Ters repo anlaşmalarından kaynaklanan TL borçlarını göstermektedir.

Vadeli işlemlerden borçlar kaleminin diğer alt başlığı olan "Menkul" kalemi repo işlemi karşılığında menkul kıymet borcunu göstermektedir.

Açık piyasa işlemlerinin ikinci ana başlığı olan "Diğer" kalemiTCMB'nin bankalararası para piyasası işlemleri sonucu bankalara olan diğer borçlarını göstermektdir.

* TCMB ilk likidite senedi ihracını 20.07.2007 tarihinde gerçekleştirmiştir.

3.2.2.2.7.Dış Krediler

TCMB borcuna dönüşmüş döviz borçlarını göstermektedir. “Kısa Vadeli” kaleminde dövize çevrilebilir mevduatlar yer alırken, Orta ve Uzun Vadeli kaleminde ise dövize çevrilebilir mevduat, garantisiz ticari borçlar vs. yer alır.

3.2.2.2.8.İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar

İthalat yönetmelikleri gereğince, TCMB’ye yatırılan mal bedelleri ve teminatları ile TCMB'ce döviz satışı yapılmış akreditif bedellerinden oluşur.

3.2.2.2.9.Ödenecek Senet ve Havaleler

TCMB'ce TL ve döviz olarak ödenecek havale bedellerini içermektedir.

3.2.2.2.10.SDR Tahsisatı

IMF tarafından ülkemize tahsis edilmiş ve Hazine Müsteşarlığı’nca kullanılmış kredi ile Müsteşarlık tarafından kullanım imkanı olan IMF’ye olan yükümlülüğümüzü göstermektedir. Aktifte, “XII.SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü” kalemi ile karşılıklı gösterilmektedir[50].

3.2.2.2.11.Sermaye

1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca herbiri 0,10 TL itibari kıymette 250 bin hisseye ayrılmış ve tamamı ödenmiş olan TCMB sermayesini göstermektedir. Hisse senetleri A, B, C, D tertibi senetlerden oluşmaktadır.

---

[50] Orcan Çörtük; **a.g.e**., s. 82

A sınıfı hisse senetleri; Hazine'ye* ait olup, sermayenin %51'inden aşağı olamayacağı hükmü TCMB Kanunu'nda yer almaktadır. B sınıfı hisse senetleri; Türkiye'de faaliyette bulunan milli bankalara aittir. C sınıfı hisse senetleri ; En çok 15 bin adet olmak üzere milli bankalar dışında kalan diğer bankalar ile imtiyazlı şirketlere ait bulunmaktadır. D sınıfı hisse senetleri; Türk ticaret müesseselerinin ve Türk vatandaşlığına haiz gerçek ve tüzel kişilere aittir.

3.2.2.2.12.İhtiyat Akçesi

1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 59. ve 60. maddeleri gereği ayrılan yedeklerden oluşmaktadır. 59. maddeye göre zamanaşımına uğrayan banknotlarla, 37. maddenin (b) fıkrası gereğince eskimiş ve yıpranmış banknotlar, Başbakanlık ile Banka arasında tespit edilecek esaslar dahilinde ve yönetmelikle kabul edilecek kabarit (eksilme) usulüne göre, Bankaca yedek banknotlarla değiştirilmesinden doğan farklar hususi ihtiyata alınır.

60. maddeye göre Banka'nın yıllık safi karının % 20'si ihtiyat akçesine, safi kardan ayrılan ihtiyat akçesi ve hisse senetlerinin nominal değerleri üzerinden hissedarlara ödenen %6 oranında ilk kar hissesi düşüldükten sonra safi kardan kalan tutarın %10'u da fevkalede ihtiyat akçesine aktarılır.

3.2.2.2.13.Karşılıklar

TCMB Kanunu'nun 59. maddesi uyarınca brüt kar üzerinden hesaplanır. İzleyen yıllarda Bankanın işlemleri dolayısıyla meydana gelebilecek riskleri karşılamak üzere Banka Meclisi'nce uygun görülecek tutarlarda ayrılır. Vergi karşılığı, kıdem tazminatı karşılığı ve yurtiçi işlemler için ayrılan dahili sigorta karşılıklarını içerir.

* 2008 yılı sonu itibarıyla Hazine'nin payı %54,74'tür

3.2.2.2.14.Değerleme Hesabı

TL'nin yabancı paralar karşısındaki değerinin değişmesine paralel olarak bilançonun aktif ve pasifinde bulunan altın, döviz ve efektiflerin yeniden değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan lehte kur farklarının izlendiği bilanço kalemidir.

3.2.2.2.15.Faiz ve Gider Reeskontları ve Tahakkukları

Dönemsellik ilkesi gereğince değerleme günü itibarıyla henüz vadesi gelmemiş faiz borçları, vadesi gelmiş ancak henüz hesaplara intikal etmemiş faiz borçlarını gösterir (örn. KMDTH faizleri, zorunlu karşılıklar vs.)

3.2.2.2.16.Muvakkat Borçlar

Kamu ve bankacılık sektörü dışında, TCMB'nin çeşitli işlemleri nedeniyle alacaklı duruma gelen kişi ve kuruluşların alacaklarının izlendiği ve tasfiyelerinin yapıldığı TL ve yabancı para cinsinden tutulan hesaplardır.

3.2.2.2.17.Diğer Pasifler

Pasifte başka bir hesaba geçmesi gerektiği halde herhangi bir nedenle ait olduğu hesaba alınmayan veya ilgili hesaba ya dönem içinde ya da dönem başında aktarılması gereken, genellikle TCMB'nin iç işlemleri ile ilgili geçici nitelikteki işlemlerin takip edildiği TL ve yabancı para cinsinden tutulan hesapları içermektedir.

3.2.2.2.18.Dönem Karı

Gelir tablosundan aktarılan kar rakamından oluşur.

3.2.3. AMB Hesap Planı

Bilanço kalemleri hakkında ayrıntılı bilgi 10.11.2006 tarihli Avrupa Merkez Bankaları Sistemi İçindeki Merkez Bankalarının Muhasebe ve Raporlama Yapısının Yasal Çerçevesine İlişkin Avrupa Merkez Bankası Kılavuzu[51]'nun (Klavuz) 4 no'lu ekinde verilmiştir.

AMB yıl sonu bilançosu, Euro'yu ortak para birimi olarak kullanmayı kabul eden Avrupa Birliği üyesi 16 ülkenin (Almanya, Belçika, Lüksemburg, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Hollanda, Avusturya, Portekiz, Finlandiya, Yunanistan, Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta, Slovakya)[52] ulusal merkez bankalarının (UMB) kendi aralarındaki işlemleri de içeren, Kılavuzun 8 no'lu eki formatına göre hazırladıkları yıl sonu bilançolarının birleştirilmesi ve aralarındaki işlemlerin netleştirilmesi yoluyla elde edilmektedir.

AMB bilançosu aslında UMB bilanço kalemlerinin toplulaştırılması ve UMB'ler arasındaki işlemlerin netleştirilmesi yoluyla elde edilen bir Euro Sistem konsolide bilançosudur. Büyük çoğunluğu aynı kalemlerden oluşmasına karşın, aralarındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek için AMB bilançosuyla UMB bilançosunun farklılaştığı kalemler ve bunların AMB bilançosu oluşturulurken ne gibi işleme tabi tutulduğu yeri geldikçe ayrıca bahsedilmiştir.

Avrupa Merkez Bankası yapısı içinde bulunan Avusturya Merkez Bankası'na ait hesap planı ve hesapların kodlanma şekli aşağıdaki gibi olup Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası hesap planı ve hesap yapısından oldukça farklıdır.

---

[51](erişim) www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_34820061211en00010037.pdf
[52] Hanspeter K. Scheller**, a.g.e**. s.41.

Avusturya Merkez Bankası Hesap Planı[53];

0 Maddi ve Maddi Olmayan Sabit Kıymetler
1 Altın ve Altın Alacakları, Yabancı Para Cinsi Krediler
2 Euro Cinsinden Krediler, Menkul Kıymetler, ESBC İçi Krediler vb.
3 Diğer Aktifler
4 Yükümlülükler
5 Personel Maliyetleri
6 İdari Harcamalar ve Amortismanlar
7 Faiz ve Diğer Giderler
8 Gelirler
9 Sermaye, Kapanış Hesapları ve Bilanço Dışı Hesaplar

şeklindedir. 0-4 ve 9 bilanço hesapları, kalanlar ise (5-8) gelir tablosu hesaplarıdır.

Hesap Numarası Yapısı[54]

XXX Hesap Grubu
XX Para Cinsi
XX Ülke Kodu
X Stok (hesap türü), şeklinde

Yardımcı defterler Hesap Numarası Yapısı ise

XX İşlem Cinsi
XXX Ülke
XXX Yerleşiklik
X X Banka kodu, şeklindedir.

---

[53] Anıl Göğebakan, Çağatay Aka, "**Accounting In The OENB As a Member Of The Eurosystem" Semineri Değerlendirme Raporu**,5-9 Kasım 2007 ,Viyana

[54] Nesrin İlhan, Ebru Uzun, Tolga Kiraz; **Avusturya Merkez Bankası Tarafından Düzenlenen "Accounting In The OENB As a Member Of Eurosystem" Semineri Değerlendirme Raporu**, 18-22 Eylül 2006, Viyana

Tablo 4:AMB Bilanço Formatı-Konsolide Euro Sistem (Varlıklar)[55]

AKTİF	**ÖNCEKİ DÖNEM**	**CARİ DÖNEM**
I. Altın ve Altın Alacakları		
II Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları		
A- IMF'den Alacaklar		
B- Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri		
III.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar		
IV. Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar		
A. Banka Bakiyeleri, Menkul Kıymet Yatırımları ve Krediler		
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylıklarından Kaynaklanan Alacaklar		
V. Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler		
A. Temel Refinansman İşlemleri		
B. Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri		
C. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri		
D. Yapısal Para Politikası İşlemleri		
E. Marjinal Kredi Kolaylığı		
F. Farkı Denkleştirme Kredileri		
VI. Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar		
VII. Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri		
VIII. Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu		
IX. Diğer Varlıklar		
TOPLAM VARLIKLAR		

[55] ECB/2006/16**, a.g.e**. s.L348/33 Ek 7.

Tablo 5:AMB Bilanço Formatı-Konsolide Euro Sistem (Yükümlülükler)[56]

PASİF	**ÖNCEKİ DÖNEM**	**CARİ DÖNEM**
I. Tedavüldeki Banknotlar		
II. Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler		
A. Cari Hesaplar		
B. Mevduat Kolaylığı		
C. Sabit Vadeli Mevduat		
D. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri		
E. Farkı Denkleştirme Borçları		
III. Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler		
IV. Çıkarılmış Borç Sertifikaları		
V. Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler		
A. Merkezi Hükümet		
B. Diğer Yükümlülükler		
VI. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler		
VII. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler		
VIII. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler		
A. Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler		
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler		
IX. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları		
X. Diğer Yükümlülükler		
XI. Değerleme Hesabı		
XII. Sermaye Ve İhtiyatlar		
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER		

[56] ECB/2006/16, **a.g.e**. s.L348/33 Ek 7.

3.2.4. AMB Bilançosu ve Bilançoyu Oluşturan Kalemler

3.2.4.1. Varlıklar

3.2.4.1.1.Altın Ve Altın Alacakları

Depodaki veya yoldaki fiziksel altın (Örn:külçeler, sikkeler, plaka ve küçük külçeler), altın gözetim hesapları (dağıtılmamış hesaplar) gibi fiziki olmayan altınlar, vadeli depolar, gönderim ve alım günleri arasından birden fazla iş günü olan değer artırım yada azaltım işlemleri ve altın yeri yada saflık swaplarından oluşmaktadır.

3.2.4.1.2.Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları

Euro alanı dışında yerleşikler taraflardan olan yabancı paralı alacaklardan (uluslararası, AB ve ülkeler düzeyinde kuruluşlar ve euro alanı dışındaki merkez bankaları dahil) oluşmaktadır. IMF'den alacaklar (Rezerv dahilindeki çekme hakları, özel çekme hakları ve diğer alacaklar) ve Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri kalemlerinden oluşmaktadır[57].

3.2.4.1.3.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar

Menkul Kıymetler (Pazarlanabilir senet ve tahviller, bonolar, iskontolu tahviller**,** para piyasası kağıtları) ve diğer haklardan (krediler, mevduatlar, ters repo işlemleri ve muhtelif krediler) oluşmaktadır.

[57] ECB/2006/16, **a.g.e,** Ek:4 m:3.3.

3.2.4.1.4.Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar

Hesabın birinci alt başlığı olan "Banka Bakiyeleri, Menkul Kıymet Yatırımları ve Krediler" Euro Alanı dışındaki bankaların bakiyeleri, Euro Alanı dışındaki Menkul Kıymetler, Euro Alanı Dışındaki Krediler, Euro Alanı Dışındaki Kuruluşlar tarafından ihraç edilen menkul kıymetler kalemlerinden oluşmaktadır.

Hesabın ikinci alt başlığı olan "ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylıklarından Kaynaklanan Alacaklar" kalemi, ERM II koşullarına göre verilen borçlardan oluşur ve nominal değer ile takip edilir.

3.2.4.1.5.Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler

"Temel Refinansman İşlemleri", haftalık olarak yapılan, likidite sağlama amaçlı ve normalde iki haftalık vadeye sahip olağan açık piyasa işlemlerinden oluşur.

"Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri", aylık olarak yapılan, likidite sağlamak amaçlı ve normalde üç aylık vadeye sahip olağan açık piyasa işlemlerinden oluşur.

"İnce Ayar Para Politikası İşlemleri", ince ayar amaçlı ve geçici durumlar için uygulanan açık piyasa işlemlerinden oluşmaktadır.

"Yapısal Para Politikası İşlemleri", Euro Sistem'in finansal sektörle arasındaki yapısal pozisyonu düzeltmek amaçlı yapılan açık piyasa işlemlerinden oluşmaktadır.

"Marjinal Kredi Kolaylığı", önceden belirlenmiş bir faiz oranı üzerinden kullandırılan gecelik likidite imkanından (daimi imkan) oluşmaktadır.

"Farkı Denkleştirme Kredileri", bir kredi kurumuna verilen kredinin teminatını oluşturan varlıkların değerinde meydana gelen artış nedeniyle borçlu firma lehine oluşan farkı kapatmak üzere kullandırılan ek kredilerdir[58].

3.2.4.1.6.Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar

Cari hesaplar, vadeli mevduatlar, gündelik paralar, "Euro bölgesi yerleşikleri Euro cinsi menkul kıymetleri" isimli aktif kalemi altında bulunan menkul kıymetler cüzdanıyla ilişkili ters repo işlemlerinden kaynaklanan alacak hakları, (Euro bölgesindeki eski döviz rezervinin dönüştürülmesinden kaynaklanan işlemler dahil) Euro bölgesi dışındaki kredi kurumlarındaki muhabir hesapları, para politikası ile ilgili olmayan diğer alacaklar, Euro Sistem'e katılmadan önce ulusal merkez bankasınca baslatılmış para politakası işlemlerinden kaynaklanan alacaklardan oluşur.

3.2.4.1.7.Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri

Pazarlanabilen menkul kıymetlerden oluşur.

3.2.4.1.8.Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu

Parasal birlik öncesi hükümetten olan alacaklardan (pazarlanabilir olmayan menkul kıymetler ve borçlar dahil) oluşur.

3.2.4.1.9.Diğer Varlıklar

"Euro Bölgesindeki Madeni Paralar"; UMB'nin resmen ihraç ettiği madeni paralardan oluşur.

---

[58] ECB/2006/16, **a.g.e** Ek:4 m.5.6.

"Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar"; arazi ve binalar, mobilya, teçhizat (bilgisayar techizatı) ve yazılımlar gibi maddi ve maddi olmayan duran varlıklardan oluşur.

"Diğer Finansal Varlıklar"; hisse senetleri, katılım payları ve diğer kuruluşlardaki yatırımlar, emeklilik fonları ve işten ayrılma (kıdem) tazminatı fonları, yasal zorunluluklar sonucu özel bir amaca hizmet etmek üzere tutulan, UMB tarafından gerçekleştirilen ve sermaye ve ihtiyatları karşılayacak yatırım amaçlı portfolyo yönetiminden ve bu kalemde yer alan menkul kıymetlere ilişkin ters repo işlemlerinden oluşur.

"Bilanço Dışı Enstrümanların Yeniden Değerleme Farkları"; döviz forwardlarının, döviz swaplarının, faiz oranı futures işlemlerinin, finansal swaplar ve forward oran anlaşmalarının değerlenmesi[59] sonucu oluşan farklardan oluşur.

"Tahakkuklar ve Peşin Ödenmiş Giderler"; vadesi dolmamış olmasına karşın bilanço döneminde tahsil edilebilir olan gelirler ile ödemesi önceden yapılmış gelecek dönem giderlerinden oluşur.

"Çeşitli" kalemi; avanslar, borçlar ve diğer önemsiz harcamalar, şüpheli alacakların yeniden değerlenmesi, yeniden değerleme hesabı, güvene dayalı krediler, müşterilerin altın hesabına bağlı yatırımlar, ulusal para biriminden madeni paralardan oluşur[60].

3.2.4.1.10.Dönem Zararı

Gelir tablosundan yansıyan dönem zararından oluşmaktadır.

---

[59] Ebru Uzun, **Türkiye'deki Uygulamalar, 39 Uluslararası Muhasebe Standartı ve Avrupa Merkez Bankası Uygulamaları Çerçevesinde Türev ürünlerin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolara Yansıması,** TCMB Uzmanlık Tezi, 2004, s.27-28

[60] ECB/2006/16, **a.g.e** Ek:4 m.9.11.6

3.2.4.2.Yükümlülükler

3.2.4.2.1.Tedavüldeki Banknotlar

Ulusal Merkez Bankalarının (UMB) bilançolarındaki "tedavüldeki banknotlar" kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

3.2.4.2.2.Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler

"Cari Hesaplar" kalemi zorunlu karşılık bulundurma yükümlülüğü taşıyan kredi kurumlarının Euro hesaplarından oluşur. Zorunlu karşılık için kullanılan başlıca hesaptır.

"Mevduat Kolaylığı" kalemi önceden belirlenmiş bir faiz haddi üzerinden gecelik mevduatlardan oluşur.

"Sabit Vadeli Mevduat" kalemi piyasadaki likidite fazlasını toplamaya yönelik ince ayar amaçlı mevduatlardan oluşur.

"İnce Ayar Para Politikası İşlemleri" kalemi likiditenin çekilmesi amacına yönelik para politikasıyla ilişkili işlemlerdir.

"Farkı Denkleştirme Borçları" kalemi bir kredi kuruluşuna verilen kredilerin teminatını oluşturan varlıkların değerinde meydana gelen düşüş nedeniyle kredi kuruluşunun kendi aleyhine oluşan farkı kapamak üzere merkez bankası nezdinde tuttuğu mevduattan oluşur[61].

[61] ECB/2006/16, **a.g.e** Ek:4 m:2.5

3.2.4.2.3.Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler

"Euro bölgesi yerleşikleri Euro dışı menkul kıymetler"i başlığı altındaki aktif kaleminde yer alan menkul kıymetler portföyünün yönetimiyle ilgili olarak ters repo ve repo işlemler, para politikasıyla ilgili olmayan diğer işlemler ile kredi kuruluşlarının cari olmayan hesaplarından oluşur.

3.2.4.2.4. Çıkarılmış Borç Sertifikaları

Sadece AMB bilançosuna ait bir kalemdir. (Ulusal merkez bankalarının geçiş bilançosu için gereklidir). Borç senetleri "Euro alanında tek para politikası: Euro sistem para politikası enstrümanları ve usulleri üzerine genel bir dökümantasyon" isimli dökümanda tanımlanmıstır.[62] Likiditeyi çekmek amacıyla ihraç edilmiş iskontolu senetlerden oluşur.

3.2.4.2.5. Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler

"Merkezi Hükümet" kalemi cari hesaplar, vadeli mevduatlar ve ihbarlı hesaplardan oluşur.

"Diğer Yükümlülükler" kalemi personelin, firmaların ve müşterilerin cari hesapları, vadeli mevduatlar, ihbarlı hesaplar vs. kalemlerinden oluşmaktadır.

3.2.4.2.6. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler

Diğer bankaların, merkez bankaların, milletlerarası ve milletler üstü kuruluşların cari hesapları, vadeli mevduatları ve ihbarlı hesapları (ödeme ve

[62] Mustafa Aycan, **a.g.e**. s.58

rezerv yönetimi amacıyla tutulan hesapları), diğer kişi ve kuruluşların cari hesapları, Euro cinsinden menkul kıymetlerin yönetimi için anlık yapılan ters repo işlemleri ile bağlantılı olarak gerçekleştirilen repo işlemleri, Katılımcı olmayan ulusal merkez bankalarının TARGET hesap bakiyelerinden oluşmaktadır[63].

3.2.4.2.7. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler

Cari hesaplar, repo işlemlerinden doğan yükümlülükler; genellikle yabancı para varlık ve altınlar kullanılarak gerçekleştirilen yatırım işlemlerinden oluşur.

3.2.4.2.8.Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler

"Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler" kalemi cari hesaplar, repo işlemlerinden doğan yükümlülükler; genellikle yabancı para varlık ve altınlar kullanılarak gerçekleştirilen yatırım işlemlerinden oluşur.

"ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler" kalemi ERM II kapsamında alınan borçlardan oluşur.

3.2.4.2.9. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları

Her bir ülkeye ya da ulusal merkez bankasına önceden tahsis edilmiş olan SDR tutarını kapsamaktadır.

---

[63] ECB/2006/16, **a.g.e ek:4** m:6

3.2.4.2.10. Diğer Yükümlülükler

"Bilanço Dışında Takip Edilen Enstrümanlardan Doğan Değerleme Farkları" kalemi; döviz forwardları, döviz swapları, faiz futuresları, finansal swaplar ve vadeli faiz işlemlerine ilişkin değerleme farklarından[64] oluşmaktadır.

"Tahakkuklar ve Peşin Tahsil Edilen Gelirler" kalemi; gelecek dönemde vadesi gelecek, ancak raporlama tarihine ait harcamalar ile gelecek dönemle ilgili, ancak raporlama tarihinde elde edilen gelirlerden oluşmaktadır.

"Muhtelif Yükümlülükler" kalemi; vergi (geçici) hesapları. (Yabancı para) kredi veya garanti teminat hesapları, varlık kalemlerinden "Diğer Finansal Varlıklar" altında yer alan menkul portföyünün yönetimi amacıyla gerçekleştirilen anlık ters repo işlemleri ile ilişkili kredi kuruluşları ile yapılan repo işlemleri, rezerv amaçlı tutulan mevduatlar haricindeki zorunlu olarak tutulan mevduatlar, diğer küçük kalemler, dönem karı (net birikmis karlar), geçmiş dönem karları (dağıtım öncesi), emanete dayanan yükümlülükler, müşterilere ait altın mevduatları, yasal olarak yetkili olan ulusal merkez bankalarında basılan ve tedavüle sunulan madeni paralar, yükümlülük tarafında "Karşılıklar" kaleminin altında yer almıyorsa, yasal olarak geçerliliğini yitirmesine rağmen hala tedavülde bulunan ulusal (euro alanında) para birimleri cinsinden banknotlardan oluşmaktadır[65].

"Karşılıklar" kalemi; kıdem tazminatı, yabancı para ve fiyat riski ve diğer amaçlara (örneğin; gelecekte yapılması beklenen harcamalar için) yönelik olarak ayrılan karşılıklar, yükümlülük tarafında "Diğer Yükümlülükler/Muhtelif" kaleminin altında yer almıyorsa, yasal olarak geçerliliğini yitirmesine rağmen hala tedavülde bulunan ulusal (euro alanında) para birimleri cinsinden banknotlar için ayrılan karşılıklardan oluşmaktadır.

---

[64] Ebru Uzun**, a.g.e**., s.27-28
[65] ECB/2006/16, **a.g.e** ek:4 m.10.12.3

"Ödeme Sürecindeki Kalemler" kalemi; ödeme hesap bakiyeleri (yükümlülükleri), ciro transferlerinden borçlar kalemlerinden oluşmaktadır.

"Euro Sistemine İlişkin Yükümlülükler" kalemi; yabancı para rezervlerin transferiyle eşdeğer yükümlülükler, senet karşılığı ihraç edilen AMB borç sertifikalarına ilişkin yükümlülükler, Euro sistem içerisinde banknot dağıtımına ilişkin olarak ortaya çıkan net yükümlülükler, Euro sistem içerisindeki diğer yükümlülüklerden oluşmaktadır.

3.2.4.2.11. Değerleme Hesabı

Fiyat hareketlerine ilişkin değerleme hesabı (altın, her çesit euro cinsinden menkuller, her çesit yabancı paralı menkuller, faiz riskine karşı kullanılan türev ürünlerin piyasa değerine getirilmesinden doğan farklar); kur hareketinden doğan değerleme hesabı (döviz swapları/forwardları ve SDR'lardan oluşan her türlü net döviz pozisyonları).

3.2.4.2.12.Sermaye ve İhtiyatlar

"Sermaye" kalemi; ödenmiş sermaye kaleminden oluşmakta olup, AMB'nın sermayesi katılımcı merkez bankalarının sermaye paylarının konsolide edilmesinden oluşmaktadır.

"İhtiyatlar" kalemi; yasal yedek akçeler ve diğer yedek akçelerden oluşmaktadır. AMB Kanunu'nun 49.2. maddesine göre ulusal merkez bankalarının yaptığı katkılar Varlık tarafında konsolide edilmektedir[66].

3.2.4.2.13.Dönem Karı

Gelir tablosundan aktarılan dönem karından oluşur.

---

[66] ECB/2006/16, **a.g.e** ek:4 m:12.15.2

3.3.GELİR TABLOLARI

3.3.1. TCMB Gelir Tablosu

Tablo 6:TCMB Gelir Tablosu Formatı

TCMB GELİR TABLOSU	TL TUTAR
I-Faiz Gelirleri a-Avans ve Kredi Hesaplarından Alınan Faizler b-Hariçteki Muhabir Hesaplardan Alınan Faizler c-Açık Piyasa İşlemlerinden Alınan Faizler d-Menkul Kıymetler Değerlemesi e-Diğer Faiz Gelirleri II-Faiz Giderleri a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına Ödenen Faizler b-Hariçteki Muhabir Hesaplarına Ödenen Faizler c-Açık Piyasa İşlemlerine Ödenen Faizler d-IMF Faiz Ödemeleri e-Bankalara Ödenen Mevduat Faizleri f-Menkul Kıymetler Değerlemesi g-Diğer Faiz Giderleri **A-Net Faiz Geliri (Gideri)** III-Komisyon ve Hizmet Gelirleri a-Komisyonlar b-Hizmet Gelirleri c-Diğer Komisyon ve Hizmet Gelirleri IV-Komisyon ve Hizmet Giderleri a-Komisyonlar b-Hizmet Giderleri c-Diğer Komisyon ve Hizmet Giderleri **B-Net Komisyon ve Hizmet Geliri (Gideri)** V-Faiz Dışı Gelirler a-Hariçteki Muhabir Hesapları Faiz Dışı Gelirleri b-Altın ve Kambiyo Karları c-Diğer Faiz Dışı Gelirler VI-Faiz Dışı Giderler a-Hariçteki Muhabir Hesapları Faiz Dışı Giderleri b-Altın ve Kambiyo Zararları c-Karşılık Giderleri d-Diğer Faiz Dışı Giderler **C-Net Faiz Dışı Gelir (Gider**	
D-Net Kar (Zarar) (A+B+C)	

3.3.2. TCMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler*

3.3.2.1.Net Faiz Geliri (Gideri)

Faiz gelir ve giderleri farkından elde edilir.

3.3.2.1.1.Faiz Gelirleri

Bu kalem yurtdışı muhabir hesaplarından alınan faizler, menkul kıymet faiz gelirleri, kullandırılan kredi faiz gelirleri, açık piyasa işlemlerinden alınan faizler ve diğer faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

3.3.2.1.2.Faiz Giderleri

Yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının açabildiği Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesaplarına (KMDTH) ödenen faizler, yurtdışı muhabirler hesaplarına ödenen faizler, açık piyasa işlemlerine ödenen faizler, IMF'e ödenen faizler ile diğer mevduata ödenen faizler ve diğer faiz giderlerinden oluşmaktadır.

3.3.2.2.Net Komisyon ve Hizmet Geliri (Gideri)

Komisyon ve hizmet gelirleri ile giderleri arasındaki farktan oluşmaktadır.

3.3.2.2.1.Komisyon ve Hizmet Gelirleri

TL ve kambiyo havaleleri, efektif satışı, döviz ve efektif piyasaları işlemleri, akreditif işlemleri, EFT işlemleri ve diğer işlemlerden alınan

* TCMB gelir tablosu ile ilgili detay bilgi Ek-7'de sunulmuştur.

komisyonlar ile tahvil muhafaza ücretleri, ekstre ücreti, EFT mesaj ücretlerinden oluşmaktadır

3.3.2.2.2.Komisyon ve Hizmet Giderleri

Çek takas provizyon, resmi dairelerin kambiyo havale ve akreditif masrafları, banknot depoları için ödenen komisyonlar, konsinye TL satış işlemleri için ödenen komisyonlar ve altın muhafaza ücretlerinden oluşmaktadır.

3.3.2.3.Net Faiz Dışı Geliri (Gideri)

Faiz dışı gelir ve gider farkından oluşmaktadır.

3.3.2.3.1.Faiz Dışı Gelirler

Yurtdışı muhabir hesapları faiz dışı gelirleri, altın ve kambiyo karları, iştirak gelirleri ve Banknot Matbaası satış gelirlerinden oluşmaktadır.

3.3.2.3.2.Faiz Dışı Giderler

Yurtdışı muhabir hesapları faiz dışı giderleri, altın ve kambiyo satış zararları, karşılık giderleri, personel giderleri, Banknot Matbaası giderleri, amortismanlar, genel faaliyet giderleri ve diğer gider ve zararlardan oluşmaktadır.

3.3.2.4.Net Kar (Zarar)

Net faiz geliri, net komisyon ve faiz geliri, net faiz dışı gelirden oluşmaktadır.

3.3.3. AMB Gelir Tablosu[67]

Tablo 7:AMB Gelir Tablosu Formatı

AMB GELİR TABLOSU	EURO TUTAR
I-Faiz Gelirleri	
II-Faiz Giderleri	
A-Net Faiz Geliri (Gideri)	
III-Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar	
IV-Mali Duran Varlıklar ve Diğer Finansal Değer Düşüklüğü Karşılığı	
V-Fiyat Riski ve Kur Riski Nedeniyle Karşılıklara İlave ve İndirimler	
B-Net Finansal İşlemler, İndirimler ve Risk Karşılıkları	
VI-Ücret ve Komisyon Gelirleri	
VII-Ücret ve Komisyon Giderleri	
C-Net Ücret ve Komisyon Gelirleri (Giderleri)	
VIII-İştirak ve Temettü Gelirleri	
IX-Diğer Gelirler	
D-Toplam Net Gelir	
X-Personel Giderleri	
XI-İdari Harcamalar	
XII-Amortismanlar	
E-Kar / Zarar	

[67] ECB/2006/16 **a.g.e**., sçL348/36 Ek 9

3.3.4. AMB Gelir Tablosunu Oluşturan Kalemler

3.3.4.1.Net Faiz Geliri

Bu kalem yabancı para ve Euro cinsinden varlık ve yükümlülüklerden kaynaklanan faiz geliri ile faiz giderlerinin netleştirilmiş halidir. Başlıca kaynağı rezervlerden elde edilen faiz geliridir.

3.3.4.2.Net Finansal İşlemler, İndirimler ve Risk Karşılıkları

"Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar", "Mali Duran Varlıklar ve Diğer Finansal Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları", "Fiyat Riski ve Kur Riski Nedeniyle Karşılıklara İlave ve İndirimler" alt başlıklarından oluşmaktadır. Alt kalemlerden "Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar"ın neti daha çok yıl içinde satılan dövizler ile portföy yönetimi sonucu gerçekleşen menkul kıymet satışlarından elde edilen kazançlardan oluşmaktadır[68].

3.3.4.3.Net Ücret ve Komisyon Gelirleri

Bu kalem Ücret ve Komisyon geliriyle, ücret ve komisyona ait harcamaların netleştirilmesiyle elde edilmiştir. "Ücret ve Komisyon Geliri" kaleminin kaynağını kredi kurumlarının zorunlu karşılık gereksinimlerini yerine getirmemeleri nedeniyle ödedikleri cezalar oluşturmaktadır.

3.3.4.4.Toplam Net Gelir

Toplam Net Gelir yukarıdaki I-II-III no'lu ana kalemlere İştirak ve Temettü Gelirlerinin ve Diğer Gelirler kaleminin eklenmesi sonucu ulaşılan

[68] Mustafa Aycan, **a.g.e**. s.66

rakamdır. Diğer Gelirler kalemini daha çok yönetim için ayrılan kullanılmayan karşılıkların Kar ve Zarar Hesabına aktarılması sonucu oluşmaktadır.

3.3.4.5.Kar veya Zarar

Bankanın her türlü personel giderleri[*] ile bina kiraları, bakım, onarım giderleri, montaj, yer değiştirme, danışmanlık ücretleri ve amortisman toplamının Toplam Net Gelirden düşülmesi ile yıllık kar veya zarara ulaşılmaktadır.

3.4.DİĞER FİNANSAL TABLOLAR

3.4.1. TCMB Günlük ve Haftalık Vaziyeti

TCMB, Haftalık Vaziyetini haftanın son işgünü verileriyle oluşturarak elde etmektedir. Günlük ve haftalık finansal tablolar hazırlanırken kalemlerin yeniden değerlemesi (piyasa rayicine tekrar düzenlenmesi) yapılmamaktadır. Önceki döneme göre tablolardaki kalemlerin büyüklüğünde ortaya çıkan değişim, iki dönem arasında TCMB'ce yapılan işlemlerden kaynaklanmaktadır. Bilançoyla aynı biçimsel yapıya sahip olması nedeniyle günlük ve haftalık vaziyetin biçimsel yapısı gösterilmemiştir. Günlük vaziyet Banka içi çalışmalarda kullanılmaktadır.

3.4.2. TCMB Üç Aylık Vaziyeti

TCMB üç aylık dönem sonu bilançosunu tıpkı yıl sonu bilançosunda olduğu gibi oluşturmaktadır. Bu finansal tabloda, kalemlerin büyüklüğünde önceki döneme göre meydana gelen değişim, günlük ve haftalık finansal tablodakinden farklı olarak ayrıca değerleme nedeniyle ortaya çıkan etkiyi de içermektedir. TCMB tarafından üç aylık bülten yayımı sona erdirildiğinden üç

[*] 2008 yılı sonu itibarıyla Avrupa Merkez Bankasında tam zamanlı olarak 1536 personel çalışmaktadır.

aylık vaziyete EVDS üzerinden ulaşılabilmektedir. Bilançoyla aynı biçimsel yapıya sahip olması nedeniyle üç aylık vaziyetin biçimsel yapısı gösterilmemiştir. Yine üç aylık vaziyet banka içi çalışmalarda kullanılmaktadır.

3.4.3. TCMB Analitik Bilançosu

Analitik bilanço genel bir ifade ile bilançonun aktif ve pasif kalemlerinde yer alan hesapların birbiriyle netleştirilerek uygun bir gruplama altında toplulaştırıldığı bilançodur. TCMB Analitik Bilançosu ise, TCMB bilançosunda yer alan kalemleri toplam olarak düzenlerken para politikasının etkin işleyişinde geçerli kalemleri dikkate alan ve ayrıntıları içermeyen bilançodur. Para politikasının işleyişine uygun olarak toplulaştırılmış 'Aktif Kalemler' başlığı altında 'Dış Varlıklar' ve 'İç Varlıklar' yer alırken 'Pasif Kalemler' başlığı altında ise 'Toplam Döviz Yükümlülüklerimiz' ve 'Merkez Bankası Parası' yer almaktadır.

Tablo 8:TCMB Analitik Bilanço Formatı (Aktif)[69]

AKTİF	**TUTAR (TL)**
I-DIŞ VARLIKLAR	
II-İÇ VARLIKLAR	
A-Nakit İşlemler	
a-Hazine Borçları	
i-Bankamız Portföyü	
ii-Diğer	
b-Bankalara Açılan Nakit Krediler	
c-TMSF'na Kullandırılan Krediler	
d-Diğer Kalemler	
B-Değerleme Hesabı	
C-IMF Acil Yardım Takip Hesabı	

[69] Ali Vefa Çelik, vd., **a.g.e**., s.46

Tablo 9:TCMB Analitik Bilanço Formatı (Pasif)[70]

PASİF	**TUTAR (TL)**
I-TOPLAM DÖVİZ YÜKÜMLÜLÜKLERİMİZ	
A-Dış Yükümlülüklerimiz	
B-İç Yükümlülüklerimiz	
a-Döviz Olarak Takip Olunan Yükümlülüklerimiz	
b-Bankaların Döviz Mevduatı	
II-MERKEZ BANKASI PARASI	
A-Rezerv Para	
a-Emisyon	
b-Bankalar Mevduatı	
i-Bankalar Zorunlu Karşılıkları	
ii-Bankalar Serbest İmkanı	
c-Fon Hesapları	
d-Banka Dışı Kesim Mevduatı	
B-Diğer Merkez Bankası Parası	
a-Açık Piyasa İşlemleri	
b-Kamu Mevduatı	

Merkez Bankası Analitik Bilançosunun aktifinde dış varlıklar ve İç varlıklar olmak üzere başlıca iki kalem görüyoruz. Dış varlıklar; altın mevcudu, şube kasalarındaki efektifler, yurtdışı muhabirler nezdindeki döviz mevcudu ve diğer döviz alacaklarını içermektedir. İç varlıklar Merkez Bankası'nın kamuya ve bankacılık kesimine verdiği kredileri gösteren iç varlıklardır. İç Varlıkların arasında yer alan Diğer Kalemler başlığı altında Merkez Bankası'nın kendi işlemlerinden kaynaklanan bilanço kalemleri netleştirilmiş olarak gösterilmektedir. Menkul Değerler "Hazine Borçları" başlığı altında, bankalardan döviz alacakları ve bankalara olan döviz yükümlülükleri "Bankaların Döviz Mevduatı"nda, vadeli işlemler nedeniyle tüm TL borç ve alacaklar "APİ'den Borçlarımız" kaleminde netleştirilmektedir.

[70] Ali Vefa Çelik, vd., **a.g.e**., s.46

Değerleme hesabı; Merkez Bankası Kanunu'nun 61. maddesi gereğince döviz üzerinden varlık ve yükümlülüklerin yeniden değerlendirilmesinden oluşan lehte veya aleyhte kur farklarını içermektedir. Merkez Bankası'nın uzun yıllar kamu adına döviz borçlanması durumunda kalmasından dolayı bu hesap kamu sektörüne verilen kredi olarak değerlendirilmiş, Mart 1996 dan sonra Merkez Bankasının döviz varlıklarının döviz yükümlülüklerini aşması ve varlıklarını oluşturan dövizlerin kurlarındaki artışın yükümlülüklerini oluşturan dövizlerin kurlarındaki artıştan fazla olması nedeniyle söz konusu kalem lehe dönüşmüştür[71]. Analitik bilançonun aktifinde belirtilmesi gereken diğer bir husus da IMF'e olan borcumuzun gösterimi ile ilgilidir. IMF'e olan döviz borcumuzun cari kurdan değerlenmiş TL karşılığı Dış Yükümlülükler içerisinde, bilançodaki uluslararası kuruluşlar mevduatında yer alan karşılığı ile netleştirilmiş tutarı (muhasebe harici) ise değerleme hesabı içerisinde yer almaktadır.

Analitik Bilançonun pasifinde Toplam Döviz Yükümlülükleri ve Merkez Bankası Parası yer almaktadır. TCMB'nin döviz ve Türk Lirası olmak üzere iki finansman kaynağı vardır. TCMB'nin hem yurtiçine hem de yurtdışına döviz yükümlüğü bulunmaktadır. Yurtdışına olan döviz yükümlülükleri büyük ölçüde Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesapları ile IMF yükümlülüğünden oluşmaktadır. Yurtiçinde yerleşiklere olan döviz yükümlülüğü ise kamunun ve bankaların mevduatlarından oluşmaktadır.

Bilançonun finansmanınındaki ikinci kalem ise TCMB'nin ekonomideki diğer birimlere olan Türk Lirası yükümlülüklerini gösteren Merkez Bankası Parası (MBP)'dır. MBP içinde emisyon, kamu ve bankalar mevduatı, banka dışı kesim mevduatı ile TCMB'nin açık piyasa işlemlerinden kaynaklanan nakit borçları veya alacakları netleştirilmiş olarak yer almaktadır.

[71] Evşen Özyörük, **a.g.e**. s.146; TCMB hizmet içi eğitim notları

3.4.3.1. Analitik Bilanço Kalemlerinin Oluşumu

Aşağıdaki tablo yardımı ile TCMB bilanço kalemlerinden analitik bilançoya erişilebilir.

Tablo 10:Analitik Bilanço Kalemlerinin Oluşumu (Aktif[72])

ANALİTİK BİLANÇO AKTİF	**TCMB BİLANÇO KALEMLERİ**
I-DIŞ VARLIKLAR	I-Altın Mevcudu (Aktif) II-Döviz alacakları (Aktif) IV-Dahildeki Muhabirler (Yp) (Aktif) VIII-Dış Krediler (Aktif) IX-İştirakler (Aktif) XI-Takipteki Alacaklar (Yp) (Aktif) XV-Muvakkat Alacaklar (Yp) (Aktif) XVI-Diğer Aktifler (Yp) (Aktif)
II-İÇ VARLIKLAR A-Nakit İşlemler a-Hazine Borçları	
i-Bankamız Portföyü	V-Menkul Kıymetler (Aktif) VII-A-b-APİ -Menkul (Aktif) VI-A-b-APİ-Menkul (Pasif-Eksi Kalemler)
ii-Diğer	II-Hazineye Borçlar (TL) (Pasif-Eksi Kalemler)
b-Bankalara Açılan Nakit Krediler	VI-A-İç Krediler- Bankacılık Sektörü (Aktif)
c-TMSF'na Kullandırılan Krediler	VI-B-TMSF'na Kullandırılan Krediler (Aktif)
d-Diğer Kalemler	III-Madeni Para (Aktif) IV-Dahildeki Muhabirler (TL) (Aktif) X-Gayrimenkuller ve Demirbaşlar (Aktif) XI-B-Takipteki Alacaklar Karşılığı (Aktif) XIV-Faiz ve Gelir Reeskontları (Aktif) XV-Muvakkat Aalacaklar (Aktif) XVI-Diğer Aktifler (TL) (Aktif) XVII-Dönem Zararı (Aktif) XVIII-Geçmiş Yıllar Zararları (Aktif) IX-Ödenecek Senet ve Havaleler (Pasif-Eksi Kalemler) XI-Sermaye (Pasif-Eksi Kalemler) XII-İhtiyat Akçesi (Pasif-Eksi Kalemler) XIII-Karşılıklar (Pasif-Eksi Kalemler) XV-Faiz ve Gider Reeskontları (Pasif-Eksi Kalemler) XVI-Muvakkat Borçlar (Pasif-Eksi Kalemler) XVII-Diğer Pasifler (Pasif-Eksi Kalemler) XVIII-Dönem Karı (Pasif-Eksi Kalemler) XIX-Geçmiş Yıllar Karları (Pasif-Eksi Kalemler)
B-Değerleme Hesabı	XIII-Değerleme Hesabı (IMF-SDR kur Farkı) (Aktif) XIV- Değerleme Hesabı (IMF-SDR kur Farkı) (Pasif-Eksi Kalemler)

[72] Ali Vefa Çelik, vd., **a.g.e**., s.43

Tablo 11:Analitik Bilanço Kalemlerinin Oluşumu (Pasif)[73]

ANALİTİK BİLANÇO PASİF	**TCMB BİLANÇO KALEMLERİ**
I-TOPLAM DÖVİZ YÜKÜMLÜLÜKLERİMİZ	
A-Dış yükümlülükler	III-Döviz Borçları (Pasif) IV-C-a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı (Pasif) VII-Dış Krediler (Pasif) VIII-İth. Akr. Bedelleri, Teminat ve Depozitolar (Yp) (Pasif) IX-Ödenecek Senet ve Havaleler (Yp) (Pasif) X-SDR Tahsisatı (Pasif) XVI-Muvakkat Borçlar (Yp) (Pasif) XVII-Diğer Pasifler (Yp) (Pasif) (Bilanço Harici IMF'e Borcumuz)
B-İç Yükümlülükler	
a-Döviz Olarak Takip Olunan Yükümlülüklerimiz	IV-A-Mevduat-Kamu Sektörü (Yp) (Pasif) IV-C-b-Mevduat-Muhtelif Diğer (Yp) (Pasif) IV-E-Mevduat-Fonlar (Yp) (Pasif) II-Hazineye Borçlar (Yp) (Pasif) XII-SDR Tah. Ned. Hazine Yük. (Aktif-Eksi Kalemler)
b-Bankaların Döviz Mevduatı	IV-B-Bankacılık Sektörü (Yp) (Pasif) VI-A-a-i-APİ-Vadeli İşlemlerden Borçlar-Nakit-Döviz (Yp) (Pasif) VII-A-a-i-APİ-Vadeli İşlemlerden Alacaklar (Yp) (Aktif-Eksi Kalemler)
II-MERKEZ BANKASI PARASI A-Rezerv Para	
a-Emisyon	I-Tedavüldeki Banknotlar (Pasif)
b-Bankalar Mevduatı i-Bankalar Zorunlu Karşılıkları	IV-B-c-Mevduat-Bankacılık Sektörü-Zorunlu Karşılık (TL) (Pasif)
ii-Bankalar Serbest İmkanı	IV-B-a-Mevduat-Bankacılık Sektörü-Y.İçindeki Bankalar (TL) (Pasif) IV-B-b-Mevduat-Bankacılık Sektörü-Y.Dışındaki Bankalar (TL) (Pasif) IV-B-a-Mevduat-Bankacılık Sektörü-Diğer (TL) (Pasif)
c-Fon Hesapları	IV-E-a-Mevduat-Fonlar-TMSF (TL) (Pasif) IV-E-b-Mevduat-Fonlar-Diğer (TL) (Pasif)
d-Banka Dışı Kesim Mevduatı	IV-A-d-Mevduat-Kamu Sektörü-Diğer (TL) (Pasif) IV-C-b- Mevduat-Muhtelif-Diğer (TL) (Pasif) IV-D-Mevduat-Uluslararası Kuruluşlar VIII-İth. Akr. Bed., Teminat ve Depozitolar (TL) (Pasif) (Bilanço Harici IMF'e Borcumuz)
B-Diğer Merkez Bankası Parası a-Açık Piyasa İşlemleri	VI-A-a-i-APİ-Vadeli İşlemlerden Borçlar-Nakit-Döviz (TL) (Pasif) VI-A-a-ii-APİ-Vadeli İşlemlerden Borçlar-Nakit-Menkul Değer (Pasif) VI-B-APİ Diğer (Pasif) VII-A-a-i-APİ-Vadeli İşlemlerden Alacaklar-Nakit-Döviz (TL) (Aktif-Eksi Kalemler) VII-A-a-ii-APİ-Vadeli İşlemlerden Alacaklar-Nakit-Menkul Değer (Aktif-Eksi Kalemler) VII-B-APİ-Diğer (Aktif-Eksi Kalemler)
b-Kamu Mevduatı	IV-A-a-Mevduat-Kamu Sektörü-Hazine, Genel ve Özel İdareler (TL) IV-A-b-Mevduat-Kamu Sektörü-Kamu İktisadi Kuruluşları (TL) IV-A-c-Mevduat-Kamu Sektörü-İktisadi Devlet Teşekkülleri (TL)

[73] Ali Vefa Çelik, vd., **a.g.e**., s.43

3.4.4. AMB Haftalık Vaziyeti

AMB finansal tablolarının neler olduğu 10.11.2006 tarihli Avrupa Merkez Bankaları Sistemi İçindeki Merkez Bankalarının Muhasebe ve Raporlama Yapısının Yasal Çerçevesine İlişkin Avrupa Merkez Bankası Kılavuzu'nun (Klavuz) 1 no'lu ekinde belirtilmiştir. Bu tablolar içerisinde yer almasına karşın yukarıda açıklanmayanlar Günlük Finansal Vaziyet ve bu tablonun haftanın son işgünü değerlerine göre düzenlenmesiyle elde edilen Haftalık Finansal Vaziyet ile Üç Aylık Dönem Sonu Bilançosu'dur. AMB haftalık vaziyetlerini sadece işlemlerden kaynaklanan etkinin izlendiği günlük ve haftalık vaziyet ile değerleme işlemlerinden kaynaklanan etkinin yanında ve kar/zarar hesabının taşındığı üç aylık dönem sonrası için haftalık vaziyet yani üç aylık dönem sonu bilançosu oluşturulur.

Bu vaziyet yukarıda da değinildiği üzere tıpkı TCMB'de olduğu gibi Günlük Vaziyetle aynı formattadır, yani haftanın son işgünündeki Günlük Vaziyet ile Haftalık Vaziyet arasında hiçbir fark bulunmamaktadır[74]. Dolayısıyla Günlük Vaziyet ayrıca açıklanmayacaktır. AMB Haftalık Finansal Vaziyetinin biçimsel yapısının nasıl olması gerektiği Kılavuzun 7 no'lu ekinde belirtilmiştir. Aşağıda görüleceği üzere AMB Haftalık Finansal Vaziyeti aynen TCMB'de olduğu gibi hafta boyunca AMB'ce gerçekleştirilen işlemleri göstermekte, yeniden değerleme yapılmamaktadır.

3.4.5. AMB Üç Aylık Vaziyeti

AMB Üç Aylık Finansal Vaziyetinin biçimsel yapısının nasıl olması gerektiği Kılavuzun 6 no'lu ekinde belirtilmiştir. Bu vaziyet haftalık vaziyetteki kalemlerin üç aylık dönem sonunda yeniden değerlemesi ve işlemler nedeniyle oluşan farkın yansıtılması yoluyla elde edilmektedir.

---

[74] Mustafa Aycan, **a.g.e**., s.73

4. BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI MUHASEBE UYGULAMALARININ AVRUPA MERKEZ BANKASI MUHASEBE UYGULAMALARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. TCMB ve AMB MUHASEBE UYGULAMALARI KARŞILAŞTIRMASI

4.1.1. Genel Olarak

TCMB, 1211 Sayılı Kanun ile kurulmuş kamu tüzel kişiliği olmayan bağımsız özel hukuk tüzel kişidir. TCMB her türlü muhasebe uygulamalarında öncelikle kendi kuruluş kanununa tabidir. Bunun dışında Ulusal Mevzuat Banka uygulamalarına yön vermektedir. Son olarak Avrupa Birliği Uyum Yasaları TCMB'nın muhasebe uygulamalarına etki etmektedir. AMB ve ona bağlı ulusal merkez bankaları muhasebe uygulamalarını "Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nde Uygulanacak Muhasebe ve Finansal Raporlama Kuralları Kılavuzu[75]" çerçevesinde yerine getirmektedir.

TCMB ulusal bir merkez bankasıdır. Ancak AMB uluslarüstü bir bankadır. Bu yüzden AMB'nı tek başına bir ülkenin mevzuatı etkilememektedir. Ayrıca AMB 27 merkez bankasından oluşan bir yapıya sahiptir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde ülkemiz Kopenhag ve Maastrict Kriterlerini sağlayarak birliğe üye olduğunda TCMB AMBS'nin bir üyesi olacak ve ERM II koşullarını sağladığında Euro Sistem'e dahil olacaktır. Bu durumda TCMB başta para basma olmak üzere tüm yetkilerini AMB'na devredecek ve onun bir parçası olacaktır.

[75] (erişim) www.ecb.int/Publications/Legal Framework (ECB/2006/16)

4.1.2.Muhasebe İlkeleri Açısından Karşılaştırma

Her iki kurum da muhasebenin temel ilkelerini benimsemiştir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin yanında uluslararası finansal raporlama standartlarının getirmiş olduğu esaslarda benimsenmeye çalışılmaktadır. Bu yüzden TCMB finansal raporlarını uluslararasrası finansal raporlama standartlarına göre de hazırlamaktadır.

4.1.3.Değerleme Yöntemleri Açısından Karşılaştırma

Değerleme kısaca bir işletmenin bilanço kalemlerinin gerçek değerine getirilmesi işlemidir[76]. Bilanço varlık ve yükümlülüklerin değerinde oluşan farkın başlıca kaynakları, yabancı para kıymetleri etkileyen döviz kurları, menkul kıymetleri etkileyen faiz oranları ve tüm kıymetlerin ekonomik değerini etkileyen genel fiyat seviyesi değişimleridir. Değerleme uygulamaları bu çerçeve içerisinde aşağıda karşılaştırılmıştır.

4.1.3.1.Döviz Varlıkları

Her iki kurum da yabancı para varlık ve yükümlülüklerini işlem tarihindeki cari kurları kullanarak kaydetmektedir. Değerlemeler ayrı ayrı döviz olarak dönem sonu (bilanço kurları) kurları üzerinden yapılmaktadır ve ortalama maliyet* esası geçerlidir.

TCMB'de kur farkları lehte oluşursa pasifteki "Değerleme Hesabı" içerisinde, aleyhte oluşursa aktifteki "Değerleme Hesabı" içerisinde izlenmektedir.[77]

---

[76] Orhan Sevilengül, **a.g.e**., s.724

[*] TCMB 01.01.2006 tarihinden itibaren oluşan kambiyo kar veya zararını AMB ile uyumlu olarak ortalama maliyet yöntemine göre belirlemektedir.

[77] Evşen özyörük, **a.g.e**. s.126

AMB'de ise kur değişiminden kaynaklanan lehte etkiyi (+) olarak, aleyhteki etkiyi ise (-) olarak pasifte "Değerleme" kaleminde izlemektedir[78].

4.1.3.2. Menkul Kıymetler

Her iki kurum da menkul kıymetleri bilanço tarihindeki rayiç değer üzerinden değerlemektedir.

TCMB bilançosundaki menkul kıymetler (DİBS) kendi nam ve hesabına satın aldığı menkul kıymetlerle, geri almak vaadiyle bankalara geçici olarak sattığı menkul kıymetlerden oluşmaktadır. Bunlar menkul değerler cüzdanı içinde elde etme maliyetleri üzerinden kaydedilmektedir. Banka kendi nam ve hesabına aldığı menkul kıymetleri ay sonlarında ve bilanço tarihinde rayiç bedelle değerlemektedir. Değerleme sonucu oluşan fark; olumlu ise, gelir tablosunda ise Faiz Gelirleri/Menkul Kıymet Değerlemesi Hesabında muhasebeleştirilerek, olumsuz ise, gelir tablosunda Faiz Giderleri/ Menkul Kıymet Değerlemesi Hesabında muhasebeleştirilerek etki bilançoya Kar/Zarar üzerinden taşınmaktadır.

AMB ise gerek Euro cinsinden gerekse yabancı para cinsinden düzenlenmiş menkul kıymetlerinde faiz değişiminden kaynaklanan etkiyi gerçekleşmemiş kar/zarar olarak niteleyerek bilançosunda pasifte "Değerleme" kalemi içerisinde göstermektedir.

4.1.3.4. Enflasyonun Etkileri

Yüksek enflasyonlu ekonomilerde maddi duran varlıklar, özsermaye kalemleri, stoklar gibi sabit parasal olmayan kalemler bir fiyat endeksi kullanılarak bilanço tarihindeki parasal değerlerinin doğru ifade edilmesi amacıyla düzeltilmesi öngörülmektedir.

---

[78] Evşen Özyörük, **a.g.e**. s.80

Buna paralel olarak TCMB, bilançosunun aktif ve pasifini 5024 sayılı kanun hükümlerine göre 2004 yılında enflasyon düzeltmesine tabi tutmuş olup izleyen yıllarda enflasyon muhasebesi şartları oluşmadığından herhangi bir düzeltme işlemi yapmamıştır.

AMB'de düşük enflasyon nedeniyle böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

4.1.3.5.Repo, Ters Repo Sözleşmeleri

Her iki merkez bankası geri satım vaadiyle geçici olarak aldıkları menkul kıymetleri karşılıklı teminat gibi kullanmaktadır ve bunları değerlemeye tabi tutmamaktadır. Bunun yanında geri alım vaadiyle geçici olarak sattıkları menkul kıymetleri ise rayiç bedel üzerinden değerlemektedirler. Yine her iki kurum da yaptıkları repo ve ters repo işlemlerinden aldıkları/ödedikleri faizler için gelir/gider reeskontu yapmaktadır.

4.1.3.6.Duran Varlıklar ve Amortismanlar

AMB sahip olduğu bilgisayar ve bunların yazılım programı için 4 yıl üzerinden, binalar için 25 yıl, demirbaşlar için 10 yıl üzerinden direkt yolla amortisman ayırmaktadır[79]. AMB direkt yönteme göre amortisman ayırmakta olup bilançosunda birikmiş amortismanlar kalemi bulunmamaktadır.

Buna karşın TCMB Vergi Usul Kanunu'nun ilgili hükümlerine göre yayımlanmış genel tebliğlerde belirlenen amortisman oranları üzerinden endirekt yönteme göre amortisman ayırmaktadır[80]. Bilançoda duran varlıklar netleştirilmiş değerler üzerinden yani direkt yönteme göre gösterilmektedir.

---

[79] ECB/2006/16**, a.g.e**, Ek 4 (madde:9.11.2)
[80] TCMB Yıllık Rapor 2008, s.95-96

4.1.3.7.Emeklilik Fonları

AMB personelinin ve bakmakla yükümlüğü olduğu kişilerin çıkarını gözetmek üzere emeklilik planı oluşturmuştur. Oluşturduğu plan doğrultusunda emeklilik ikramiyeleri ve kıdem tazminatları için pasifte karşılık ayırmaktadır. Bunun yanında olası risk ve kayıplar için ayrıca bir emeklilik fonu oluşturmuş ve bunu bilançosunda "Diğer Aktifler" altında izlemektedir.

TCMB personelinin emeklilik ikramiyeleri ve kıdem tazminatları ise Sosyal Güvenlik Mevzuatı'na göre belirlenmekte olup Banka 2001 yılından itibaren uluslararası finansal raporlama standartlarına uygun olarak emeklilik ödemeleri için karşılık ayırmaya başlamıştır.

4.1.3.8.Karşılıklar ve Yedekler

Kaynağı belirli risklere karşı korunma amacıyla ayrılan karşılıklar ve daha genel korunma amaçlı yedekler kalemlerini ihtiyatlılık ilkesi çerçevesinde değerlendirmek mümkün görünmektedir.

Bu doğrultuda, AMB kıdem tazminatları ile ileride doğabilecek kur ve faiz riskleri için karşılık ayırmaktadır.

Benzer şekilde TCMB, 1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 59. maddesine göre Banka'nın yıllık brüt karından, ertesi yıllarda Banka'ya has işlemler dolayısıyla meydana gelebilecek muayyen riskleri karşılamak üzere Banka Meclisi'nce uygun görülecek tutarlarda karşılıklar ayrılabileceği hükme bağlanmıştır. TCMB söz konusu madde gereğince kıymet (banknot, efektif, altın vb.) nakilleri için dahili sigorta primi ayırmaktadır.

TCMB, Banka Kanunu gereği %100 teminat almadan kredi vermemektedir. Dolayısıyla kredi karşılıklarına gerek görülmemektedir.

Ancak yine de yurtdışı işlemler nedeniyle bazen karşılık ihtiyacı doğabilmektedir. Nitekim bu tür işlemler için de (Körfez Savaşı nedeniyle Irak'tan alacağından olduğu gibi) Banka karşılık ayırmaktadır.

4.1.4.İşlemlerin Finansal Tablolarda Gösterimi Açısından Karşılaştırma

Bu başlıkta menkul kıymetler değerleme farklarının gösterimi, repo, ters repo sözleşmelerinin gösterimi, amortismanların gösterimi, para politikası operasyonlarının ve önceki döneme göre değişimlerin gösterimi incelenmiştir.

4.1.4.1. Türk Lirası Menkul Kıymetler Değerleme Farklarının Gösterimi

Banka, kesin alım ve geri satım vaadi ile alım (repo) yoluyla edindiği Türk parası menkul kıymetleri alış bedeli ile muhasebeleştirmekte, ay sonları itibarıyla rayiç değerleri ile değerlenmiş tutarları üzerinden göstermektedir. Rayiç değer, İMKB'de aynı gün valörlü işlemler için oluşan ağırlıklı ortalama fiyat, bu fiyatların bulunmaması durumunda ise, ilgili menkul kıymetlerin Banka'nın Resmi Gazete'de günlük olarak açıkladığı fiyatları üzerinden hesaplanmaktadır. Banka repo yoluyla alışını yaptığı menkul kıymetlerin alış fiyatları ile repo vadesindeki satış fiyatları arasındaki farkın ilgili döneme isabet eden kısmını gelir tablosuna yansıtmaktadır.

Kesin alımı yapılan ve geri alım vaadiyle satılan (ters repo) menkul kıymetlerin alış bedeli ile rayiç değeri arasındaki olumlu ya da olumsuz farklar ay sonları itibarıyla gelir tablosuna yansıtılmaktadır.

AMB ise Euro cinsinden cinsinden düzenlenmiş menkul kıymetlerinde faiz değişiminden kaynaklanan etkiyi gerçekleşmemiş kar/zarar olarak niteleyerek bilançosunda pasifte "Değerleme" kalemi içerisinde göstermektedir.

4.1.4.2. Yabancı Para Menkul Kıymetler Değerleme Farklarının Gösterimi

Yabancı para menkul kıymetler, bilançoda "Döviz Alacakları" kalemi altında yer alan "Muhabir Hesapları" içinde olup, bunlar ay sonları itibarıyla ilgili uluslararası piyasalarda oluşan kapanış fiyatları üzerinden hesaplanan rayiç değerleri ile gösterilmektedir. Söz konusu menkul kıymetlerin alış değeri ile rayiç değeri arasındaki olumlu ya da olumsuz farklar, gelir tablosuna yansıtılmaktadır. Kuponlu menkul kıymetler temiz fiyatları ile takip edilmektedir.

AMB ise yabancı para cinsinden düzenlenmiş menkul kıymetlerinde faiz değişiminden kaynaklanan etkiyi gerçekleşmemiş kar/zarar olarak niteleyerek bilançosunda pasifte "Değerleme" kalemi içerisinde göstermektedir.

4.1.4.3. Repo, Ters Repo Sözleşmelerinin Gösterimi

TCMB kendi portföyünde bulunan menkul kıymetleri geri alım vaadiyle geçici olarak sattığında mali tablolarından çıkarmamakta ancak varlıklarda "Açık Piyasa İşlemleri, Vadeli İşlemlerden Alacaklar, Nakit, Menkul Değer" kaleminde izlemekte ve işleme konu menkul değer kadar menkul kıymetler portföyü azalmaktadır. Halbuki AMB işleme konu menkul kıymetleri yine mali tabloları içerisinde göstermekte ve ayrı bir hesaba almamaktadır.[81]

4.1.4.4. Amortismanların Gösterimi

TCMB duran varlıkların faydalı ömürlerine düşen tükenme paylarını "Amortismanlar" kaleminde izlemekte ve endirekt yöntem ile amortisman ayırmakta, bilançoda "Amortismanlar" duran varlıklarını düzenleyici bir kalem olarak gösterilmektedir.

---

[81] Mustafa Aycan, **a.g.e**. s.104

AMB ise tükenme paylarını direkt yöntemle ayırmakta dolayısıyla mali tablolarında duran varlıklarının netini doğrudan vermektedir.

4.1.4.5.Para Politikası Operasyonlarının Gösterimi

TCMB'nin uyguladığı para politikası operasyonları bilançonun aktifinde yer alan

- VII.Açık Piyasa İşlemleri
  - A-Vadeli İşlemlerden Alacaklar/Borçlar
    - a.Nakit
      - i.Döviz
      - ii.Menkul Değer
    - b.Menkul

pasifinde ise

- VI. Açık Piyasa işlemleri" ana başlığı altında;
  - A-Vadeli İşlemlerden Alacaklar/Borçlar
    - a.Nakit
      - i.Döviz
      - ii.Menkul Değer
    - b.Menkul

kalemlerinde gösterilmekte iken, AMB para politikası operasyonları bilançonun aktifinde;

- V.Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri ile İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler
  - A-Temel Refinansman İşlemleri
  - B-Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri
  - C-İnce Ayar Para Politikası İşlemleri
  - D-Yapısal Para Politikası İşlemleri
  - E-Marjinal Kredi Kolaylığı
  - F-Farkı Denkleştirme Kredileri

kalemlerinde gösterilmektedir.

Pasifte ise;

- II.Euro Alanı Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları ile İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler
  - A-Cari Hesaplar (zorunlu karşılıklar dahil)
  - B-Mevduat Kolaylığı
  - C-Sabit Vadeli Mevduat
  - D-İnce Ayar Para Politikası İşlemleri
  - E-Farkı Denkleştirme Borçları

kalemlerinde göstermektedir. Türev ürünler bilanço dışı kalemler içinde AMB ile benzer şekilde raporlanmaktadır.[82].

4.1.4.6.Önceki Döneme Göre Değişimlerin Gösterimi

AMB mali tablolarında önceki döneme göre meydana gelen değişiklik, dönemlerarası gelişmelerin daha rahat izlenmesini sağlamak üzere işlemlerden kaynaklanan değişim ve değerlemeden kaynaklanan değişim olarak iki ayrı sütun halinde ayrıca gösterilmektedir. TCMB mali tablolarında ise kalemler TL ve yabancı para olarak sütunlar halinde, yıl sonu bilançosunda ise önceki yıl rakamları ile birlikte karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir.

4.1.4.7.Dipnotların Gösterimi

SPK'na tabi işletmelerin dipnotları toplu gösterme esasından farklı olarak, TCMB ve AMB bilanço ve gelir tablolarına ait dipnotları, söz konusu tablolardan sonra açıklamalar başlığı altında benimsemiş oldukları muhasebe politikaları ile birlikte ayrı ayrı açıklamaktadır. Dipnotlarda hesaplara ait önemli detaylar ve bir önceki döneme göre ortaya çıkan değişimin nedenleri yer almaktadır. Ayrıca TCMB UFRS'ye göre hazırladığı finansal tablolarının dipnotlarını notlar başlığı altında toplu şekilde de göstermektedir.

---

[82] Ebru Uzun, **a.g.e**., s.23.

5. BÖLÜM

ÖRNEK UYGULAMA
31.12.2008 TARİHLİ TCMB BİLANÇOSUNUN ve 2008 YILI TCMB GELİR TABLOSUNUN AVRUPA MERKEZ BANKASI BİLANÇO ve GELİR TABLOSUNA UYARLANMASI

5.1. VARSAYIMLAR

Örnek uygulamada Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik için gerekli tüm koşulları sağlayarak Birliğin bir parçası olduğu kabul edilmiştir. Bu çerçevede ERM II koşullarının sağlanarak ülkemizin Euro Sistem'e dahil olduğunu ve ulusal paramız Türk Lirası'nın yerine Euro'nun kullanılmaya başlandığı varsayımı kabul edilmiştir. Yine Euro Sistem'e dahil olmakla birlikte Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Avrupa Merkez Bankası'na bağlı ulusal merkez bankası olarak kabul edilmiştir.

5.2. 31.12.2008 TARİHLİ TCMB BİLANÇOSUNUN AKTİFİNİN 31.12.2008 TARİHLİ AMB BİLANÇOSUNA UYARLANMASI

Bu başlık altında TCMB bilançosunun aktif kalemlerinin AMB bilançosundaki karşılıkları bulunup, TCMB bilançosundaki TL rakamları yıl sonu Euro kuru ile çarpılarak AMB bilançosuna aktarılacaktır. 31.12.2008 tarihindeki Euro döviz alış kuru 2,1332 TL'dır. Kuruş ve Cent'ler ihmal edilmiştir.

5.2.1.Altın ve Altın Alacakları

31.12.2008 tarihindeki TCMB altın varlığı toplamı 5.016.930.628 TL'dır. Euro karşılığı 2.351.833.221 Euro'dur.

5.2.2.Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları

"Euro alanı dışı yerleşiklerin yabancı paralı alacakları" kaleminin alt başlıkları olan "IMF'den alacaklar" ve "yabancı krediler, diğer yabancı varlıklar, menkul kıymet yatırımları ve banka bakiyeleri" kalemlerinin detayları aşağıdadır.

5.2.2.1.IMF'den Alacaklar

Ükemizin IMF nezdindeki kotası 265.167.858 TL'dır. Euro karşılığı 124.305.202'dir

5.2.2.2. Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri

Bu kalemin TCMB bilançosundaki karşılığı aşağıdaki gibidir.

- II-Döviz Alacakları (Euro harici kalemler)
  - B-Konvertibl Olmayan
    - a-Efektif Deposu
    - b-Muhabir Hesapları
- VIII-Dış Krediler (Euro harici kalemler)
- XI-Takipteki Alacaklar (Euro harici kalemler)
- XV-Muvakkat Alacaklar (Euro harici kalemler)

31.12.2008 itibarıyla TCMB'nin konvertibl olmayan döviz ve efektif varlığı 1 TL'dir. Dış krediler rakamı 38.110.832 TL olup Euro karşılığı 17.865.569'dur. Takipteki alacaklar 2.284.170.904 TL olup tamamı için daha önceki dönemlerde karşılık ayrılmıştır. Net bakiyesi 0'dır.

Muvakkat alacakların 111.399.173 TL'lik kısmının Euro harici kalemlerden oluştuğu varsayılmıştır. Euro karşılığı 52.221.626'dır. Yukarıdaki kalemlerin Euro bazında toplamı 194.392.398 Euro'dur.

5.2.3.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar

Bu kalemin TCMB bilançosundaki karşılığı aşağıdaki gibidir.

- II-Döviz Alacakları (Euro harici kalemler)
  - A-Konvertibl
    - a-Efektif Deposu
- IV-Dahildeki Muhabirler (Euro harici kalemler)

Konvertibl efektifin Euro dışı rakamı, 570.646.308 TL olan toplam rakamın 270.646.308 TL'sı olduğu varsayılmış olup Euro karşılığı 126.873.386'dır.

Dahildeki muhabirlerin Euro harici kısmı 113.234.300 TL'den oluşmakta olup Euro karşılığı 53.081.895'tir. İki kalemin toplamı 179.955.282 Euro'dur.

5.2.4.Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar

Banka Bakiyeleri, Menkul Kıymet Yatırımları ve Krediler'in TCMB bilançosundaki karşılığı aşağıdaki gibidir.

- II-Döviz Alacakları (Euro olan)
  - A-Konvertibl
    - b-Muhabir Hesapları

ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylıklarından Kaynaklanan Alacaklar alt başlıklarından oluşmakta olup varsayımımız gereği bakiyesi yoktur.

Muhabir hesapların Euro olan kısmı 56.549.027.991 TL olup karşılığı 26.509.013.684 Euro'dur.

5.2.5.Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler

Bu kalemin TCMB bilançosundaki karşılığı aşağıdaki gibidir.

- VII-Açık Piyasa İşlemleri
  - A-Vadeli İşlemlerden Alacaklar
    - a-Nakit
      - i-Döviz
      - ii-Menkul Değer
    - b-Menkul
  - B-Diğer

31.12.2008 itibarıyla Menkul Değer kaleminin bakiyesi 20.060.924.685 TL olup Euro karşılığı 9.404.146.205'tir. AMB bilançosunda "B.Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri" ne karşılık gelir.

5.2.6.Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar

Bu kalemin TCMB bilançosundaki karşılığı aşağıdaki gibidir.

- IV-Dahildeki Muhabirler (Euro olanlar)
- VI-İç Krediler (Euro olanlar)
  - A-Bankacılık Sektörüne Kullandırılan Krediler
    - a-Reeskont Kredileri
    - b-1211 S.K. 40/1-C Kapsamındaki Krediler
    - c-Diğer
- II-Döviz Alacakları (Euro kalemleri)
  - A-Konvertibl
    - a-Efektif Deposu
    - b-Muhabir hesapları
- XV-Muvakkat Alacaklar (Euro olanlar)

31.12.2008 itibarıyla Dahildeki Muhabirlerin 100.000.000 TL'lik kısmının, İç Krediler (reeskont kredileri)'in tamamı olan 388.941 TL'nin, Konvertibl Efektif Deposunun 300.000.000 TL'lik kısmının, muhabir hesaplarının 50.000.000.000 TL'lik kısmının ve Muvakkat alacakların 100.000.000 TL'lik kısmının Euro kalemlerinden oluştuğu varsayılmıştır. Toplam Euro karşılığı 23.673.536.912'dir.

5.2.7. Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri

TCMB bilançosunda V-Menkul Kıymetler kaleminin karşılığı olup bakiyesi 33.653.502.314 TL'dır. Euro karşılığı ise 15.776.065.213'tür.

5.2.8. Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu

1211 sayılı Banka Kanunu'nda 2001 yılında yapılan değişiklikle TCMB hazineye kredi verememektedir. IMF ile ilişkilerden kaynaklanan hükümete ait yükümlülüklerin izlendiği XII-SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü bu başlık altında takip edilir. 31.12.2008 itibarıyla bakiyesi 264.067.449 TL olup Euro karşılığı 123.789.353'tür.

5.2.9.Diğer Varlıklar

Diğer varlıkları oluşturan kalemlerin detayları aşağıdadır.

5.2.9.1.Madeni Paralar

Hazine tarafından ihraç edilen madeni paraların yerini Euro cinsinden madeni paraların aldığı varsayımı altında 31.12.2008 itibarıyla madeni paralar toplamı 59.450.844 TL olup Euro karşılığı 27.869.324'tür.

5.2.9.2.Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar

31.12.2008 itibarıyla TCMB gayrimenkul ve menkul amortismanları düşülmüş net toplamı 286.178.430 TL olup Euro karşılığı 134.154.523'tür.

5.2.9.3. Tahakkuklar ve Peşin Ödenmiş Giderler

TCMB'nin Faiz ve Gelir Reeskontları ve Tahakkukları 2008 yılı toplamı 43.692.232 TL olup Euro karşılığı 20.482.014'tür.

5.2.9.4.İştirakler

31.12.2008 itibarıyla iştiraklerin değeri 23.558.899 TL olup Euro karşılığı 11.043.924'tür.

5.2.9.5.Diğer Aktifler

31.12.2008 itibarıyla diğer aktiflerin değeri 42.072.128 TL olup Euro karşılığı 19.722.542'dir.

Tablo 12: 31.12.2008 Tarihli T.C.M.B. Dönüştürülmüş Bilanço (Aktif)

31.12.2008 TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU (AKTİF) (AMB UYARLANMIŞ)	**EURO**	**31.12.2008 TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU (AKTİF)**	**TL**
I. Altın ve Altın Alacakları	**2.351.833.221**	I-Altın Mevcudu	**5.016.930.628**
		A-Uluslarası St. Olan (Safi Gr.)	4.883.048.695
		B- Uluslarası St. Olmayan (Safi Gr.)	133.881.933
II Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları	**194.392.398**	II-Döviz Alacakları (Euro olmayan)	**265.167.859**
A- IMF'den Alacaklar	124.305.203	A-Konvertibl	
B- Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri	70.087.195	b-Muhabir Hesapları	0
		c-Rezerv Dilim Pozisyonu	265.167.858
		B-Konvertibl Olmayan	0
		a-Efektif Deposu	1
		b-Muhabir Hesapları	0
		VIII-Dış Krediler (Euro olmayan)	**38.110.832**
		XI-Takipteki Alacaklar (Euro olmayan)	**0**
		A-Takipteki Alacaklar	2.284.170.904
		B-Takipteki Alacaklar Karşılığı	-2.284.170.904
		XV-Muvakkat Alacaklar (Euro olmayan)	**111.399.173**
III.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar	**179.955.282**	II-Döviz Alacakları (Euro olmayan)	**270.646.308**
		A-Konvertibl	
		a-Efektif Deposu	270.646.308
		IV-Dahildeki Muhabirler (Euro olmayan)	**113.234.300**
IV. Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar	**26.509.013.684**	II-Döviz Alacakları (Euro olan)	**56.549.027.991**
A. Banka Bakiyeleri, Menkul Kıymet Yatırımları ve Krediler	26.509.013.684	A-Konvertibl	
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylıklarından Kaynaklanan Alacaklar	0	b-Muhabir Hesapları	56.549.027.991
		Not: ERM II ile ilgili TCMB bilançosunda herhangi bir hesap yoktur.	0
V. Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler	**9.404.146.205**	VII-Açık Piyasa İşlemleri	**20.060.924.685**
A. Temel Refinansman İşlemleri	0	A-Vadeli İşlemlerden Alacaklar	
B. Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri	9.404.146.205	a-Nakit	
		i-Döviz	

C. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri	0	ii-Menkul Değer	20.060.924.685
D. Yapısal Para Politikası İşlemleri	0	b-Menkul	
E. Marjinal Kredi Kolaylığı	0	B-Diğer	
F. Farkı Denkleştirme Kredileri	0		
VI. Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar	**23.673.536.912**	IV-Dahildeki Muhabirler (Euro olan)	**100.000.000**
		VI-İç Krediler	**388.941**
		A-Bankacılık Sektörüne Kullandırılan Krediler	
		a-Reeskont Kredileri	388.941
		b-1211 S.K. 40/1-C Kapsamındaki Krediler	0
		c-Diğer	0
		II-Döviz Alacakları (Euro olan)	**50.400.000.000**
		A-Konvertibl	
		a-Efektif Deposu	300.000.000
		b-Muhabir Hesapları	50.000.000.000
		XV-Muvakkat Alacaklar (Euro olan)	100.000.000
VII. Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri	**15.776.065.213**	V-Menkul Kıymetler (Euro olan)	**33.653.502.314**
		A-Devlet İç Borçlanma Senetleri	
		a-Kuponlu	30.965.502.313
		b-Kuponsuz	2.688.000.001
		B-Diğer	0
VIII. Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu	**123.789.353**	VI-İç Krediler	**0**
		B-TMSF'na Kullandırılan Krediler	0
		XII-SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü	**264.067.449**
IX. Diğer Varlıklar	**213.272.329**	III-Madeni Para	**59.450.844**
		X-Gayrimenkul ve Demirbaşlar	**286.178.430**
		A-Gayrimenkuller	325.514.040
		Amortismanlar (-)	-58.714.482
		B-Demirbaşlar	96.964.035
		Amortismanlar (-)	-77.585.163
		IX-İştirakler	**23.558.899**
		XIV-Faiz ve Gelir Reeskontları ve Tahakkukları	**43.692.232**
		XVI-Diğer Aktifler	**42.072.128**
		..XVII-Geçmiş Yıl Zararları	**0**
TOPLAM VARLIKLAR	**78.426.004.600**		**167.298.353.013**

5.3. 31.12.2008 TARİHLİ TCMB BİLANÇOSUNUN PASİFİNİN 31.12.2008 TARİHLİ AMB BİLANÇOSUNA UYARLANMASI

Bu başlık altında TCMB bilançosunun pasif kalemlerinin AMB bilançosundaki karşılıkları bulunup, TCMB bilançosundaki TL rakamları yıl sonu Euro kuru ile çarpılarak AMB bilançosuna aktarılacaktır. 31.12.2008 tarihindeki Euro döviz alış kuru 2,1332 TL'dır. Kuruş ve Cent'ler ihmal edilmiştir.

5.3.1.Tedavüldeki Banknotlar

31.12.2008 itibarıyla TCMB bilançosunun pasifindeki tedavüldeki banknotlar kalemi 31.743.434.114 TL'dır. Euro karşılığı ise 14.880.664.782'dir.

5.3.2.Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler

Bu kalemin alt başlıklarından sadece "Cari Hesaplar" ve İnce Ayar Para Politikası İşlemleri" kalemlerinin TCMB bilançosunda karşılığı bulunduğundan diğer alt başlıklar dikkate alınmamıştır.

Cari Hesaplar kaleminin TCMB bilançosundaki karşılığını;

- IV-Mevduat
  - B-Bankacılık Sektörü
    - c-Zorunlu Karşılıklar oluşturmaktadır.
- VI-Açık Piyasa İşlemleri
  - A-Vadeli İşlemlerden Borçlar
    - a-Nakit
      - i-Döviz
      - ii-Menkul Değer
    - b-Menkul
  - B-Diğer

31.12.2008 itibarıyla zorunlu karşılıklar 13.642.395.433 TL olup. Euro karşılığı 6.395.272.563'tür. Açık piyasa işlemleri ise 29.935.299.998 TL olup Euro karşılığı 14.033.048.939'dur. Her iki kalemin toplamı 20.428.321.502 Euro'dur.

5.3.3.Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler

Bu kalemin TCMB bilançosundaki karşılığı aşağıdaki kalemlerden oluşur:

- III-Döviz Borçları
  - A-Konvertibl (Euro olanlar)
- IV-Mevduat (Euro olan)
  - B-Bankacılık Sektörü
    - a-Yurtiçindeki Bankalar
    - d-Diğer (Valörlü İşlemler)

31.12.2008 itibarıyla konvertibl döviz borçları 1.142.565 TL olup bunun 600.000'lik kısmının Euro olduğu varsayılmıştır. Yurtiçi bankalar ve diğer valörlü işlemlerin toplam TL tutarı 28.993.342.843 olup Euro karşılığı 13.591.478.925'tir.

5.3.4.Çıkarılmış Borç Sertifikaları

TCMB bilançosunun pasifinde V-Likidite Senetlerine karşılık gelir. 31.12.2008 itibarıyla bakiyesi yoktur.

5.3.5.Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler

"Euro alanındaki diğer yerleşiklere euro cinsinden yükümlülükler" kaleminin alt başlıkları olan "hazine mevduatları ve "diğer yükümlülükler" kalemlerinin detayları aşağıdadır.

5.3.5.1. Hazine Mevduatları

TCMB bilançosunda aşağıdaki kalemlerden oluşur.

- II-Hazineye Borçlar (Euro olanlar)
- IV-Mevduat
  - A-Kamu Sektörü
    - a-Hazine, Genel ve Özel Bütçeli İdareler (Euro olanlar)
    - b-Kamu İktisadi Kuruluşları
    - c-İktisadi Devlet Teşekküleri
    - d-Diğer
  - E-Fonlar
    - a-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
    - b-Diğer

31.12.2008 itibariyle Hazineye Borçlar kaleminin 26.569186 TL'lik kısmının Euro ile ilgili olduğu ve Merkezi Hükümet Mevduatının 7.885.512.192 TL'lik kısmının Euro olduğu varsayımı altında toplam rakam 3.709.019.960 Euro'dur.

5.3.5.2. Diğer Yükümlülükler

TCMB bilançosunda aşağıdaki kalemlerden olurşur.

- VIII-İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar
  - A-Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri
  - B-Mal Bedeli ve Teminatlar

31.12.2008 tarihli TCMB bilançosunda Euro cinsinden İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitoların yarısına yakın kısım olan 400.003.686 TL'lik kısmın Euro olduğu varsayımı altında Diğer Yükümlülüklerin Euro karşılığı 187.513.447'tür.

5.3.6. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler

Bu hesabın TCMB bilançosunda açılımı aşağıdaki gibidir.

- IV-Mevduat (Euro olan)
  - B-Bankacılık Sektörü
    - b-Yurtdışındaki Bankalar
  - C-Muhtelif
    - a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı
    - b-Diğer
  - D-Uluslararası Kuruluşlar
- VII-Dış Krediler (Euro olan)
  - A-Kısa Vadeli
  - B-Orta ve Uzun Vadeli

31.12.2008 itibarıyla Euro'yu ilgilendiren bankacılık sektörü altında yer alan yurt dışındaki bankalar kalemi 4.741.586 TL, kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları 10.723.599.973 TL, muhtelif başlığı altında yer alan diğer kalemi 35.998.366 TL, mevduatın içinde yer alan uluslararası kuruluşlar 3.000.000 TL'dir. Euro alanı dışındaki yerleşiklere Euro cinsinden yükümlülükleri ilgilendiren mevduat payı toplamda 10.767.339.925 TL olup karşılığı 5.047.506.058 Euro'dur.

Dış kredilerin Euro'yu ilgilendiren kısmı 6.880.229 TL olup karşılığı 3.225.308 Euro'dur.

Mevduat ve dış krediler kalemlerinin Euro alanı dışındaki yerleşiklere euro cinsinden yükümlülükler toplamı 5.050.731.366 Euro'dur.

5.3.7. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler

TCMB Bilançosunda aşağıdaki kalemlerden oluşur.

- II-Hazineye Borçlar (Euro olmayan)
  - A-Altın
  - B-Rezerv Dilim İmkanı
  - C-Diğer
- III-Döviz Borçları (Euro olmayan)
  - A-Konvertibl
- IV-Mevduat (Euro olmayan)
  - A-Kamu Sektörü
    - a-Hazine, Genel ve Özel Bütçeli İdareler
    - b-Kamu İktisadi Kuruluşları
    - c-İktisadi Devlet Teşekküleri
    - d-Diğer
  - B-Bankacılık Sektörü
    - a-Yurtiçindeki Bankalar
    - d-Diğer (Valörlü İşlemler)
- VIII-İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar(Euro olmayan)
  - A-Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri
  - B-Mal Bedeli ve Teminatlar

Hazine'nin altın alacağının toplam rakamı 14.534.052 TL, rezerv dilim imkanı 265.167.858 TL, Euro dışı konvertibl döviz borcu 542.565 TL, Euro dışı mevduat 17.110.000.000 TL, Euro dışı İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar rakamı 376.818.299 TL olup toplamda Euro karşılığı 8.333.519.020'dir.

5.3.8.Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler

TCMB Bilançosunda aşağıdaki kalemlerden oluşur.

5.3.8.1.Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler

TCMB bilançosunda aşağıdaki kalemlerden oluşur

- III-Döviz Borçları
    - B-Konvertibl Olmayan
- IV-Mevduat
    - B-Bankacılık Sektörü
        - b-Yurtdışındaki Bankalar
    - C-Muhtelif
        - a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı
        - b-Diğer
    - D-Uluslararası Kuruluşlar
    - E-Fonlar
        - a-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
        - b-Diğer
- VII-Dış Krediler (Euro olmayan)
    - A-Kısa Vadeli
    - B-Orta ve Uzun Vadeli

Euro hariç mevduatlar toplamı 12.037.200.879 TL, Euro hariç dış krediler 6.880.229 TL olup toplamda Euro karşılığı 5.646.015.895'tir. Konvertibl olmayan döviz borcu rakamı yoktur.

5.3.8.2.ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler

TCMB bilançosunda karşılığı yoktur.

5.3.9.IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları

TCMB bilançosunda 31.12.2008 itibarıyla bakiyesi 264.067.449 TL olup Euro karşılığı 123.789.353'tür.

5.3.10. Euro Sistem İçi Yükümlülükler

Bir ulusal merkez bankası olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Euro Sistem ile ilişkisinden kaynaklanan yükümlülüklerini gösterir. 31.12.2008 itibarıyla TCMB bilançosunda karşılığı yoktur.

5.3.11.Diğer Yükümlülükler

TCMB bilançosundaki karşılığı aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır.

- IX-Ödenecek Senet ve Havaleler
- XV-Faiz ve Gider Reeskontları ve Tahakkukları
- XVI-Muvakkat Borçlar
- XVII-Diğer Pasifler

31.12.2008 itibarıyla Ödenecek Senet ve Havaleler 29.571.137 TL, Faiz ve Gider Reeskontları ve Tahakkukları 1.468.712.031 TL, Muvakkat Borçlar 52.324.516 TL, Diğer Pasifler 339.942.713 TL olup toplam rakam 1.843.550.397 TL'dır. Euro karşılığı ise 864.218.262'dur.

5.3.12.Karşılıklar

31.12.2008 itibarıyla karşılıklar 469.771.668 TL olup Euro karşılığı 220.219.233'tür.

5.3.13.Değerleme Hesapları

TCMB bilançosundaki karşılığı XIV-Değerleme Hesabı olup 31.12.2008 itibarıyla bakiyesi 6.377.223.126 TL'dır. Euro karşılığı 2.989.510.184'tür.

5.3.12.Sermaye ve İhtiyatlar

31.12.2008 itibarıyla TCMB'nin (enflasyon düzeltmesi yapılmış) ödenmiş sermayesi 46.233.524 TL olup Euro karşılığı 21.673.318'dir.

31.12.2008 itibarıyla TCMB'nin ayırdığı yedek akçeleri toplamı 3.037.217.433 TL olup Euro karşılığı 1.423.784.658'dir.

5.3.13.Dönem Karı

31.12.2008 itibarıyla TCMB'nin dönem karı 1.990.767.928 TL olup Euro karşılığı 933.230.793'tür.

Tablo 13: 31.12.2008 Tarihli T.C.M.B. Dönüştürülmüş Bilançosu (Pasif)

31.12.2008 TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU (PASİF) (AMB UYARLANMIŞ)	**EURO**	**31.12.2008 TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU (PASİF)**	**TL**
I. Tedavüldeki Banknotlar	**14.880.664.782**	I-Tedavüldeki Banknotlar	**31.743.434.114**
II. Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler	**20.428.321.502**	IV-Mevduat B-Bankacılık Sektörü c-Zorunlu Karşılık (1211 S.K. M.40)	**13.642.395.433**
A. Cari Hesaplar	6.395.272.563	i-Nakit	13.642.395.433
B. Mevduat Kolaylığı	0	VI-Açık Piyasa İşlemleri	**29.935.299.998**
C. Sabit Vadeli Mevduat	0	A-Vadeli İşlemlerden Borçlar	
D. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri	14.033.048.939	a-Nakit	
E. Farkı Denkleştirme Borçları	0	i-Döviz	
		ii-Menkul Değer	0
		b-Menkul	19.999.999.998
		B-Diğer	9.935.300.000
III. Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler	**13.591.478.925**	III-Döviz Borçları (Euro olan)	**600.000**
		A-Konvertibl	600.000
		IV-Mevduat (Euro olan)	**28.993.342.843**
		B-Bankacılık Sektörü	
		a-Yurtiçindeki Bankalar	28.993.289.854
		d-Diğer (Valörlü İşlemler)	52.989
IV. Çıkarılmış Borç Sertifikaları	**0**	V-Likidite Senetleri	**0**
V. Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler	**3.896.533.407**	II-Hazineye Borçlar (Euro olan)	**26.569.186**
		C-Diğer	26.569.186
A. Merkezi Hükümet	3.709.019.960	IV-Mevduat (Euro olan)	**7.885.512.192**
B. Diğer Yükümlülükler	187.513.447	A-Kamu Sektörü	6.193.585.743
		a-Hazine, Genel ve Özel Bütçeli İdareler	6.096.653.746
		b-Kamu İktisadi Kuruluşları	14.612
		c-İktisadi Devlet Teşekküleri	35.231.876
		d-Diğer	61.685.509
		E-Fonlar	1.691.926.449
		a-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	980.396

		b-Diğer VIII-İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar A-Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri B-Mal Bedeli ve Teminatlar	1.690.946.053 **400.003.686** 400.000.000 3.686
VI. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler	**5.047.506.059**	IV-Mevduat (Euro olan) B-Bankacılık Sektörü b-Yurtdışındaki Bankalar C-Muhtelif a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı b-Diğer D-Uluslararası Kuruluşlar VII-Dış Krediler (Euro olan) A-Kısa Vadeli B-Orta ve Uzun Vadeli	**10.767.339.925** 4.741.586 10.723.599.973 35.998.366 3.000.000 **6.880.229** 0 6.880.229
VII. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler	**8.333.519.020**	II-Hazineye Borçlar (Euro olmayan) A-Altın B-Rezerv Dilim İmkanı C-Diğer III-Döviz Borçları (Euro olmayan) A-Konvertibl IV-Mevduat (Euro olmayan) A-Kamu Sektörü a-Hazine, Genel ve Özel Bütçeli İdareler b-Kamu İktisadi Kuruluşları c-İktisadi Devlet Teşekküleri d-Diğer B-Bankacılık Sektörü a-Yurtiçindeki Bankalar d-Diğer (Valörlü İşlemler) VIII-İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar(Euro olmayan) A-Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri B-Mal Bedeli ve Teminatlar	**289.701.910** 14.534.052 265.167.858 10.000.000 **542.565** 542.565 **17.110.000.000** 7.000.000.000 0 40.000.000 70.000.000 10.000.000.000 0 **376.818.299** 376.818.299 0
VIII. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para	**5.646.015.895**	III-Döviz Borçları	**0**

Cinsinden Yükümlülükler		B-Konvertibl Olmayan	0
A. Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler		IV-Mevduat	**12.037.200.879**
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler		B-Bankacılık Sektörü	
		b-Yurtdışındaki Bankalar	4.000.000
		C-Muhtelif	
		a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı	10.000.000.000
		b-Diğer	30.000.000
		D-Uluslararası Kuruluşlar	3.200.879
		E-Fonlar	
		a-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	0
		b-Diğer	2.000.000.000
		VII-Dış Krediler (Euro olmayan)	**6.880.229**
		A-Kısa Vadeli	**0**
		B-Orta ve Uzun Vadeli	6.880.229
IX. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları	**123.789.353**	X-SDR Tahsisatı	**264.067.449**
X. Euro Sistem İçi Yükümlülükler	**0**	Karşılığı yok	**0**
XI. Diğer Yükümlülükler	**864.218.262**	IX-Ödenecek Senet ve Havaleler	**29.571.137**
A.Bilanço Dışı Enstrümanlar Değerleme Farkları		XVI-Muvakkat Borçlar	**52.324.516**
B.Tahakkuklar ve Peşin Alınan Gelirler		XVII-Diğer Pasifler	**339.942.713**
C. Muhtelif		XV-Faiz ve Gider Reeskontları ve Tahakkukları	**1.468.712.031**
XII.Karşılıklar	**220.219.233**	XIII-Karşılıklar	**469.771.668**
		A-Emekli İkr. Ve Kıdem Tazminatı Karşılıkları	84.564.344
		B-Vergi Karşılıkları	339.854.215
		C-Diğer Karşılıklar	45.353.109
XIII. Değerleme Hesabı	**2.989.510.184**	XIV-Değerleme Hesabı	**6.377.223.126**
XIV. Sermaye Ve İhtiyatlar	**1.445.457.977**	XI-Sermaye	**46.233.524**
		A-Ödenmiş Sermaye	25.000
		B-Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	46.208.524
		XII-İhtiyat Akçesi	**3.037.217.433**
		A-Adi ve Fevkalade	2.682.955.485
		B-Hususi (Bank.Kanun Md.59	889.471
		C-İhtiyat Akçeleri Enflasyon Düzeltme Farkları	353.372.477
XV.Dönem karı	**933.230.793**	XVIII-Dönem Karı	**1.990.767.928**
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER	**78.426.004.600**		**167.298.353.013**

Tablo 14:31.12.2008 Tarihli AMB Bilançosuna Uyarlanmış TCMB Bilançosu (Aktif)

AKTİF (31.12.2008)	**Tutar (Euro)**
I. Altın ve Altın Alacakları	**2.351.833.221**
II Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları	**1.312.042.361**
A- IMF'den Alacaklar	124.305.203
B- Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri	70.087.195
III.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar	**179.955.282**
IV. Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar	**26.509.013.684**
A. Banka Bakiyeleri, Menkul Kıymet Yatırımları ve Krediler	26.509.013.684
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylıklarından Kaynaklanan Alacaklar	
V. Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler	**9.404.146.205**
A. Temel Refinansman İşlemleri	
B. Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri	9.404.146.205
C. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri	
D. Yapısal Para Politikası İşlemleri	
E. Marjinal Kredi Kolaylığı	
F. Farkı Denkleştirme Kredileri	
VI. Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar	**23.673.536.912**
VII. Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri	**15.776.065.213**
VIII. Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu	**123.789.353**
IX.Diğer Varlıklar	**213.272.329**
A. Euro Alanı Madeni Paraları	27.869.324
B. Maddi ve Maddi Olmayan Sabit Varlıklar	134.154.523
C. Diğer Aktifler	42.072.128
D. İştirakler	11.043.924
E. Tahakkuklar ve Peşin Ödenmiş Giderler	20.482.014
XII. Dönem Zararı	0
TOPLAM VARLIKLAR	**78.426.004.600**

Tablo 15: :31.12.2008 Tarihli AMB Bilançosuna Uyarlanmış TCMB Bilançosu (Pasif)

PASİF (31.12.2008)	
I. Tedavüldeki Banknotlar	**14.880.664.782**
II. Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler	**6.395.272.563**
A. Cari Hesaplar	6.395.272.563
B. Mevduat Kolaylığı	
C. Sabit Vadeli Mevduat	
D. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri	
E. Farkı Denkleştirme Borçları	
III. Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler	**4.657.744.234**
IV. Çıkarılmış Borç Sertifikaları	**0**
V. Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler	**31.915.218.124**
A. Merkezi Hükümet	2.906.431.651
B. Diğer Yükümlülükler	29.008.786.473
VI. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler	**4.097.874**
VII. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler	**3.618.298.134**
VIII. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler	**2.906.843**
A. Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler	2.906.843
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler	0
IX. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları	**123.789.353**
X. Euro Sistem İçi Yükümlülükler	**10.353.343.618**
A. Döviz Rezervlerinin Transferine İlişkin Yükümlülükler	
B. İhraç Edilen AMB Borçlanma Sertifikalarına Dayalı Bonolarla İlgili Yükümlülükler	
C. Euro Sisteme Tahsis Edilen Euro Banknotlarına İlişkin Net Yükümlülükler	
D. Euro Sistemle İlgili Diğer Yükümlülükler (net)	
XI. Takasa Tabi Kalemler	**0**
XII. Diğer Yükümlülükler	**886.250.889**
A. Bilanço Dışı Enstrümanlar Değerleme Farkları	
B. Tahakkuklar ve Peşin Alınan Gelirler	688.501.795
C. Muhtelif	417.968.327
XIII. Karşılıklar	**220.219.233**
XIV. Değerleme Hesapları	**2.989.510.184**
XV. Sermaye ve İhtiyatlar	**1.445.457.976**
A. Sermaye	21.673.318
B. İhtiyatlar	1.423.784.658
XVI. Dönem Karı	**933.230.793**
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER	**78.426.004.600**

5.4.2008 YILI TCMB GELİR TABLOSUNUN AMB GELİR TABLOSUNA UYARLANMASI

5.4.1.Faiz Geliri

TCMB'nin 2008 yılı açık piyasa işlemleri hariç faiz gelirleri toplamı 3.585.060.602 TL olup Euro karşılığı 1.680.602.194'tür.

5.4.2.Faiz Gideri

TCMB'nin 2008 yılı açık piyasa işlemleri hariç faiz giderleri toplamı 3.411.608.595 TL olup Euro karşılığı 1.599.291.484'tür.

5.4.3.Net Faiz Geliri

TCMB'nin 2008 yılı net faiz geliri 173.452.007 TL olup Euro karşılığı 81.310.710'dur. (APİ hariç)

5.4.4.Finansal İşlemlerden Gerçekleşen Kar-Zarar

Bu kalemin TCMB gelir tablosundaki karşılığı aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır.

- Açık Piyasa İşlemlerinden Alınan Faizler
- Altın ve Kambiyo Karları
- Açık Piyasa İşlemlerine Ödenen Faizler
- Altın ve Kambiyo Zararları

TCMB'nin 2008 yılında açık piyasa işlemlerinden aldığı faiz toplamı 3.596.901.553 TL, altın ve kambiyo karı 1.501.227.944 TL, açık piyasa işlemlerine ödediği faiz 1.852.942.843 TL, altın ve kambiyo zararı 1.669.804.866 TL olup net finansal işlemlerden gerçekleşen kar rakamı 1.575.431.788 TL'dır. Euro karşılığı ise 738.529.808'dir.

5.4.5.Finansal Varlık ve Pozisyondaki Değer Düşüklüğü

2008 yılı TCMB gelir tablosunda finansal varlıklar için karşılık ayrılmamıştır.

5.4.6.Risk Fiyatı ve Döviz İşlemleri İçin Ayrılan Karşılıklara / Karşılıklardan Transferler

2008 yılı TCMB gelir tablosunda finansal varlıklar için karşılık ayrılmamıştır.

5.4.7.Finansal İşlemlerin Net Sonucu, Değer Düşüklüğü ve Risk Karşılığı

Finansal işlemlerden gerçekleşen kar-zarar, finansal varlık ve pozisyondaki değer düşüklüğü ile risk fiyatı ve döviz işlemleri için ayrılan karşılıklara / karşılıklardan transferler kalemlerinin toplamından oluşur. Bakiyesi net 1.575.431.788 TL olup Euro karşılığı 738.529.808'dir.

5.4.8.Ücret ve Komisyon Geliri

TCMB'nin 2008 yılı komisyon ve hizmet gelirleri 60.966.228 TL olup Euro karşılığı 28.579.705'tir.

5.4.9.Ücret ve Komisyon Gideri

TCMB'nin 2008 yılı komisyon ve hizmet giderleri 8.086.772 TL olup Euro karşılığı 3.790.911'dir.

5.4.10.Net Ücret ve Komisyon Geliri

2008 yılı Net Ücret ve Komisyon Geliri 52.879.456 TL olup Euro karşılığı 24.788.794'tür.

5.4.11.Ortaklıklardan ve İştiraklerden Gelirler

2008 yılı TCMB iştirak gelirleri toplamı 4.884.269 TL olup Euro karşılığı 2.289.644'tür.

5.4.12.Net Parasal Gelir

TCMB gelir tablosunda karşılığı yoktur.

5.4.13.Diğer Gelirler

Diğer gelirlerin bakiyesi hariçteki muhabir hesapları faiz dışı gelirleri olan 1.561.333.858 TL ve Banknot Matbaası satış gelirleri olan 1.685.738 TL'den oluşmaktadır. Euro karşılığı 733.011.811'dir.

5.4.14.Toplam Net Gelir

Yukarıdaki kalemlerin toplamından oluşur. TCMB 2008 yılı toplam net geliri 3.370.308.316 TL olup Euro karşılığı 577.404.220'dir.

5.4.15.Personel Giderleri

TCMB'nin 2008 yılı personel gideri 341.303.864 TL olup Euro karşılığı 159.996.186'dır.

5.4.16.Genel Yönetim Giderleri

TCMB'nin 2008 yılı genel yönetim gideri 49.492.750 TL olup Euro karşılığı 23.201.176'dır.

5.4.17.Maddi ve Maddi Olmayan Sabit Varlıklar Amortismanı

2008 yılı amortisman toplamı 16.554.917 TL olup Euro karşılığı 7.760.602'dir.

5.4.18.Banknot Giderleri

2008 yılı banknot üretim gideri 39.214.900 TL olup Euro karşılığı 18.383.133'tür.

5.4.19.Diğer Harcamalar

Diğer harcamaların TCMB gelir tablosundaki karşılığı aşağıdadır.

- Hariçteki muhabir hesapları faiz dışı giderleri
- Karşılık giderleri (Şüpheli alacak karşılık gideri hariç)
- Diğer faiz dışı giderler (kanunen kabul edilen ve edilmeyen giderler ile KOSGEB fonu aidatları dahil edilirken personel giderleri, banknot üretim giderleri, amortismanlar, genel faaliyet giderleri çıkarılır.)

2008 yılı hariçteki muhabir hesapları faiz dışı giderleri 2.269 TL, karşılık giderleri 588.364.921 TL, kanunen kabul edilen giderler 215.485 TL, kanunen kabul edilmeyen giderler 428.979 TL, KOSGEB fonu aidatı 4.108.088 TL olup toplamda 593.119.742 TL'dır. Euro karşılığı 278.042.255'tir.

5.4.20.Kurumlar Vergisi

TCMB'nin 2008 yılında ödediği kurumlar vergisi 339.854.215 TL olup Euro karşılığı 159.316.620'dir.

5.4.21.Yıllık Kar / Zarar

TCMB'nin net karı 1.990.767.928 TL olup Euro karşılığı 933.230.793'tür.

Tablo 16: 01.01.2008-31.12.2008 TCMB Dönüştürülmüş Gelir Tablosu

2008 YILI TCMB GELİR TABLOSU (AMB GELİR TABLOSUNA UYARLANMIŞ)	**EURO TUTAR**	**2008 YILI TCMB GELİR TABLOSU**	**TL TUTAR**
I. Faiz Geliri	1.680.602.194	Faiz Geliri (Api hariç)	3.585.060.602
II. Faiz Gideri	(1.599.291.484)	Faiz Gideri (Api hariç)	(3.411.608.595)
A-Net Faiz Geliri	**81.310.710**	**A-Net Faiz Geliri (Api hariç)**	**173.452.007**
III. Finansal İşlemlerden Gerçekleşen Kar-Zarar	738.529.808	Açık Piyasa İşlemlerinden Alınan Faizler	3.596.901.553
		Altın ve Kambiyo Karları	1.501.277.944
		Açık Piyasa İşlemlerine Ödenen Faizler	(1.852.942.843)
		Altın ve Kambiyo Zararları	(1.669.804.866)
IV. Finansal Varlık ve Pozisyondaki Değer Düşüklüğü	0	Karşılık Giderleri	0
V. Risk Fiyatı ve Döviz İşlemleri İçin Ayrılan Karşılıklara / Karşılıklardan Transferler	0	Karşılık Giderleri	0
B-Finansal İşlemlerin Net Sonucu, Değer Düşüklüğü ve Risk Karşılığı	**738.529.808**	**B-Finansal İşlemlerin Net Sonucu, Değer Düşüklüğü ve Risk Karşılığı**	**1.575.431.788**
VI. Ücret ve Komisyon Geliri	28.579.705	Komisyon ve Hizmet Gelirleri	60.966.228
VII. Ücret ve Komisyon Gideri	(3.790.911)	Komisyon ve Hizmet Giderleri	(8.086.772)
C-Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	**24.788.794**	**C-Net Komisyon ve Hizmet Gelirleri**	**52.879.456**
VIII. Ortaklıklardan ve İştiraklerden Gelirler	2.289.644	İştirak Gelirleri	4.884.269
IX. Net Parasal Gelir	0	Karşılığı yoktur	0

X. Diğer Gelirler	733.011.811	Diğer Gelirler Hariçteki Muhabir Hesapları Faiz Dışı Gelirleri Banknot Matbaası Satış Gelirleri	641.200 1.561.333.858 1.685.738
D-TOPLAM NET GELİR	**844.629.312**	**D-TOPLAM NET GELİR**	**3.370.308.316**
XI. Personel Giderleri	(159.996.186)	Personel Giderleri	(341.303.864)
XII. Genel Yönetim Giderleri	(23.201.176)	Genel Yönetim Giderleri	(49.492.750)
XIII. Maddi ve Gayri Maddi Sabit Varlıklar Amortismanı	(7.760.602)	Amortisman	(16.554.917)
XIV. Banknot Giderleri	(18.383.133)	Banknot Üretim Gideri	(39.214.900)
XV. Diğer Harcamalar	(278.042.255)	Hariçteki Muhabir Hesapları Faiz Dışı Giderleri Karşılık Giderleri (Şüpheli Alacak Karşılık Giderleri hariç) Diğer Faiz Dışı Giderler (kanunen kabul edilen ve edilmeyen giderler, KOSGEB fonuna ödenen aidatlar dahil edilirken personel giderleri, banknot üretim giderleri, amortismanlar, genel faaliyet giderleri çıkarılır.)	(2.269) (588.364.921) (4.752.552)
XVI. Kurumlar Vergisi	(159.316.620)	Kurumlar Vergisi	(339.854.215)
E-Kar / Zarar		**E-Kar / Zarar**	**1.990.767.928**

Tablo 17:AMB Gelir Tablosuna Uyarlanmış 2008 Yılı TCMB Gelir Tablosu

01.01.2008-31.12.2008 TCMB GELİR TABLOSU	**EURO**
I. Faiz Geliri	1.680.602.194
II. Faiz Gideri	(1.599.291.484)
A.Net Faiz Geliri	**81.310.710**
III. Finansal İşlemlerden Gerçekleşen Kar-Zarar	738.529.808
IV. Finansal Varlık ve Pozisyondaki Değer Düşüklüğü	0
V. Risk Fiyatı ve Döviz İşlemleri İçin Ayrılan Karşılıklara / Karşılıklardan Transferler	0
B. Finansal İşlemlerin Net Sonucu, Değer Düşüklüğü ve Risk Karşılığı	**738.529.808**
VI. Ücret ve Komisyon Geliri	28.579.705
VII. Ücret ve Komisyon Gideri	(3.790.911)
C. Net Ücret ve Komisyon Geliri	**24.788.794**
VIII. Ortaklıklardan ve İştiraklerden Gelirler	2.289.644
IX. Net Parasal Gelir	0
X. Diğer Gelirler	733.011.811
D. Toplam Net Gelir	**844.629.312**
XI. Personel Giderleri	(159.996.186)
XII. Genel Yönetim Giderleri	(23.201.176)
XIII. Maddi ve Gayri Maddi Sabit Varlıklar Amortismanı	(7.760.602)
XIV. Banknot Giderleri	(18.383.133)
XV. Diğer Harcamalar	(278.042.255)
XVI. Kurumlar Vergisi	(159.316.620)
E. KAR/ZARAR	**933.230.793**

SONUÇ

Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik adaylığının kabulünden sonraki süreçte Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası çeşitli fasıllarda müzakerelere katılarak üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmiş ve halen getirmeye devam etmektedir. Ülkemiz Avrupa Birliği üyesi olduğunda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası doğrudan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin üyesi olacaktır. Ancak Türkiye'nin Euro'yu kullanan ülkelerin oluşturduğu Euro Sistem'e dahil olabilimesi için bir takım ön koşulları sağlaması gerekecektir. Bu koşullar sağlanıp Ekonomik ve Parasal Birliğe girenece kadar para politikasını yine kendisi belirleyecektir. Ön koşul olan ERM II standartları sağlandığında ulusal para birimimiz olan Türk Lirası yerine Euro kullanılmaya başlanacak ve para politikası ile ilgili tüm yetkiler Avrupa Merkez Bankasına devredilecektir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ulusal merkez bankası olarak varlığını Avrupa Merkez Bankası çatısı altında sürdürmeye devam edecektir.

Merkez bankaları bilançolarını oluşturan kalemlerdeki değişiklikler çeşitli yönlerden ekonomiyi etkilerken, bilançonun kendiside ekonomideki gelişmelerden etkilenmektedir. Ekonomik gelişmelerin takibi açısından merkez bankaları bilançolarının iyi analiz edilmesi ve yorumlanması gerekmektedir. Bunu yaparken finansal tablolara sadece muhasebeci gözüyle değil iktisatçı gözüylede bakmak gerekmektedir. Bu yüzden merkez bankaları finansal tablolarının daha fazla inceleme konusu yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmada öncelikli olarak finansal tablolardan bilanço ve gelir tabloları karşılaştırılmıştır. Diğer yandan muhasebeleştirme ve değerleme ilkeleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne katılımı durumunda gerçekleştirmesi gereken yapısal ve yasal uyum çalışmalarından söz edilmiştir.

Bu esaslar çerçevesinde yapılabilecek eleştiri ve öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Temel finansal tablolaların formatlarındaki uyumsuzluk öncelikli olarak giderilmelidir. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne dahil olan merkez bankaları "10 Kasım 2006 tarihli Avrupa Merkez Bankaları Sisteminde Muhasebe ve Finansal Raporlamaya İlişkin Kılavuz " un sekiz numaralı ekinde yer alan bilanço formatını düzenlemek zorundalar. Daha sonra ulusal merkez bankalarına ait bilançolar konsolide edilerek kılavuzun yedi numaralı ekinde yer alan Konsolide Avrupa Merkez Bankası bilançosu elde edilmektedir.

- Euro Sistem'e girişle beraber Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bilançosunda varlık ve yükümlülüklerin Euro alanı ve Euro alanı dışı şeklinde yeniden uyarlanması gerekmektedir.

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Euro Sistem'e dahil olmasıyla beraber Banka'nın Euro Sistem ile ilişkisinden kaynaklanacak borç ve alacaklarının bilançoda gösterilmesi gerekecektir.

- Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne dahil olan ulusal merkez bankaları "10 Kasım 2006 tarihli Avrupa Merkez Bankaları Sisteminde Muhasebe ve Finansal Raporlamaya İlişkin Kılavuz " un dokuz numaralı ekinde yer alan gelir tablosu formatına uygun gelir tablosu düzenlemek zorundalar. Kılavuzda yer alan format ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası gelir tablosu formatı temel olarak birbirine benzemektedir. Yine ulusal merkez bankalarının gelir tabloları konsolide edilerek Avrupa Merkez Bankası'na ait gelir tablosu elde edilmektedir.

- Varlık ve yükümlülüklerin yeniden değerlendirme işleminde enflasyonist etkilerin bilançolara yansıtılmasında ortak bir değerleme yönteminin kullanılması gerekmektedir. Avrupa Merkez Bankası uygulamalarında düşük enflasyon nedeniyle yeniden değerleme işlemi yapılmadığından şartlar gerçekleştiğinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda da yeniden değerlemeye ihtiyaç kalmayacaktır.

- Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar için amortisman ayırma yöntemi ve ayrılan amortismanların bilançoda gösterimi yönünden farklılıkların giderilmesine ihtiyaç vardır. Vergi Usul Kanunu'nda yapılacak değişikliklerle Avrupa müktesabıtına uygun düzenlemeler yapılabilir. Ayrıca katılım sonrası Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın amortisman ayırma yöntemi olarak direkt yöntemi benimsemesi gerekecektir. Bilanço dipnotlarında duran varlıklar ile ilgili detay bilgilerin yer alması tam açıklama kavramı gereği daha uygun olacaktır.

- Bilanço ve gelir tablolarının daha iyi anlaşılması ve analiz edilebilmesi için dipnotlarda yeterli bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Her iki merkez bankası söz konusu dipnotlara yıllık raporlarında, finansal tablolarından sonra açıklamalar bölümünde yer vermektedir.

- Diğer uygulamalar ve muhasebeleştirme ilkeleri yönünden benzerlikler söz konusu olup uluslararası muhasebe standartları yönünden de farklılıkların giderilmesi gerekmektedir.

- Muhasebe uygulamalarına etki eden mevzuatın gözden geçirilerek hali hazırda yürütülen Avupa Birliği müktesebatı uyumuna yönelik gözden geçirme çalışmalarında eşgüdümün sağlanması ve tam üyeliğe kabulde olası gecikmelere karşı günün ihtiyaçlarına göre güncelleştirmelerin yapılması gerekir.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Nalan, TENKER, Nejat; **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri,** Ankara, Gazi Kitabevi, 12. Baskı, 2005.

ALPTÜRK, Nevzat; **Bankaların Merkez Bankası ile İlişkileri**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No:34, 1969

ALPTÜRK, Nevzat; **Merkez Bankacılığı**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No:49, 1972

AYCAN, Mustafa; **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Finansal Raporlarının Avrupa Merkez Bankası Finansal Raporları İle Uyumlaştırılması;** TCMB Uzmanlık Tezi, 2001.

AYDOĞDU Özdal, ÇALIK Atilla; **Örneklerle Merkez Bankası Muhasebe Uygulamaları,** TCMB Yayınları, Aralık 2009.

Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Birliği ve Türkiye,** 6. Baskı, 2007

ÇAKMAK, Haydar; **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri,** Platin Yayınları, Ankara, 2005.

ÇELİK, Ali Vefa; **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bilançosu, Açıklamalar, Rasyolar ve Para Politikası Yansımaları**, Ankara, T.C. Merkez Bankası, Şubat 2006.

ÇÖRTÜK, Orcan; **IMF-Türkiye İlişkileri ve Hesap Bazında İşleyişi**, TCMB Uzmanlık Tezi, 2006.

DEDEOĞLU, Beril; **Dünden Bugüne Avrupa Birliği,** Boyut Kitapları, İstanbul, 1993.

EGGINTON, Don A.; **Accounting For The Bankers**, Longman, 1982, New York

European Central Bank; **The Monetary Policy of ECB**, 2001.

European Central Bank; **Assesment of Accounting Standards From a Financial Stability Perspective,** 2006.

European Central Bank ; **Guideline Of The European Central Bank of 5 December 2002 on the legal framework for accounting and financial reporting in the European System of Central Banks (ECB/2002/10),** Official Journal of the European Union (Avrupa Birliği Resmi Gazetesi) 03.03.2003

European Central Bank; **Guideline Of The European Central Bank of 10 November 2006 On The Legal Framework For Accounting and Financial Reporting In The European System of Central Banks (ECB/2006/16)**, Official Journal of the European Union (Avrupa Birliği Resmi Gazetesi), 11.12.2006

European Central Bank; **Annual Report 2007**, Franfurt am Main Germany

European Central Bank; **Annual Report 2008**, Franfurt am Main Germany

GÖĞEBAKAN, Anıl, AKA, Çağatay; "**Accounting In The OENB As a Member Of The Eurosystem" Semineri Değerlendirme Raporu,** TCMB 5-9 Kasım 2007, Viyana

İLHAN, Nesrin, UZUN, Ebru, KİRAZ, Tolga; **Avusturya Merkez Bankası Tarafından Düzenlenen "Accounting In The OENB As a Member Of Eurosystem" Semineri Değerlendirme Raporu**, TCMB 18-22 Eylül 2006, Viyana

K. SCHELLER, Hanspeter; **European Central Bank, History, Role and Functions**; European Central Bank, Second Revised Edition 2006,

KAVA, Tolga Hakan; **ERM II'de Gelecek Var Mı? Türkiye Açısından Olası Senaryolar ve Politika Önerileri Nelerdir?,** TCMB Uzmalık Tezi, 2005

KAVAL, Hasan, ÖRTEN, Remzi, KARAPINAR, Aydın; **Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları**, Ankara, Gazi Kitapevi, 2008.

KAYLA, Ziya; **Merkez Bankası İşlemleri,** İktisadi ve Ticari İlimler Akademesi Yayınları No:149, Ankara, 1981

KILIÇ, Murat; **Türkiye- Avrupa Birliği Siyasi İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi (1951- 2005),** Ankara Üniversitesi.Türk İnkılap Tarihi Ensitüsü,Yüksek Lisans Tezi, 2006,

KILINÇ, Uğur; **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Siyasi Boyutu ve Tam Üyelik Üzerine Etkileri**, Doktora Tezi, Ankara, 2008

KÖSE, İsmail; **Tarihsel Süreçte Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Stratejisinin Dinamikleri,** Karadeniz Teknik Üniv.Sos.Bil.Enst., Y.lisans Tezi, 2001.

OVALIOĞLU, Ayce; **T.C. Merkez Bankası Bilançosunun Analizi; Bilanço Kalemleri ve Bunları Etkleyen İşlemler,** İstanbul, Mülkiyeliler Vakfı, 1993

ÖZYÖRÜK, Evşen; **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda Altın ve Yabancı Para Değerlemesi ve Oluşan Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi**; TCMB Uzmanlık Tezi, 2005

SARAÇ, Şerife: **Avrupa Birliği İle Entegrasyon Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Uyumu ,**Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000

SERDENGEÇTİ, Süreyya; **T.C. Merkez Bankası Vaziyeti ve Anlamı**, Ankara, T.C. Merkez Bankası,1999.

Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri : XI, No:25), SPK.

SEVİLENGÜL, Orhan; **Banka Muhasebesi**, Gazi Kitapevi, 1999, Ankara

SEVİLENGÜL, Orhan; Genel Muhasebe, Gazi Kitapevi, 2005, 12. Baskı, Ankara

ŞEKER, Hakan; **Banka İşlemleri Muhasebesi**, Strata Yayıncılık, 2000, İstanbul

TCMB Hizmet İçi Eğitim Notları

TCMB Kanunu.

TCMB Yıllık Rapor 2007, Ankara, 2008.

TCMB Yıllık Rapor 2008, Ankara, 2009.

TJEERD, Jellama; **Devoloping a Euro Area Accounting Matrix: Issues and Applications,** European Central Bank Working Paper No:356, 2004.

TÖZÜM, İsmail Başar; **Merkez Bankaları İçin Muhasebe Standartları ve Finansal Raporlama**, King's Collage, Cambridge, İngiltere, 2006.

UTKU, Mine, ERGİN, M. Okan; **Açıklamalı Merkez Bankası Muhasebe Uygulamaları,** TCMB Yayınları, 1999.

UYGUN, Mehmet Şerif; **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının Türk Devlet Teşkilatındaki Yeri ve Avrupa Merkez Bankası ile Karşılaştırılması ,** Doktora Tezi, Ankara, 2008

UZUN, Ebru; **Türkiye'deki Uygulamalar, 39 Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardı ve Avrupa Merkez Bankası Uygulamaları Çerçevesinde Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolara Yansıması**, TCMB Uzmanlık Tezi, Nisan 2004

UZUN, Turgay, ÖZEN, Serap; **Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye**, Seçkin Yayıncılık, 2004, Ankara.

YAZGAN, Arzu; **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankaları Sistemine Uyumu;** TCMB Uzmanlık Tezi, 2003.

YETİM, Sedat, GÜLHAN, Ozan; **Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü,** BDDK Yayınları ARD Çalışma Raporları, 2005/7

YILDIRIM, Mesut; **Banka Muhasebesi**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No:258, İstanbul, 2008.

FAYDALANILAN İNTERNET SAYFALARI

www.abgs.gov.tr

www.abofisi.metu.edu.tr

www.bddk.org.tr

www.bundesbank.de

www.dtm.gov.tr

www.ecb.europa.eu

www.ecb.int

www.eu.de

www.iasb.org

www.tbb.org.tr

www.tcmb.gov.tr

www.tmsk.org.tr

www.yok.gov.tr

EKLER

Ek 1: TCMB Hesap Planı (TL Hesapları) 128
Ek 2:TCMB Hesap Planı (Kambiyo Hesapları) 129
Ek 3:TCMB Bilançosunda Hesapların Dağılımı (Aktif) 130
Ek 4:TCMB Bilançosunda Hesapların Dağılımı (Pasif) 131
Ek 5:31.12.2008 Tarihli TCMB Bilançosu (Varlıklar) 132
Ek 6: 31.12.2008 Tarihli TCMB Bilançosu (Yükümlülükler) 133
Ek 7:TCMB 2008 Yılı Ayrıntılı Gelir Tablosu 134
Ek 8:TCMB 2008 Yılı Ayrıntılı Gelir Tablosu -Devam 135
Ek 9:TCMB 2008 Yılı Ayrıntılı Gelir Tablosu-Devam 136
Ek 10:AMB Bilançosu Aktif (31.12.2008) 137
Ek 11:AMB Bilançosu Pasif(31.12.2008) 138
Ek 12:AMB Gelir Tablosu 2008 139
Ek 13:AMB Ulusal Banka Bilançosu Formatı (Aktif) 140
Ek 14: AMB Ulusal Banka Bilançosu Formatı (Pasif) 141

Ek 1: TCMB Hesap Planı (TL Hesapları) [83]

TÜRK LİRASI HESAPLARI	KARAKTERİ
00- SERMAYE	PASİF
01- İHTİYATLAR	PASİF
02- BANKAMIZ PROVİZYONLARI	PASİF
03- AMORTİSMANLAR	PASİF
06- KAR VE ZARAR	AKTİF / PASİF
09- ALTIN KASASI	AKTİF
10- KASA	AKTİF
11- GAYRİMENKULLER	AKTİF
12- DEMİRBAS EŞYA VE GAYRİ MADDİ HAKLAR	AKTİF
14- DAHİLDEKİ MUHABİRLER	AKTİF
15- MENKUL KIYMETLER	AKTİF
16- DEĞERLEME HESABI	AKTİF / PASİF
17- ENFLASYON DÜZELTME HESABI	AKTİF / PASİF
18- BANKNOT MATBAASI MAMUL HESABI	AKTİF
19- BANKNOT MATBAASI YARI MAMUL HESABI	AKTİF
20- İŞTİRA SENETLERİ	AKTİF
21- İSKONTO SENETLERİ	AKTİF
22- AVANS HESAPLARI	AKTİF
23- VADELİ İŞLEMLERDEN ALACAKLAR	AKTİF
24- EFEKTİF ALIŞ VE SATIŞLARI	AKTİF / PASİF
26- DÖVİZ ALIŞ VE SATIŞLARI	AKTİF / PASİF
29- MERKEZ HESABI	AKTİF / PASİF
32- ÖDENECEK SENET VE HAVALELER	PASİF
33- HAZİNE CARİ HESAPLARI	PASİF
35- MEVDUAT	PASİF
36- TEDAVÜLDEKİ BANKNOTLAR	PASİF
37- LİKİDİTE SENETLERİ	PASİF
39- KONVERTIBL TL ALACAKLARI	PASİF
40- MUVAKKAT ALACAKLAR	AKTİF
41- TAKİPTEKİ ALACAKLARIMIZ	PASİF
42- ALACAK GEÇİS HESAPLARI	AKTİF
43- PROVİZYON HESAPLARI	PASİF
44- MUVAKKAT BORÇLAR	PASİF
45- BORÇ GEÇİS HESAPLARI	PASİF
46- VADELİ İŞLEMLERDEN BORÇLAR	PASİF
48- GENEL GİDERLER	AKTİF
49- MUVAKKAT KAR VE ZARAR	AKTİF / PASİF
50- NAZIM HESAPLAR	AKTİF / PASİF

[83] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık**, a.g.e**., s.14-15

Ek 2:TCMB Hesap Planı (Kambiyo Hesapları) [84]

KAMBİYO HESAPLARI	KARAKTERİ
60- EFEKTİF DEPOSU	AKTİF
63- KAMBİYO İŞTİRAKLERİMİZ	AKTİF
64- DAHİLDEKİ MUHABİRLER	AKTİF
65- MENKUL KIYMETLER	AKTİF
68- VERİLEN DIŞ KREDİLER	AKTİF
70- KAMBİYO İŞTİRA SENETLERİ	AKTİF
73- VADELİ ŞLEMLERDEN ALACAKLAR	AKTİF
74- EFEKTİF VAZİYETİ	AKTİF / PASİF
76- DÖVİZ VAZİYETİ	AKTİF / PASİF
79- MERKEZ HESABI	AKTİF / PASİF
80- HARİÇTEKİ MUHABİRLER (NOSTRO)	AKTİF / PASİF
81- HARİÇTEKİ MUHABİRLER (LORO)	AKTİF / PASİF
82- ÖDENECEK SENET VE HAVALELER	PASİF
85- KAMBİYO MEVDUATI	PASİF
90- MUVAKKAT DÖVİZ ALACAKLARI	AKTİF
91- TAKİPTEKİ ALACAKLAR	AKTİF
92- ALACAK GEÇİŞ HESAPLARI	AKTİF
93- KAMBİYO PROVİZYON HESAPLARI	PASİF
94- MUVAKKAT DÖVİZ BORÇLARI	PASİF
95- BORÇ GEÇİŞ HESAPLARI	PASİF
96- VADELİ İŞLEMLERDEN BORÇLAR	PASİF
97- KONVERTIBL TL KARŞILIGI DÖVİZ BORÇLARI	PASİF
98- DIŞ KREDİLER	PASİF

[84] Özdal Aydoğdu, Atilla Çalık, **a.g.e**., s.14-15

Ek 3:TCMB Bilançosunda Hesapların Dağılımı (Aktif)

AKTİF	**Hesap No**	
	Türk Lirası	**Kambiyo**
I-Altın Mevcudu	06	
II-Döviz Alacakları		
a) Efektif deposu		60
b) Muhabir Hesaplar		80,81
c) Rezerv Dilim Pozisyonu		80
III-Madeni Para	10	
IV-Dahildeki Muhabirler	14	64
V-Menkul Kıymetler	15	65
VI-İç Krediler	21,22	68
VII-Açık Piyasa İşlemleri	23	73
VIII-Dış Krediler		68
IX-İştirakler		63
X-Gayrimenkuller ve Demirbaşlar	11,12, (-03)	
XI-Takipteki Alacaklar	41, (-02)	91
XII-SDR Tah. Ned. Hazine Yük.		90
XIII-Değerleme Hesabı	16	
XIV-Faiz ve Gelir Reesk. Ve Taah.	42	
XV-Muvakkat Alacaklar	40	90
XVI-Diğer Aktifler	42	92
XVII-Dönem Zararı	06	
XVIII-Geçmiş Yıllar Zararları	06	

Ek 4:TCMB Bilançosunda Hesapların Dağılımı (Pasif)

PASİF	**Hesap No**	
	Türk Lirası	**Kambiyo**
I-Tedavüldeki Banknotlar	36	
II-Hazine'ye Borçlar		
A. Altın	33	
B. Rezerv Dilimi İmkanı		94
C. Diğer	33,43	
III- Döviz Borçları		80,81
IV-Mevduat	35	85
V-Likidite Senetleri	37	
VI-Açık Piyasa İşlemleri	46	96
VII-Dış Krediler		97,98
VIII-İthalat Akreditif Bedel.Tem. ve Dep.		93
IX-Ödenecek Senet ve Havaleler		82
X-SDR Tahsisatı		94
XI-Sermaye	00	
XII-İhtiyat Akçesi	01	
XIII-Karşılıklar	02	
XIV-Değerleme Hesabı	16	
XV-Faiz ve Gider Reesk. ve Taah.	45	
XVI-Muvakkat Borçlar	44	94
XVII-Diğer Pasifler	45	95
XVIII-Kar	06	

*Ek 5:*31.12.2008 Tarihli TCMB Bilançosu (Varlıklar)[85]

AKTİF	TL HESAP TUTARI
I-Altın Mevcudu	5.016.930.628
A-Uluslarası St. Olan (Safi Gr.)	4.883.048.695
B- Uluslarası St. Olmayan (Safi Gr.)	133.881.933
II-Döviz Alacakları	107.384.842.158
A-Konvertibl	107.384.842.158
a-Efektif Deposu	570.646.308
b-Muhabir Hesapları	106.549.027.991
c-Rezerv Dilim Pozisyonu	265.167.858
B-Konvertibl Olmayan	1
a-Efektif Deposu	1
b-Muhabir Hesapları	
III-Madeni Para	59.450.844
IV-Dahildeki Muhabirler	213.234.300
V-Menkul Kıymetler	33.653.502.314
A-Devlet İç Borçlanma Senetleri	33.653.502.314
a-Kuponlu	30.965.502.313
b-Kuponsuz	2.688.000.001
B-Diğer	-
VI-İç Krediler	388.941
A-Bankacılık Sektörüne Kullandırılan Krediler	388.941
a-Reeskont Kredileri	388.941
b-1211 S.K. 40/1-C Kapsamındaki Krediler	-
c-Diğer	-
B-TMSF'na Kullandırılan Krediler	-
VII-Açık Piyasa İşlemleri	20.060.924.685
A-Vadeli İşlemlerden Alacaklar	20.060.924.685
a-Nakit	20.060.924.685
i-Döviz	-
ii-Menkul Değer	20.060.924.685
b-Menkul	-
B-Diğer	-
VIII-Dış Krediler	38.110.832
IX-İştirakler	23.558.899
X-Gayrimenkul ve Demirbaşlar	286.178.430
A-Gayrimenkuller	325.514.040
Amortismanlar (-)	(58.714.482)
B-Demirbaşlar	96.964.035
Amortismanlar (-)	(77.585.163)
XI-Takipteki Alacaklar	-
A-Takipteki Alacaklar	2.284.170.904
B-Takipteki Alacaklar Karşılığı	(2.284.170.904)
XII-SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü	264.067.449
XIII-Değerleme Hesabı	-
XIV-Faiz ve Gelir Reeskontları ve Tahakkukları	436.922.332
XV-Muvakkat Alacaklar	211.399.173
XVI-Diğer Aktifler	42.072.128
XVII-Geçmiş Yıl Zararları	-
TOPLAM	167.298.353.013
Nazım Hesaplar	638.550.629.116

[85] TCMB Yıllık Rapor 2008, s.66

Ek 6: 31.12.2008 Tarihli TCMB Bilançosu (Yükümlülükler)[86]

PASİF	TL HESAP TUTARI
I-Tedavüldeki Banknotlar	31.743.434.114
II-Hazineye Borçlar	316.271.096
A-Altın	14.534.052
B-Rezerv Dilim İmkanı	265.167.858
C-Diğer	36.569.186
III-Döviz Borçları	1.142.565
A-Konvertibl	1.142.565
B-Konvertibl Olmayan	-
IV-Mevduat	90.435.791.272
A-Kamu Sektörü	13.303.585.743
a-Hazine, Genel ve Özel Bütçeli İdareler	13.096.653.746
b-Kamu İktisadi Kuruluşları	14.612
c-İktisadi Devlet Teşekküleri	75.231.876
d-Diğer	131.685.509
B-Bankacılık Sektörü	52.644.479.862
a-Yurtiçindeki Bankalar	38.993.289.854
b-Yurtdışındaki Bankalar	8.741.586
c-Zorunlu Karşılık (1211 S.K. M.40)	
i-Nakit	13.642.395.433
ii-Altın (Safi Gr.)	-
d-Diğer (Valörlü İşlemler)	52.989
C-Muhtelif	20.789.598.339
a-Kredi Mektuplu Döviz Tevdiatı	20.723.599.973
b-Diğer	65.998.366
D-Uluslararası Kuruluşlar	6.200.879
E-Fonlar	3.691.926.449
a-Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	980.396
b-Diğer	3.690.946.053
V-Likidite Senetleri	-
VI-Açık Piyasa İşlemleri	29.935.299.998
A-Vadeli İşlemlerden Borçlar	19.999.999.998
a-Nakit	-
i-Döviz	-
ii-Menkul Değer	-
b-Menkul	19.999.999.998
B-Diğer	9.935.300.000
VII-Dış Krediler	13.760.458
A-Kısa Vadeli	-
B-Orta ve Uzun Vadeli	13.760.458
VIII-İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar	776.821.985
A-Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri	776.818.299
B-Mal Bedeli ve Teminatlar	3.686
IX-Ödenecek Senet ve Havaleler	29.571.137
X-SDR Tahsisatı	264.067.449
XI-Sermaye	46.233.524
A-Ödenmiş Sermaye	25.000
B-Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	46.208.524
XII-İhtiyat Akçesi	3.037.217.433
A-Adi ve Fevkalade	2.682.955.485
B-Hususi (Bank.Kanun Md.59	889.471
C-İhtiyat Akçeleri Enflasyon Düzeltme Farkları	353.372.477
XIII-Karşılıklar	469.771.668
A-Emekli İkr. Ve Kıdem Tazminatı Karşılıkları	84.564.344
B-Vergi Karşılıkları	339.854.215
C-Diğer Karşılıklar	45.353.109
XIV-Değerleme Hesabı	6.377.223.126
XV-Faiz ve Gider Reeskontları ve Tahakkukları	1.468.712.031
XVI-Muvakkat Borçlar	52.324.516
XVII-Diğer Pasifler	339..942.713
XVIII-Dönem Karı	1.990.767.928
TOPLAM	167.298.353.013
Nazım Hesaplar	638.550.629.116

[86] TCMB Yıllık Rapor 2008, s.67

Ek 7:TCMB 2008 Yılı Ayrıntılı Gelir Tablosu[87]

01.01.2008-31.12.2008 DÖNEMİ TCMB AYRINTILI GELİR TABLOSU	**TL**
FAİZ GELİRLERİ	**7.181.962.155**
AVANS VE KREDİ HESAPLARINDAN ALINAN FAİZLER	**20.251**
- Reeskont Edilen Dövizi Natık Senetlerden	20.251
HARİÇTEKİ MUHABİR HESAPLARINDAN ALINAN FAİZLER	**2.317.006.122**
- İhbarlı Hesaplardan	75.347.863
- Cari Hesaplardan	14.164.192
- Yabancı Para Menkul Kıymetlerden	2.162.485.969
- Verilen Dış Kredilerden	53.686.578
- RAMP Portföyünden	8.426.296
- Yabancı Para Menkul Kıymet Ödünç İşlemlerinden	2.895.224
AÇIK PİYASA İŞLEMLERİNDEN ALINAN FAİZLER	**3.596.901.553**
- Bankalararası Para Piyasası İşlemlerinden	187.171
- Menkul Kıymetlerden	3.596.714.382
MENKUL KIYMETLER DEĞERLEMESİ	**1.262.372.029**
- Yabancı Para Portföyü	1.262.372.029
DİĞER FAİZ GELİRLERİ	**5.662.200**
- Dahildeki Muhabirlerden (Karşılaşan)	5.631.447
- Döviz Dev. Gerçekleştiremeyen Bankalar ve Muh. Al. Cezai Faizler	22.040
- Tahsil Edilen Geçmiş Senelere Ait Faizlerden	4.900
- Mev. Hesabına Gön. Banknot ve Efektif Eksikleri Cezai Faizleri	3.813
FAiZ GiDERLERi	**(5.264.551.438)**
KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARINA ÖD. FAİZLER	**(765.336.374)**
HARİÇTEKİ MUHABİR HESAPLARINA ÖDENEN FAİZLER	**(4.764)**
- Hariçteki Muhabir Hesaplarına (Cari) Ödenen Faizler	(2.598)
- Yurt Dışı Bankaların Nezdimizde Açtırdıkları Cari Hesaplara	(2.166)
AÇIK PİYASA İŞLEMLERİNE ÖDENEN FAİZLER	**(1.852.942.843)**
- Bankalararası Para Piyasası İşlemlerine	(970.816.902)
- Menkul Kıymetlere	(875.835.941)
- Likidite Senetlerine	(6.290.000)
IMF FAİZ ÖDEMELERİ	**(1.112.309)**
BANKALARA ÖDENEN MEVDUAT FAİZLERİ	**(2.297.259.396)**
- Döviz Mevduat Hesaplarına	(82.767.805)
- Karşılaşan Depolardan Bankalara (Bankamız Taraflı)	-
- Karşılaşan Depolardan Bankalara	(5.631.447)
- Türk Lirası Mevduat Hesaplarına	(4.597)
- Türk Lirası Zorunlu Karşılıklara	(2.007.980.285)
- Döviz Zorunlu Karşılıklarına	(200.875.262)
MENKUL KIYMETLER DEĞERLEMESİ	**(347.825.872)**
- Türk Lirası Portföyü	(347.825.872)
DİĞER FAİZ GİDERLERİ	**(69.880)**
- Hazine Müsteşarlığı Risk Hesabı	(69.880)
I - NET FAİZ GELİRİ / (GİDERİ)	**1.917.410.717**

[87] TCMB Muhasebe Genel Müdürlüğü Bilanço ve Hesapları İzleme Müdürlüğü Banka İçi Çalışmaları

Ek 8:TCMB 2008 Yılı Ayrıntılı Gelir Tablosu -Devam

KOMİSYON VE HİZMET GELİRLERİ	**60.966.228**
- Kambiyo Havaleleri Komisyonları	340.888
- Hariçte Ödenecek Akreditif Komisyonları	451.626
- Türk Lirası Havaleleri Komisyonları	610.147
- Kambiyo Çekleri Komisyonları	1.168
- Efektif Satışı Komisyonları	1.360
- Döviz ve Efektif Piyasası İşlemleri Komisyonları	1.377.073
- Tahvil Muhafaza Ücreti	20.167
- Kaybolan Kredi Mektuplarına Ödeme Yasağı Konması ile İlgili Olarak Tahsil Edilen Paralar	41
- EFT İşlemleri Komisyonları	4.740.512
- EFT İşlemleri Mesaj Ücretleri	47.598.436
- EFT Gün İçi Limit Kullanımı Komisyonları	88.598
- Mevduat Hesapları Ekstre Ücretleri	131.802
- Bankalardan Tahsil Edilen Vezne Merkezleri İşlemleri Komisyonları	1.480.305
- Misafirhane Konaklama Bedelleri	41.615
- Lojman Kiraları	544.350
- Sosyal Tesis Kârları	228.810
- Diğer Döviz Komisyon ve Hizmet Gelirleri	1.582
- Diğer Türk Lirası Komisyon ve Hizmet Gelirleri	3.307.748
KOMİSYON VE HİZMET GİDERLERİ	**(8.086.772)**
- Tek Hazine Hesabı Komisyonları	
- Resmi Dairelerin Kambiyo Havaleleri Gider ve Komisyonları	(360.035)
- Resmi Dairelerin Akreditif Komisyonları	(125.259)
- KMDTH Gider ve Komisyonları	(45.710)
- Bankamızca Karşılanan Fiziken İbrazsız Çek Takası Provizyon Masrafları	(3.131)
- Banknot Deposu İşlemleri İçin Ziraat Bankası'na Ödenen Komisyonlar	(1.198.805)
- Altın Muhafaza Ücretleri	(130.395)
- Portföy Hesapları Hizmet Giderleri	(3.048.239)
- RAMP Hesabı Hizmet Giderleri	(59.232)
- Futures İşlemleri Komisyonları	(125.051)
- Konsinye YTL Satışları İçin Ödenen Komisyonlar	(2.926.115)
- Diğer Döviz Komisyon ve Hizmet Giderleri	(64.800)
II - NET KOMİSYON VE HİZMET GELİRİ / (GİDERİ)	**52.879.456**

Ek 9:TCMB 2008 Yılı Ayrıntılı Gelir Tablosu-Devam

FAİZ DIŞI GELİRLER	**3.069.823.009**
HARİÇTEKİ MUHABİR HESAPLARI FAİZ DIŞI GELİRLERİ	**1.561.333.858**
- Portföy Alım - Satım Kârı (Net)	1.552.194.946
- RAMP Portföy Alım - Satım Kârı (Net)	6.465.906
- Futures İşlemleri Gelirleri (Net)	2.673.006
ALTIN VE KAMBİYO KÂRLARI	**1.501.277.944**
- Kambiyo Alım - Satım Kârları	1.501.277.944
DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER	**7.211.207**
- İştirak Gelirleri	4.884.269
- Banknot Matbaası Satış Gelirleri	1.685.738
- Diğer	641.200
FAİZ DIŞI GİDERLER	**(2.709.491.039)**
HARİÇTEKİ MUHABİR HESAPLARI FAİZ DIŞI GİDERLERİ	**(2.269)**
- RAMP Mevduat Sertifikaları Alım-Satım Zararı (Net)	(2.269)
ALTIN VE KAMBiYO ZARARLARI	**(1.669.804.866)**
- Kambiyo Alım - Satım Zararları	(1.669.804.866)
KARŞILIK GİDERLERİ	**(588.364.921)**
- Şüpheli Alacak Karşılık Gideri	(574.878.835)
- Emekli İkramiyesi ve Kıdem Tazminatı Karşılık Gideri	(10.611.113)
- Kıymet Yollama Dahili Sigorta Karşılık Gideri	(2.874.973)
DİĞER FAİZ DIŞI GİDERLER	**(451.318.983)**
- Personel Giderleri	(341.303.864)
- Banknot Kağıt ve Mürekkep Giderleri	(39.214.900)
- Genel Faaliyet Giderleri	(49.492.750)
- Amortisman Giderleri	(16.554.917)
- KOSGEB Fonuna Ödenen Aidat Gideri	(4.108.088)
- Kanunen Kabul Edilen Zararlar	(215.485)
- Kanunen Kabul Edilmeyen Zararlar	(428.979)
III - NET FAİZ DIŞI GELİR / (GİDER)	**360.331.970**
IV - VERGİ ÖNCESİ KÂR / (ZARAR) (I + II + III)	**2.330.622.143**
V - VERGİ KARŞILIĞI	**(339.854.215)**
VI - NET DÖNEM KÂRI / (ZARARI) (IV + V)	**1.990.767.928**

Ek 10:AMB Bilançosu Aktif (31.12.2008)[88]

AKTİF	CARİ DÖNEM
I. Altın ve Altın Alacakları	**10.663.514.154**
II Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları	**41.610.751.966**
A- IMF'den Alacaklar	346.651.334
B- Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri	41.264.100.632
III.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar	**22.225.882.711**
IV. Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar	**629.326.381**
A. Banka Bakiyeleri, Menkul Kıymet Yatırımları ve Krediler	
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylıklarından Kaynaklanan Alacaklar	
V. Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler	
A. Temel Refinansman İşlemleri	
B. Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri	
C. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri	
D. Yapısal Para Politikası İşlemleri	
E. Marjinal Kredi Kolaylığı	
F. Farkı Denkleştirme Kredileri	
VI. Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar	**25.006**
VII. Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri	
VIII. Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu	
IX. Euro Sistem içi Alacaklar	**295.117.309.683**
A-ECB'deki Katılım Hakları	
B-Transfer Edilen Döviz Rezervleri Muadili Olan Haklar	
C-İhraç Edilen ECB Borçlanma Sertifikalarına Dayalı Bonolarla İlgili Haklar	
D-Euro Sistem İçinde Euro Banknotlarının Tahsisi İle İlgili Alacaklar	61.021.794.350
E-Euro Sistem İçindeki Diğer Alacak	234.095.515.333
X.Takasa Tabi İşlemler	**13.656.413.854**
XI.Diğer Varlıklar	202.690.344
A-Euro Alanı Madeni Paralar	10.351.859.696
B-Maddi ve Maddi Olmayan sabit Varlıklar	23.493.348
C-Diğer Finansal Varlıklar	1.806.184.794
D-Bilanço Dışı Enstrümanlar Değerleme Farkları	1.272.185.672
E-Tahakkuklar ve Peşin Ödenmiş Giderler	
F-Muhtelif	
TOPLAM VARLIKLAR	**383.903.223.755**

[88] ECB Annual Report 2008, s.216

Ek 11:AMB Bilançosu Pasif[89](31.12.2008)

PASİF	CARİ DÖNEM
I. Tedavüldeki Banknotlar	**61.021.794.350**
II. Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler	
A. Cari Hesaplar	
B. Mevduat Kolaylığı	
C. Sabit Vadeli Mevduat	
D. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri	
E. Farkı Denkleştirme Borçları	
III. Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler	
IV. Çıkarılmış Borç Sertifikaları	
V. Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler	**1.020.000.000**
A. Merkezi Hükümet	
B. Diğer Yükümlülükler	**253.930.530.070**
VI. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler	**272.822.807**
VII. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler	**1.444.797.283**
VIII. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler	1.444.797.283
A. Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler	
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler	**40.149.615.805**
IX. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları	
X.Euro Sistem İçi Yükümlülükler	
A-Döviz Rezervlerinin Transferine İlişkin Yükümlülükler	
B-İhraç Edilen ECB Borçlanma Sertifikalarına Dayalı Bonolarla İlgili Yükümlülükler	40.149.615.805
C-Euro Sistem'e Tahsis Edilen Euro Banknotlara İlişkin Net Yükümlülükler	
D-Euro Sistemle İlgili Diğer Yükümlülükler	**5.212.790.414**
XI.Takasa Tabi Kalemler	1.130.580.103
XII.Diğer Yükümlülükler	2.284.795.433
A-Bilanço Dışı Enstrümanlar Değerleme Farkları	1.797.414.878
B-Tahakkuklar ve Peşin Alınan Gelirler	**4.038.858.227**
C-Muhtelif	**11.352.601.325**
XIII-Karşılıklar	**4.137.159.938**
XIV-Değerleme Hesapları	4.137.159.938
XV.Sermaye ve İhtiyatlar	
A-Sermaye	**1.322.253.536**
B-İhtiyat	
XVI.Dönem Karı	
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER	**383.903.223.755**

[89] ECB Annual Report 2008, s.217

Ek 12:AMB Gelir Tablosu[90] 2008

AMB GELİR TABLOSU	EURO TUTAR
A-Faiz Gelirleri	11.658.447.206
B-Faiz Giderleri	(9.277.252.532)
I-Net Faiz Geliri (Gideri)	**2.381.194.674**
C-Finansal İşlemlerden Kaynaklanan Gerçekleşmiş Kazançlar/Kayıplar	662.342.084
D-Mali Duran Varlıklar ve Diğer Finansal Değer Düşüklüğü Karşılığı	(2.662.102)
E-Fiyat Riski ve Kur Riski Nedeniyle Karşılıklara İlave ve İndirimler	(1.339.019.690)
II-Net Finansal İşlemler, İndirimler ve Risk Karşılıkları	**(679.339.708)**
III-Net Ücret ve Komisyon Gelirleri (Giderleri)	**(149.007)**
F-İştirak ve Temettü Gelirleri	882.152
G-Diğer Gelirler	7.245.593
IV-Toplam Net Gelir	**1.709.833.704**
H-Personel Giderleri	(174.200.469)
I-İdari Harcamalar	(183.224.586)
İ-Amortismanlar	(23.284.586)
J-Banknot Üretim Hizmetleri	(6.871.050)
V-Kar / Zarar	**1.322.253.536**

[90] ECB Annual Report 2008, s.218

Ek 13:AMB Ulusal Banka Bilançosu Formatı (Aktif)[91]

AKTİF	CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
I. Altın ve Altın Alacakları **II Euro Alanı Dışı Yerleşiklerin Yabancı Paralı Alacakları** A- IMF'den Alacaklar B- Yabancı Krediler, Diğer Yabancı Varlıklar, Menkul Kıymet Yatırımları ve Banka Bakiyeleri **III.Euro Alanında Yerleşiklerden Yabancı Para Cinsinden Alacaklar** IV. Euro Alanı Dışında Yerleşiklerden Euro Cinsinden Alacaklar A. Banka Bakiyeleri, Menkul Kıymet Yatırımları ve Krediler B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylıklarından Kaynaklanan Alacaklar **V. Euro Cinsinden Para Politikası İşlemleri İle İlgili Euro Alanı Kredi Kuruluşlarına Krediler** A. Temel Refinansman İşlemleri B. Uzun Vadeli Refinansman İşlemleri C. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri D. Yapısal Para Politikası İşlemleri E. Marjinal Kredi Kolaylığı F. Farkı Denkleştirme Kredileri **VI. Euro Alanı Kredi Kuruluşlarından Euro Cinsinden Diğer Alacaklar** **VII. Euro Alanı Yerleşiklerinin Euro Cinsinden Menkul Kıymetleri** **VIII. Euro Cinsinden Merkezi Hükümet Borcu** **IX. Euro Sistem içi Alacaklar** A-ECB'deki Katılım Hakları B-Transfer Edilen Döviz Rezervleri Muadili Olan Haklar C-İhraç Edilen ECB Borçlanma Sertifikalarına Dayalı Bonolarla İlgili Haklar D-Euro Sistem İçinde Euro Banknotlarının Tahsisi İle İlgili Alacaklar E-Euro Sistem İçindeki Diğer Alacak **X.Takasa Tabi İşlemler** **XI.Diğer Varlıklar** A-Euro Alanı Madeni Paralar B-Maddi ve Maddi Olmayan sabit Varlıklar C-Diğer Finansal Varlıklar D-Bilanço Dışı Enstrümanlar Değerleme Farkları E-Tahakkuklar ve Peşin Ödenmiş Giderler F-Muhtelif **XII.Dönem Zararı**		
TOPLAM VARLIKLAR		

[91] European Central Bank;Guideline Of The European Central Bank of 10 November 2006 On The Legal Framework For Accounting and Financial Reporting In The European System of Central Banks (ECB/2006/16), Official Journal of the European Union (Avrupa Birliği Resmi Gazetesi), s.L 348/34

Ek 14: AMB Ulusal Banka Bilançosu Formatı (Pasif)[92]

PASİF	**CARİ DÖNEM**	**ÖNCEKİ DÖNEM**
I. Tedavüldeki Banknotlar		
II. Euro Alanındaki Kredi Kurumlarına Para Politikası Operasyonları İle İlgili Olarak Euro Cinsinden Yükümlülükler		
A. Cari Hesaplar		
B. Mevduat Kolaylığı		
C. Sabit Vadeli Mevduat		
D. İnce Ayar Para Politikası İşlemleri		
E. Farkı Denkleştirme Borçları		
III. Euro Alanındaki Kredi Kuruluşlarına Euro Cinsinden Diğer Yükümlülükler		
IV. Çıkarılmış Borç Sertifikaları		
V. Euro Alanındaki Diğer Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler		
A. Merkezi Hükümet		
B. Diğer Yükümlülükler		
VI. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Euro Cinsinden Yükümlülükler		
VII. Euro Alanındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler		
VIII. Euro Alanı Dışındaki Yerleşiklere Yabancı Para Cinsinden Yükümlülükler		
A. Mevduat, Bakiye ve Diğer Yükümlülükler		
B. ERM II Sistemindeki Kredi Kolaylığından Kaynaklanan Yükümlülükler		
IX. IMF Tarafından Tahsis Edilen Özel Çekme Hakları		
X.Euro Sistem İçi Yükümlülükler		
A-Döviz Rezervlerinin Transferine İlişkin Yükümlülükler		
B-İhraç Edilen ECB Borçlanma Sertifikalarına Dayalı Bonolarla İlgili Yükümlülükler		
C-Euro Sistem'e Tahsis Edilen Euro Banknotlara İlişkin Net Yükümlülükler		
D-Euro Sistemle İlgili Diğer Yükümlülükler		
XI.Takasa Tabi Kalemler		
XII.Diğer Yükümlülükler		
A-Bilanço Dışı Enstrümanlar Değerleme Farkları		
B-Tahakkuklar ve Peşin Alınan Gelirler		
C-Muhtelif		
XIII-Karşılıklar		
XIV-Değerleme Hesapları		
XV.Sermaye ve İhtiyatlar		
A-Sermaye		
B-İhtiyat		
XVI.Dönem Karı		
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER		

[92] European Central Bank; **a.g.e**. s.L 348/34

ÖZET

DEMİRHAN, Haydar. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Muhasebe Sistemi'nin Avrupa Merkez Bankası Muhasebe Sistemi'ne Katılımı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Merkez Bankaları finansal tablolarının kendine has özellikleri nedeniyle ekonomi üzerinde büyük etkileri vardır. Özellikle merkez bankaları bilançolarının büyüklüğü ve bileşimi ekonomiye yön verirken bu büyüklük ve bileşim kendisi de ekonomideki gelişmelerden etkilenmektedir. Ancak merkez bankalarında kullanılan finansal tabloların özü aynı olmakla birlikte diğer ticari finansal tablolardan farklı biçimsel yapıda olması ve kullanıcılarının az sayıda olması nedeniyle pek inceleme konusu olmadığı görülmektedir.

Bu çalışmadaki amaç Avrupa Birliği üyelik sürecinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne katılımı için gerekli yasal ve yapısal uyum çalışmaları hakkında bilgi vermek ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Avrupa Merkez Bankası'nın mevcut muhasebe uygulamaları ve finansal tablolarını karşılaştırmaktır.

Birinci bölümde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği tarihçesi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Avrupa Merkez Bankaları Sistemine katılımı için gerekli olan yasal ve yapısal uyum çalışmaları ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Avrupa Merkez Bankası'nın muhasebe organizasyonundan bahsedilmiştir.

İkinci bölümde TCMB ve AMB muhasebe uygulamalarında esas alınan muhasebenin temel kavramları, finansal tablolara ilişkin esaslar, muhasebeleştirme ve değerleme ilkeleri ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde temel olarak finansal tablolar incelenmiştir. TCMB ve AMB bilançoları ve gelir tabloları üzerinde ayrıntılı olarak durulmuş, diğer

finansal tablolardan olan günlük, haftalık ve üç aylık vaziyetler kısaca incelenmiştir. Son olarak TCMB analitik bilançosunun oluşturulması hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde TCMB ve AMB muhasebe uygulamaları karşılaştırımış, muhasebeleştirme ve değerleme ilkeleri yönünden farklı ve benzer uygulamalar incelenmiştir.

Son bölümde örnek uygulama olarak 31.12.2008 tarihli TCMB bilançosunun ve 2008 yılı TCMB gelir tablosunun Avrupa Merkez Bankası bilanço ve gelir tablosuna dönüştürülmesi ve uyarlanması işlemi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

1. TCMB Finansal Tabloları
2. AMB Finansal Tabloları
3. TCMB Muhasebe Uygulamaları
4. AMB Muhasebe Uygulamaları
5. Analitik Bilanço
6. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
7. Avrupa Merkez Bankası

ABSTRACT

DEMİRHAN, Haydar. Participation of the Accounting System of the Central Bank of the Republic of Turkey to the European Central Bank, Master Degree Thesis, Ankara, 2010.

Financial reports of the central banks, due to their characteristics, have significant impact on economy. Particularly, central banks balance sheets' magnitude and composition give direction to economy, but at the same time this magnitude and composition are shaped by the economic developments. However, it's apparent that financial reports of central banks have not been subject to numerous studies, because of their different formats and small number of users compared to other commercial reports; although they are essentially identical.

The aim of this study is to give information about the legal and structural harmonization efforts of the Central Bank of the Republic of Turkey necessary for accession to the European System of Central Banks and to compare the existing accounting practices and financial reports of the CBRT and the European Central Bank.

The first chapter deals with the history of the European Union and the history of relationship of Turkey and the EU, the ESCB and the legal and structural harmonization efforts of the CBRT of Turkey necessary for accession to the ESCB and accounting organizations of the CBRT and the ECB.

The second chapter explains the basic acconting concepts on which the accounting applications of the CBRT and the ECB are based on, the basics of the financial reports and the principals of accounting and valuation.

The third chapter basically analyzes the financial reports. Balance sheets of the CBRT and the ECB have been handled in detail; and other daily, weekly and monthly positions have been briefly examined. Additionally, the formation of the analytical balance sheet of the CBRT has been concisely explained.

In the fourth chapter, the accounting practices of the CBRT and the ECB have been compared and the similar and divergent applications in terms of accounting and valuation principals have been analyzed.

In the final chapter, as a case study, the CBRT Balance Sheet dated 31.12.2008 and the CBRT Income Sheet of 2008 have been adapted to the Balance Sheet and the Income Statement of the ECB.

Key Words:

1. Financial Reports of CBRT
2. Financial Reports of ECB
3. Accounting Applications Of CBRT
4. Accounting Applications Of ECB
5. Analytical Balance Sheet
6. Central Bank of the Republic of Turkey
7. European Central Bank